

Próifíl Bheartas Oideachais Teanga

ÉIRE

An Rannóg Bheartas Teanga
Strasbourg

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta
Éire

2005 - 2007

1	RÉAMHRÁ	3
1.1.	Bunús, comhthéacs agus aidhm na Próifile	3
1.2.	Beartais Chomhairle na hEorpa	3
1.3.	Tosaíochtaí na hÉireann agus buncheisteanna san athbhreithniú ar mhúineadh teanga	3
1.3.1	Beartas Teanga Náisiúnta agus Dearcadh Sochaíoch	3
1.3.2	An Ghaeilge sa tSochaí agus san Oideachas	3
1.3.3	Teanga mar Acmhainn	3
1.3.4	Beartas Náisiúnta agus Beartas Eorpach	3
1.3.5	Athrú de Réir a Chéile ar Mhapa Sochtheangeolaíochta na hÉireann	3
1.3.6	Cur Chuige Comhtháite i leith Mhúineadh Teanga	3
1.3.7	A bhfuil in ann do Nuatheangacha Iasachta sa Bhunscoil	3
1.3.8	Measúnacht do Dheimhniúchán	3
1.3.9	Tacaíocht do Theangacha ag Leibhéal Iar-bhunoideachais	3
1.3.10	Acmhainneacht Tumoideachais agus CLIL á Fiosrú	3
1.3.11	Teangacha ag an Tríú Leibhéal	3
1.4.	Réimsí íogair á n-aithint	3
2	ANAILÍS AR AN STAID LÁITHREACH IN OIDEACHAS TEANGA	3
2.1	RÉAMHRÁITIS	3
2.2	LÁIDREACHTAÍ AGUS GNÉITHE DEARFACHA.....	3
2.3	STAID NA GAELIGE.....	3
2.3.1	Cothabháil agus athbheochan.....	3
2.3.2	Torthaí teoranta?	3
2.3.3	Cúiseanna le deacrachtaí.....	3
2.4	STAID TEANGACHA IASACHTA	3
2.4.1	Treochtaí ginearálta agus tuairimí faoi oideachas iarbhunscoile.....	3
2.4.2	An Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile	3
2.4.3	Tionscnamh Nuatheangacha i mBunscoileanna.....	3
2.5	AN BÉARLA MAR CHÉADTEANGA AGUS MAR THEANGA BHREISE ...	3
2.5.1	An Béarla mar T1: an páirtí rúnda?	3
2.5.2	An Béarla mar theanga bhreise laistigh agus lasmuigh de na scoileanna	3
2.6	Teangacha na n-inimirceach	3
2.7	Teanga Chomharthaíochta na hÉireann.....	3
2.8	Ceisteanna Trasnaithe.....	3
2.8.1	Leanúnachas	3
2.8.2	Forbairt Churaclaim	3
2.8.3	Measúnacht agus scrúduithe.....	3
2.8.4	Oideachas múinteoirí.....	3
2.8.5	Freagrachtaí institiúidí tríú leibhéal	3

3	GNÉITHE I LEITH BEARTAIS TEANGA UILEGHABHÁLAIGH.....	3
3.1	Beartas Teanga i gComhthéacs.....	3
3.2	Díchatagóiriú	3
3.3	Comhtháthú.....	3
3.3.1	Oideachas Comhtháite.....	3
3.3.2	Comhtháthú le gníomh sóisialta	3
3.3.3	Comhtháthú idir agus trasna teangacha.....	3
3.3.4	Comhtháthú le CLIL	3
3.4	Leanúnachas, trasnaíocht, éagsúlacht agus difreálú	3
3.4.1	Comhtháthú idir teangacha agus trasnaíocht	3
3.4.2	Leanúnachas, difreálú agus éagsúlú.....	3
3.4.3	Ag tógáil féiniúlachta agus tógáil curaclaim.....	3
3.4.4	Éagsúlú agus difreálú laistigh de chomhleanúnachas	3
3.5	Éagsúlú	3
3.5.1	Straitéis Teangacha agus éagsúlú	3
3.5.2	Éagsúlú agus oibleagáid.....	3
3.5.3	An bhunscoil mar chéad chéim d'éagsúlú?	3
3.5.4	Éagsúlú ag leibhéal iarbhunscoile	3
3.6	Meastóireacht agus Measúnú.....	3
3.7	Cur i bhFeidhm agus Féidearthacht.....	3
4	CONCLÚID: PRIONSABAIL THREORACHA AGUS TOSAÍOCHTAÍ GNÍMH DON ROINN OIDEACHAIS AGUS EOLAÍOCHTA	3
	AGUISÍN 1: DOICIMÉID INA NDÉANTAR CUR SÍOS AR SHEASAMH CHOMHAIRLE NA HEORPA AR BHEARTAS OIDEACHAS TEANGA.....	3
	AGUISÍN 2: IONSTRAIMÍ CHOMHAIRLE NA HEORPA: CUR I LÁTHAIR	3
	AGUISÍN 3: GRÚPA SAINÉOLAITHE CHOMHAIRLE NA HEORPA.....	3
	AGUISÍN 4: CLÁR NA CUIRTE, DEIREADH FÓMHAIR 2005.....	3

1 Réamhrá

1.1. Bunús, comhthéacs agus aidhm na Próifíle

Tairgeann Rannóg Bheartas Teanga Chomhairle na hEorpa cabhair do Bhallstáit agus anailís á dhéanamh acu ar a mbeartais oideachais teanga. Deir na treoirlínte,¹ “is é an cuspóir deis a thairiscint do Bhallstáit ‘féinmheastóireacht’ a dhéanamh ar a mbeartas ar bhonn idirphlé le saineolaithe Chomhairle na hEorpa agus d’fhonn díriú ar fhorbairtí beartais a d’fhéadfadh a bheith ann amach anseo sa tír. [...]Ní ‘meastóireacht sheachtrach’ atá i gceist anseo. Is próiseas machnaimh de chuid na n-údarás agus bhail na sochaí sibhialta atá ann, agus feidhm ag saineolaithe Chomhairle na hEorpa gníomhú mar chatalaígh sa phróiseas seo”.

Próifíl Bheartas Oideachais Teanga a thugtar ar an ngníomhaíocht seo, agus díríonn an próiseas i dtreo tuarascála aontaithe, an Phróifíl, ar staid láithreach agus ar fhorbairtí a d’fhéadfadh a bheith ann amach anseo in oideachas teanga de gach uile chineál.

Is é seasamh Chomhairle na hEorpa nach féidir anailís agus meastóireacht ar oideachas teanga a roinnt i gcatagóirí, agus go gcaithfear múineadh agus foghlaim teanga in aon tír a thuiscint go hiomlánaíoch, lena n-áirítear múineadh teanga náisiúnta/máthairtheanga, teangacha réigiúnacha agus mionlaigh, teangacha grúpaí inimirceach a tháinig le deireanaí, teangacha iasachta agus dara teangacha.

Tá trí phríomhchéim i bpróiseas na Próifíle:

- ‘Tuarascáil Tíre’ a chur ar fáil, ag cur síos ar an staid láithreach agus ag ardú saincheisteanna atá á bplé nó á mbreithniú; is iad údaráis na tíre atá i gceist a chuireann an tuarascáil seo ar fáil
- ‘Tuarascáil Saineolaithe’ a chur ar fáil a chuireann an ‘Tuarascáil Tíre’ san áireamh mar aon le plé agus breathnóireacht le linn cuairt seachtaine ar an tír ag líon beag saineolaithe ó Bhallstáit eile ainmnithe ag Comhairle na hEorpa
- ‘Próifíl Bheartas Oideachais Teanga’ a chur ar fáil ag eascairt as Tuarascáil na Saineolaithe agus ag cur tuairimí agus aiseolas iad sin a fuair cuireadh teacht le chéile le Tuarascáil na Saineolaithe a phlé, san áireamh; is tuarascáil an Phróifíl seo a bhfuil saineolaithe agus údaráis na tíre aontaithe faoina leagan deiridh agus a fhoilsíonn Comhairle na hEorpa agus an tír atá i gceist.

Ar an mbealach seo feidhmíonn na saineolaithe mar chatalaígh sa phróiseas féinanailíse agus cuireann siad dearcadh seachtrach ar fáil chun machnamh ar fhadhbanna agus ar réitigh a spreagadh.

Agus tuairimí á gcur ar fáil coimeádann Grúpa Saineolaithe Chomhairle na hEorpa i gcuimhne i gcónaí tosaíochtaí na tíre atá i gceist mar aon le beartais agus dearcadh chleachtais inmholta a chuirtear ar fáil i ndoiciméid Chomhairle na hEorpa, go háirithe ó thaobh an ilteangachais.

Is í Tuarascáil seo na Saineolaithe an dara céim agus is toradh é ar an méid seo a leanas:

- réamhchruinniú i Samhain 2004 agus cuairt chomhlántach i Meitheamh 2005
- Tuarascáil Tíre, a raibh an chéad leagan ar fáil i Meitheamh 2005²

---

¹ *Guidelines and Procedures*, Doiciméad DGIV/EDU/LANG (2002) 1 Rev. 3

² *Language Education Policy Profile: Country Report, Ireland*, An Roinn Oideachais agus Eolaíochta, 2006. Bhí an grúpa údaraithe comhdhéanta de Claire Cunningham, Barbara Lazenby Simpson, John Harris, Muiris Ó Laoire, Hilary Roche, Elke Hughes, Paul Caffrey

- Plé agus cuairteanna ar institiúidí a thug ceathrar Saineolaí de chuid Chomhairle na hEorpa, saineolaí amháin a cheap údaráis na hÉireann agus comhalta amháin ó Rúnaíocht Chomhairle na hEorpa (An Rannóg Bheartas Teanga) ar feadh seachtaine i nDeireadh Fómhair 2005³
- Doiciméadú a chuir údaráis na hÉireann agus daoine nach iad ar fáil roimh an gcuairt seachtaine agus lena linn.

[Ballraíocht sa Ghrúpa Saineolaithe: Hugo Baetens-Beardsmore, an Bheilg; Daniel Coste, an Fhrainc (rapporteur); Dagmar Heindler, an Ostair; Richard Johnstone, Albain; Muiris Ó Laoire, Éire; Joseph Sheils, Comhairle na hEorpa.]

Tá ábhar agus struchtúr na tuarascála i gceithre phríomhchuid tar éis an réamhrá seo:

- Achoimre ar shaincheisteanna i gcomhair plé a d'ardaigh an Tuarascáil Tíre inmheánach mar aon le hanailís ghearr ar chúrsaí i gcomparáid le cuid de na moltaí ó Chomhairle na hEorpa
- Anailís ar an staid chomhaimseartha
- Gnéithe don chur chuige i leith oideachais teanga amach anseo
- Tátal a chuimsíonn prionsabail threoracha agus tosaíochtaí gnímh don Roinn Oideachais agus Eolaíochta.

1.2. Beartais Chomhairle na hEorpa

Tá beartas oideachais teanga Chomhairle na hEorpa bunaithe ar choincheap lárnach iolteangachais an duine aonair. Ní mór idirdhealú a dhéanamh idir é seo agus ilteangachas ceantar geografach.

Dar le prionsabail Chomhairle na hEorpa

- tagraíonn 'ilteangachas' do níos mó ná 'cineál amháin teanga' i.e. bealach labhartha grúpa sóisialta cibé a bhfuil aitheantas foirmiúil aige mar theanga nó nach bhfuil, i gceantar geografach atá beag nó mór; i gceantar mar seo d'fhéadfadh go mbeadh daoine aonair aonteangach, a gcineál féin amháin á labhairt acu.
- Tagraíonn 'iolteangachas' don repertoire de chineálacha teanga a úsáideann cuid mhór daoine aonair, a mhalairt mar sin ón aonteangachas; áirítear ann an cineál teanga ar a dtugtar máthairtheanga nó céadtheanga agus líon mór de theangacha nó de chineálacha eile. Mar sin i roinnt ceantar ilteangach bíonn roinnt daoine aonteangach agus roinnt iolteangach.

Is ceantar geografach ilteangach é an Eoraip agus is amhlaidh d'fhormhór na mBallstát. Tá Comhairle na hEorpa tar éis comhdhearcadh idirnáisiúnta a fhorbairt ar phrionsabail a threoróidh forbairt bheartais oideachas teanga a chuireann iolteangachas don duine aonair chun cinn mar phríomhchuspóir gach beartas oideachas teanga. Tá cur síos ar an seasamh seo i roinnt doiciméad atá liostaithe in Aguisín 1.

Cuireann an dearcadh seo iad siúd a labhraíonn teangacha, agus ní na teangacha féin, i gcroílár beartas teanga. Tá an bhéim ar luacháil agus ar fhorbairt chumas gach duine aonair teangacha éagsúla a fhoghlaim agus a úsáid, ar an inniúlacht seo a leathnú amach trí mhúineadh cuí agus trí oideachas iolteangach, d'fhonn meas agus tuiscint ar theangacha

---

³ Tá clár na cuairte seo ar fáil in Aguisín 4

agus ar chineálacha teanga daoine eile a chruthú mar bhunús don saoránacht dhaonlathach agus don chuimsiú sóisialta.

Déantar sainmhíniú ar Iolteangachas sa Chomhcreat Tagartha Eorpach do Theangacha (CEFR)⁴ mar seo a leanas:

[Is éard atá san Iolteangachas] ná an cumas teangacha a úsáid chun críche cumarsáide agus páirt a ghlacadh in idirghníomhaíocht idirchultúrtha, áit a bhfuil oilteacht ag céimeanna éagsúla i dteangacha éagsúla ag duine a bhfuiltear ag breathnú air mar ghníomhaire sóisialta, agus taithí aige ar chultúir éagsúla. Ní bhreathnaítear air seo mar fhorshuíomh nó neas-suíomh inniúlachtaí leithleacha ach gur ann d'inniúlacht chasta, nó ilchodach fiú, ar féidir leis an úsáideoir leas a bhaint as. (Comhairle na hEorpa, 2001: 168).

Tagraíonn an t-iolteangachas mar sin do stór iomlán teangeolaíochta an duine, an 'mháthairtheanga' nó an 'chéadtheanga' san áireamh, agus déanann an cháipéis seo cúram de gach cineál oideachas teanga in Éirinn.

Tá an Phróifíl seo faoi thionchar eolais ar sheasamh Chomhairle na hEorpa atá le fáil i Moltaí Choiste na nAirí agus Thionól Parlaiminte Chomhairle na hEorpa agus in ionstraimí normatacha ar nós Chomhcreat Tagartha Eorpach do Theangacha, agus a bhfuil a mhionsonraí le fáil sa *Guide for the Development of Language Education Policies in Europe*⁵. Sa cháipéis dheireanach seo léirítear gur gné bhunúsach de bheartais chuimsithe sóisialta agus den oideachas do shaoránacht dhaonlathach é an t-iolteangachas freisin:

Ní riachtanas feidhme ar fad atá i bhforbairt an iolteangachais: is comhchuid riachtanach den iompar daonlathach é freisin. Ba chóir go n-eascródh an glacadh le difríochtaí teangeolaíochta as aitheantas don éagsúlacht i stór cainteoirí iolteangacha: as meas ar chearta teangeolaíochta daoine aonair agus grúpaí ina gcaidreamh leis na tromlaigh stáit agus teangeolaíochta, meas ar shaoirse cainte, meas ar mhionlaigh theangeolaíochta, meas ar na teangacha náisiúnta is lú a labhraítear agus a múintear, meas ar éagsúlacht teanga i gcumarsáid idir-réigiúnach agus idirnáisiúnta. Tá dlúthbhaint ag beartais oideachas teanga le hoideachas ar luachanna saoránachta daonlathaí mar go bhfuil aidhmeanna comhlántacha acu: is earnáil í múineadh teanga, an *locus* idéalach do theagmháil idirchultúrtha, inar féidir oideachas don saol daonlathach ina ghnéithe idirchultúrtha a chur san áireamh i gcórais oideachais. (Príomhleagan, 2.2.3)

Ba chóir a thabhairt ar aird cé gur cuspóir oideachas teanga forbairt an iolteangachais i gcórais oideachais, a bhfuil glacadh ginearálta leis, níl ach tús á chur lena fheidhmiú i bhformhór comhthéacsanna oideachais. Is féidir tabhairt faoi fheidhmiú beartas d'fhorbairt iolteangachais ar bhealaí éagsúla, agus ní gá gur ceist "gach ní nó tada" a bheidh ann. D'fhéadfadh go mbeadh idir éilimh mhóra agus éilimh níos lú i gceist, e.g. rialacháin aire maidir le curaclam, nó bealaí nua eagrúcháin a d'fhéadfadh go mbeadh socrúithe airgeadais ar leith uathu, nó cinntí polaitiúla, a chiallódh dianphlé ag gach leibhéal.

Is féidir mar sin a bheith ag súil go mbeidh éagsúlacht sna freagairtí do Phróifíl Tíre ó thaobh cúinsí, staire agus tosaíochtaí in aon tír ar leith.

---

⁴ *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Cambridge University Press, 2001. Ar líne freisin ar www.coe.int/lang

⁵Eagrán leasaithe, *From Linguistic Diversity to Plurilingual Education: Guide for the Development of Language Education Policies, Main Version*. Rannóg Bheartas Teanga, Comhairle na hEorpa, 2007. Ar fáil ar líne www.coe.int/lang

1.3. Tosaíochtaí na hÉireann agus buncheisteanna san athbhreithniú ar mhúineadh teanga

Ag an réamhchruinniú – agus dheimhnigh an Tuarascáil Tíre é seo – mhol údaráis na hÉireann go ndíreofaí ar líon áirithe buncheisteanna. Rinne an Roinn Oideachais agus Eolaíochta cur síos mar seo a leanas ar na buncheisteanna seo don Ghrúpa Saineolaithe roimh an gcuairt a tugadh i nDeireadh Fómhair 2005:

1.3.1 Beartas Teanga Náisiúnta agus Dearcadh Sochaíoch

Ní féidir beartas teangacha-san-oideachas a fheidhmiú nó a chur i bhfeidhm ach amháin i gcomhthéacs níos leithne beartais náisiúnta agus dearcadh sochaíoch. Is sampla de bheartas teanga náisiúnta é Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 atá á chur i bhfeidhm go gníomhach.

- *Agus ceannas an Bhéarla mar lingua franca á chur san áireamh, ceannas atá ag fás, cad iad na bearta ar chóir a chur i ngníomh le tuiscint an phobail ar thábhacht teangacha seachas an Béarla a mhéadú?*

1.3.2 An Ghaeilge sa tSochaí agus san Oideachas

Is gné chriticiúil de bhunú beartas teangacha-san-oideachais a chaithfear a chur san áireamh gur Stát dhátheangach í Éire. Is léir go gcaithfear ról na Gaeilge mar T1 agus mar T2 a chothabháil, tacú leis agus é a leathnú.

- *Cén chaoi ar féidir aghaidh a thabhairt go gníomhach ar inní atá ann faoi láthair maidir le múineadh agus le foghlaim na Gaeilge?*
- *Cén ról is féidir a bheith ag an oideachas – tumadh agus oideachas na Gaeltachta san áireamh – i gcothabháil agus in athbheochan na Gaeilge agus i leathnú amach dhátheangachas a bhfuil éifeacht leis*

1.3.3 Teanga mar Acmhainn

Is acmhainn riachtanach don Stát í inniúlacht dhearbhaite i dteangacha iasachta. Ní mór do bheartas teangacha-san-oideachas mar sin, aird chuí a thabhairt ar riachtanais chultúrtha, shóisialta agus eacnamaíochta foghlaimoirí aonair agus an Stáit agus ba cheart dó a bheith eolach ar riachtanais an gheilleagair agus na sochaí amach anseo.

- *Cén chaoi ar féidir leis an gcoincheap ‘acmhainn náisiúnta’ a thógáil i leith teangacha iasachta éagsúla, cuspóir chothú iolteangachais phearsanta a chomhlánú?*

1.3.4 Beartas Náisiúnta agus Beartas Eorpach

D’iarr an Chomhairle Eorpach (Barcelona Márta 2002) ar Bhallstáit “máistreacht ar bhunscileanna a fheabhsú trí dhá theanga iasachta ar a laghad a mhúineadh ó aois an-luath”. Níor thug Éire freagra go fóill ar an ardmhian seo “Máthairtheanga móide péire eile”. Faoi láthair foghlaimíonn formhór ár mac léinn scoile teanga iasachta amháin anuas ar an mBéarla agus ar an nGaeilge. Ach toisc gan beartas cinnte teangacha-san-oideachas ann is ar éigean go bhfanfaidh cúrsaí mar seo: tá léiriú ann cheana féin go bhfuil laghdú ar na céatadáin a dhéanann staidéar ar theangacha iasachta don Ardeistiméireacht.

- *Sa chomhthéacs thuas cad iad na prionsabail ba chóir a bheith mar bhun agus mar thaca le beartas teangacha-san-oideachas agus cad iad na spriocanna sonraithe maidir le Gaeilge, Béarla agus teangacha eile ba chóir a ionchorprú sa bheartas sin?*
- *Cén chaoi a bhféadfadh an beartas sin coincheap fhorbairt inniúlachtaí iolteangachais a chothú?*

- *Cén chaoi a bhféadfaí úsáid a bhaint as Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha agus an Punann Teanga Eorpach le spriocanna a leagan síos agus dul chun cinn i dtreo na spriocanna sin a mheas?*

1.3.5 Athrú de Réir a Chéile ar Mhapa Sochtheangeolaíochta na hÉireann

Is feiniméan nua é líon mór mac léinn sa chóras oideachais nach é an Béarla ná an Ghaeilge atá mar mháthairtheanga acu, ach is feiniméan é a fhanfaidh linn go ceann i bhfad. Aithníonn plécháipéis na Comhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (NCCA) ar theangacha sa churaclam iar-bhunoideachais trí phríomhcheist⁶, a bhfuil an tábhacht chéanna leo ag leibhéal an bhunoideachais, a eascraíonn as an bhfíric gur dóigh go mbeidh daonra scoile na hÉireann ag éirí níos ilnáisiúnta, níos iolteangaí agus níos il-eitní: ar an gcéad dul síos an riachtanas atá le himeascadh na ndaoine atá tar éis teacht sa chóras oideachais; ar an dara dul síos an riachtanas na scileanna teanga riachtanacha a sholáthar do leanaí nach í an Ghaeilge ná an Béarla a máthairtheanga; ar an tríú dul síos ceist tacaíochta cuí don mháthairtheanga do leanaí na ndaoine atá tar éis teacht anseo. Tugann próiseas Phróifíl Bheartas Oideachas Teanga an deis aghaidh a thabhairt ar na ceisteanna seo.

- *Cén chaoi ar chóir dúinn freastal ar riachtanais teangeolaíochta na ndaoine atá tar éis teacht isteach in ár scoileanna?*
- *Cad iad na spriocanna fadtéarmacha ba chóir dúinn a chur romhainn maidir le riachtanais teangeolaíochta na ndaoine atá tar éis teacht isteach in ár scoileanna?*

1.3.6 Cur Chuige Comhtháite i leith Mhúineadh Teanga

Tá an claonadh ann faoi láthair teangacha a mhúineadh astu féin, beag beann ar a chéile. Is annamh go mbaintear feidhm mhór as an acmhainn chun ceangal a dhéanamh idir Béarla, Gaeilge agus teangacha eile. Tá neamhleanúnachas áirithe freisin idir an leibhéal bunscoile agus iarbhunscoile, go háirithe i gcásanna ina bhfoghlaimíonn daltaí teanga iasachta i mbunscoil.

- *Cén chaoi ar féidir linn cur chuige comhtháite i leith mhúineadh teangacha ag an leibhéal bunscoile agus iarbhunscoile araon a fhorbairt sa chaoi go gcothaítear tuiscint ar theanga agus go mbaintear an úsáid is fearr as uaireanta an churaclaim?*
- *I gcomhthéacs éileamh éagsúil ar am i gcuraclam a bhfuil níos mó ná riamh ann, cé chomh cuidiúil is atá an smaoineamh a mholtar i bplécháipéis an NCCA go mbeadh méid chomhaontaithe de “spás sa churaclam” tugtha do theangacha?*

1.3.7 A bhfuil in ann do Nuatheangacha Iasachta sa Bhunscoil

Meastar go mbeidh an curaclam leasaithe bunscoile curtha i bhfeidhm go hiomlán faoi 2007. Is ansin amháin a fhéadtar cinneadh a dhéanamh faoi áit nuatheangacha iasachta sa bhunscoil sa todhchá. Idir an dá linn soláthraíonn Próifíl Bheartas Oideachais Teanga deis idéalach chun machnamh a dhéanamh ar a bhfuil in ann do theangacha iasachta i mbunscoileanna i gcomhthéacs níos leithne beartais, agus chun impleachtaí na roghanna éagsúla fadtéarmacha a mheas, go háirithe maidir le hoideachas agus soláthar múinteoirí, agus leanúnachas idir leibhéal bhunscoile agus iarbhunscoile. Cuireann measúnacht Institiúid Teangeolaíochta Éireann (ITÉ) ar an tionscadal pólótach⁷ agus Tuarascáil

⁶ David Little, *Teangacha sa Churaclam Iar-Bhunoideachais: Plécháipéis*. An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta, 2003.

⁷ J. Harris agus M. Conway, *Modern Languages in Irish Primary Schools: An Evaluation of the National Pilot Project*, Institiúid Teangeolaíochta Éireann, 2002.

Indéantachta an NCCA8 neart sonraí ar fáil mar bhunús athbhreithnithe agus cinnteoireachta.

- *Cad iad na príomhthoisí a chuirfidh an próiseas cinnteoireachta ar an eolas maidir lena bhfuil in ann do nuatheangacha i mbunscoileanna?*

1.3.8 Measúnacht do Dheimhniúchán

Ag an leibhéal iarbhunscoile ní féidir beartas teangacha-san-oideachas a mheas gan tagairt a dhéanamh do mheasúnacht agus do scrúduithe Stáit. Tá sé seo fíor go háirithe agus tábhacht mhór Scrúdú na hArdteistiméireachta agus a ról ceannasach sa chóras á chur san áireamh. Faoi láthair tá fíor-ímní ann faoin mí-oiriúnú idir cuspóirí siollabais agus cuspóirí agus modhanna measúnachta. Tá tionchair a eascraíonn de bharr scrúduithe ar chleachtas sa seomra ranga, agus dá réir sin ar shealbhú teanga, doshéanta.

- *Cén chaoi ar féidir comhoiriúnú níos fearr idir cuspóirí siollabais, cleachtas oideolaíoch agus measúnacht mac léinn a bhaint amach?*
- *Maidir leis sin, cén leas is féidir a bhaint as Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha (CEFR), an Lámhleahar um Scrúduithe Teanga a Chur in Oiriúint do CEFR, agus an Punann Teanga Eorpach?*

1.3.9 Tacaíocht do Theangacha ag Leibhéal Iar-bhunoideachais

I mí na Nollag 2006 tiocfaidh deireadh leis an Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile a bunaíodh i 2000 faoin bPlean Forbartha Náisiúnta chun tacú le feidhmiú bheartas na Roinne Oideachais agus Eolaíochta chun múineadh teangacha i scoileanna dara leibhéal a éagsúlú, a neartú agus a leathnú. Beidh tacaíocht dá leithéid ag teastáil amach anseo má tá teangacha ‘nua’ eile le tabhairt isteach. Ina dhiaidh sin tá sé níos soiléire ná riamh go mbeidh gá ag gach teanga, iad siúd atá seanbhunaithe san áireamh fiú, le tacaíocht ar bhonn leanúnach. Gan idirghabháil shonrach, go háirithe i réimsí ardú feasachta agus forbairt ionghairme múinteora, tá sé beagnach dosheachanta go leanfadh staid teangacha ag an dara leibhéal air ag dul i léig.

- *Cén saghas idirghabhála ar chóir a bheith ann?*
- *Ar chóir go mbeadh céim nua den Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile ann agus téarmaí tagartha níos leithne aici, nó ar chóir tacaíocht a chur ar fáil trí chomhcheangal struchtúr agus gníomhartha eile?*

1.3.10 Acmhainneacht Tumoideachais agus CLIL á Fiosrú

Tá traidisiún an tumoideachais in Éirinn chun an Ghaeilge a mhúineadh. Ach ní raibh aon mhórghlacadh le páirtchláir dhátheangacha nó samhailteacha nó roghanna den chineál CLIL – áit a múintear codanna den churaclam trí T2 (Gaeilge) nó teanga iasachta.

- *Cad is féidir a dhéanamh chun poitéinseal cláir dá leithéid a fhiosrú?*
- *Cén chaoi a bhféadfaí ár dtraidisiún i gcláir thumoideachais Ghaeilge a chur chun leasa foghlaim teangacha eile?*

1.3.11 Teangacha ag an Tríú Leibhéal

Os rud é go mbíonn tionchar ag foghlaim teanga ag an tríú leibhéal ar an leibhéal iarbhunoideachais, agus vice versa, is ábhar ímní é an laghdú ar líon na mac léinn a roghnaíonn teangacha iasachta ag an tríú leibhéal. Cé go bhfuil an réimse seo lasmuigh de scóip phróiseas Phróifíl Bheartas Oideachais Teanga i ndáiríre, is léiriú é an t-éileamh ar theangacha ag an tríú leibhéal ar aireachtáil atá ag athrú ar thábhacht teangacha don saol

---

⁸ *Report on the Feasibility of Modern Languages in the Primary School Curriculum*, National Council for Curriculum and Assessment, 2005

agus do ghairmeacha beatha. Réimse amháin a bhfuil tionchar díreach aici ar leibhéil bhunscoile agus iarbhunscoile is ea oiliúint agus soláthar múinteoirí.

- *An bhfuil sé in am anois athbhreithniú a dhéanamh ar shamhlacha d'oilíúint thosaigh múinteora do mhúinteoirí teanga dara leibhéal seachas samhail thraidisiúnta an B.A. agus Ardteastas san Oideachas?*
- *Cad tá le foghlaim agáinn ó shamhlacha oideachais mhúinteoirí teanga atá i bhfeidhm i dtíortha eile?*
- *Cén ról a d'fhéadfadh a bheith ag coláistí tríú leibhéal i soláthar fhorbairt ionghairme do mhúinteoirí?*

1.4. Réimsí íogair á n-aithint

Ó chéimeanna tosaigh an phróisis bhí foireann Chomhairle na hEorpa ag déanamh iontais cad go díreach a d'fhéadfaidís a chur le cúrsaí, ar léir iad a bheith casta, conspóideach ar thaobh amháin, agus, ar an taobh eile, cur síos maith déanta orthu i staidéir, tuarascálacha taighde, tionscadail phíolótacha, staidpháipéir agus plé oscailte sna meáin.

Chuir an Grúpa Saineolaithe dhá ráiteas le chéile maidir leis an gcomhthéacs ginearálta seo.

- Léigh sé agus chuala sé ó fhorhór a fhoinsí eolais agus idirghabhálaithe gurb í an phríomhcheist ná easpa “beartas oideachais teanga náisiúnta uileghabhálach”. Ach caithfidh go dtuigeann gach duine nach féidir an réiteach ar an inní lárnach sin a “thabhairt thar tír isteach ” ná go ndéanfadh daoine ón taobh moladh faoi fiú. Is ceist cinneadh polaitiúil é, agus ag cur na diminsean agus impleachtaí leathana sochaíocha san áireamh, is dóigh go dtéann sé i bhfad thar scóip na Roinne Oideachais agus Eolaíochta féin, cuma cé chomh tábhachtach is atá a ról ceannaireachta agus a cúramaí.
- Chuaigh na ráitis oscailte neamhbhalbha i bhfeidhm go mór ar an ngrúpa mar aon leis na ráitis phroifisiúnta an-díreacha a chuala siad ó dhaoine aonair éagsúla agus ó chomhaltaí de chomhlachtaí ionadaíocha, a raibh an t-ádh orthu éisteach leo agus plé a dhéanamh leo. Cé gur chuir an Tuarascáil Tíre cur síos cúlra mionsonraithe agus substaintiúil ar fáil ar an soláthar oideachais teanga iarbhír in Éirinn, léirigh doiciméid eile agus na cruinnithe a tionóladh i mBaile Átha Cliath go soiléir roinnt deacrachtaí, míshástachta agus mífheidhmíthe maidir leis an soláthar seo agus a thorthaí.

D'fhéadfaí b'fhéidir na réimsí íogair seo a liostú mar seo in ord a dtábhachta de réir mar a fheictear iad:

- Glactar leis an nGaeilge, an teanga náisiúnta, mar ghné chomhdhéanmhach den fhéiniúlacht náisiúnta agus mar ábhar aitheantais shóisialta atá láidir agus comthoiliúil. Ach is ann freisin d'inní fhollasach maidir lena múineadh. Cé go bhfuil sí éigeantach mar ábhar i rith an churaclam scoile iomlán suas go dtí na scrúduithe deiridh, rómhinic ní eascraíonn leibhéal réasúnta cumais sa chumarsáid dá bharr. Tá sé ráite go mbíonn a mhalairt de thionchair ann fiú, sa mhéid is, tar éis roinnt blianta, go léiríonn a lán daltaí nó formhór na ndaltaí ó scoileanna príomhshrutha laghdú ar a suim i bhfoghlaim na teanga.
- Níl aon teanga iasachta éigeantach sa churaclam agus, cé go roghnaíonn beagnach gach dalta teanga iasachta ina gcuid roghanna, is minic go meastar nach leor na torthaí, go háirithe i gcumas labhartha. Tá an Fhraincis go mór in uachtar i gcónaí agus níl aon chinneadh déanta go fóill faoina bhfuil in ann do na tionscnaimh a thóg an Roinn Oideachais agus Eolaíochta i bhfabhar teanga iasachta a thabhairt isteach ag an mbunleibhéal nó éagsúlacht níos mó a thairiscint ag an leibhéal iar-bhunscoile. Ina theannta sin measann a lán breathnóirí agus geallsealbhóirí go mbraitheann áit

teangacha iasachta i roghanna na ndaltaí cuid mhór ar sheasamh Ollscoil Náisiúnta na hÉireann (NUI) a éilíonn go mbeadh an Ghaeilge agus an tríú teanga ag iarrthóirí sa scrúdú ardteistiméireachta⁹. Mar sin, dar leis na faisnéiseoirí comhchlaontachta seo, d'fhéadfadh go mbeadh inbhuanaitheacht teangacha iasachta sa chóras scoile i mbaol.

- I dtír ina bhfuil an inimirce níos tábhachtaí le blianta beag anuas ná an eisirce a bhí in uachtar le fada, faigheann scoileanna níos mó agus níos mó leanaí nach Béarla ná Gaeilge céadteanga a dtuismitheoirí. Is toradh ar fhorbairt eacnamaíoch thapa na hÉireann an treocht nua seo agus an gá atá le níos mó lucht oibre, gnéithe den ilchultúrthacht á dtabhairt isteach mar sin go háirithe, ach hí hamháin sna ceantair uirbeacha. Cuireann an fhíríc seo roinnt leis na hacmhainní teanga is féidir le hÉirinn a chaipitliú. Ag an am céanna tá éileamh nua ar an mBéarla mar dara teanga, rud a aistríonn cuid mhaith scoileanna príomhshrutha ó mhicreaphobail a d'fhéadfadh a bheith dhátheangach go micreaphobail ilteangacha iarbhr (murar micreaphobail iolteangacha iad).
- Mar a taispeánadh sa liosta príomhcheisteanna, cé gur chruthaigh Éire í féin mar chomhpháirtí gníomhach laistigh den Aontas Eorpach agus go ndíríonn sí anois i dtreo mhór-roinn na hEorpa chomh maith leis an Ríocht Aontaithe agus na Stáit Aontaithe, níl an chuma air go mbíonn sí chomh gafa sin leis an bhforás Eorpach maidir le teangacha iasachta: níl an bhéim ar iolteangachas atá le feiceáil in áiteanna eile le tabhairt faoi deara chomh mór sin in Éirinn, ná níl ionstraimí Chomhairle na hEorpa, mar shampla Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha agus an Punann Teanga Eorpach (ELP) á n-úsáid ag gairm na múinteoireachta ina iomláine¹⁰, ná eolas acu orthu fiú. I láthair na huairé, ag an leibhéal scoile, níl ach tionscadal amháin ann a bhfuil CLIL (Content and Language Integrated Learning - Foghlaim Chomhtháite Teanga agus Ábhair)¹¹ ann, agus níor glacadh leis an moladh Eorpach maidir le foghlaim trí theanga, “Máthairtheanga móide dhá theanga iasachta” mar bheartas oideachais náisiúnta sa mhéid is nach féidir an Ghaeilge mar theanga náisiúnta agus oifigiúil, ná an Béarla mar theanga oifigiúil, a rangú mar theanga “iasachta”.

Ní mór aird speisialta a thabhairt ar mhúineadh an Bhéarla agus a úsáid mar phríomhtheanga teagaisc sa chuid is mó de scoileanna, cuma cén teanga baile atá ag na daltaí¹². Go cinnte tháinig Éire ard go maith ar scála idirnáisiúnta i PISA 2000 agus 2003 chomh fada agus a bhain leis an Léitheoireacht. Ach ainneoin nár aithníodh an Béarla mar chéadteanga mar réimse a raibh fadhbanna ag baint leis, sa Tuarascáil Tíre agus le linn chuairt na Saineolaithe, ba chóir b'fhéidir é a scrúdú níos mine.

- Luadh ceisteanna trasnaithe go han-mhínic le linn na cuairte i nDeireadh Fómhair 2005: an curaclam, scrúduithe, oiliúint agus forbairt mhúinteoirí, ról na n-institiúidí tríú leibhéal (Ollscoileanna, Institiúidí Teicneolaíochta, Coláistí Oideachais.) Feictear go bhfuil tábhacht chinntitheach ag baint leis na ceisteanna seo sa chomhthéacs Éireannach i leith beartais teanga.
- Ach déileálann an phríomhcheist le hidirspleáchas idir na réimsí atá luaite cheana: mar shampla, ní féidir anailís iomlán a dhéanamh ar staid na Gaeilge gan machnamh a

---

⁹ Ní hionann cás do na hollscoileanna eile.

¹⁰ Is iad na trí eisceacht do thabhairt isteach ELP ná obair Integrate Ireland Language and Training (IILT), agus na punainn teanga a forbraíodh go mbainfeadh foghlaiméoirí teangacha iasachta i mbunscoileanna agus i scoileanna iar-bhunoideachas úsáid astu (Tuarascáil Tíre, l. 28, 35, 39).

¹¹ Baineann sé seo leis an mbunleibhéal (cf. Tuarascáil Tíre, l. 35 & 40).

¹² Is ceist í seo a tháinig chun cinn le deireanair ar leibhéal níos ginearálta maidir le cur chuige iomlánaíoch i leith beartais teanga. Tá an Rannóg Bheartais Teanga de chuid Chomhairle na hEorpa tar éis an ghné seo a chomhtháthú ina gclár gníomhaíochtaí.

dhéanamh faoi áit an Bhéarla nó na roghanna chun teanga iasachta a thabhairt isteach go luath. Agus ardaíonn sé seo an cheist a thagann i gceist arís agus arís eile: easpa agus riachtanas bheartas teanga comhtháite comhleanúnach.

2 Anailís ar an staid láithreach in oideachas teanga

2.1 Réamhráitis

I gcomparáid le tíortha eile áit ar ullmhaíodh Próifíleanna Bheartas Oideachais Teanga, tá Éire cheana féin tar éis líon suntasach staidéar agus tuarascálacha a chur ar fáil, páipéir thuairisciúla nó staidpháipéir. Ina theannta sin bailíodh agus pléadh sonraí iontaofa do roinnt mhaith earnálacha sa chóras scoile. Dá réir sin rinneadh rogha don Phróifíl láithreach gan an doiciméadú atá ann faoi láthair a dhúbláil, a athrá nó mionráiteas a thabhairt air ach béim a leagan ar roinnt de na príomhphointí anailíse ar féidir leo siúd, ar a seal, dul i dtreo forbairt bheartais fhorbartha teanga. Maidir leis seo, níl aon difríochtaí bunúsacha, chomh fada agus a bhaineann le “diagnóis”, idir an doiciméad láithreach agus a bhfuil ráite ag Cigirí, oifigigh shinsearacha de chuid na Roinne Oideachais agus Eolaíochta, athbhreithnithe ón NCCA agus an phlécháipéis a scríobh David Little, iad ag breathnú ó phointí éagsúla agus béimeanna difriúla ar a raibh le rá acu. Fiú má bhíonn níos mó ná miondifríochtaí idir na seasaimh a ghlac geallsealbhóirí éagsúla, tá comhchlaonadh láidir ann san anailís ar mó go mór é ná difríochtaí stíle agus tuine. Is féidir mar sin féin go mbeadh éagsúlacht sna tátail nó sna treoshuímh a mbaintear as an anailís.

Sin é an fáth go bhfuil claonadh ag na rannáin seo a leanas díriú ar phlé faoi thoisceanna a bhféadfadh tionchar a bheith acu ar athrú agus ní ar staid láithreach chúrsaí teanga. Is rud ar leith é an comhthéacs teangacha ag cur ról speisialta na Gaeilge mar theanga náisiúnta san áireamh, anuas ar an mBéarla mar an teanga oifigiúil eile arbh é an teanga ceannasach é, ní hamháin in Éirinn ach ar fud an domhain freisin. Níl aon amhras ach go gcruthaíonn cumhacht an Bhéarla dhomhanda fadhbanna speisialta do gach teanga eile in oideachas agus i sochaí na hÉireann, go háirithe i leith teagmháil theoranta le teangacha eile a bhíonn ag cuid mhór saoránach Éireannach agus an easpa spreagtha chun na teangacha sin a fhoghlaim a eascraíonn dá bharr.

2.2 Láidreachtaí agus gnéithe dearfacha

Le linn na cuairte i nDeireadh Fómhair 2005, chuaigh an plé a bhí ag an nGrúpa Saineolaithe le comhleacaithe éagsúla, oifigigh, ionadaithe ó ghairm na múinteoireachta agus geallsealbhóirí ón sochaí shibhialta i bhfeidhm go mór agus go dearfach orthu.

- An tábhacht shuntasach a bhí leis an nGaeilge agus le teangacha go ginearálta i súile an Aire, í toilteanach páirt a ghlacadh i gclár na cuairte agus agallamh a dhéanamh, a macántacht agus freagra á thabhairt aici agus a measúnacht eolasach ar an staid reatha.
- Tiomantas follasach gach uile dhuine, na hoifigigh is sinsearaí san áireamh, chun staid reatha teangacha in Éirinn a fheabhsú, agus a nglacadh leis nach féidir feabhas a bhaint amach ach trí smaointeoireacht straitéiseach shubstaintiúil náisiúnta agus tacaíocht phraiticiúil a chur a fáil chun níos mó tionscnamh áitiúil a chomhlánú.
- Seasamh dearfach foriomlán na Gaeilge i scoileanna lán-Ghaelacha.
- Tionchar dearfach, ar an iomlán, nuatheanga (iasachta) a thabhairt isteach sa bhunscoil, agus tionscadal a bhfuil tacaíocht náisiúnta aige agus meastóireacht taighde-bhunaithe mar thaca leis.
- Múineadh an Bhéarla i mbunscoileanna agus in iarbhunscoileanna á chur ar fáil do leanaí ar tháinig a dtuismitheoirí ar imirce go hÉirinn, cuid mhór acu a bhain le mionlaigh eitneacha nó cultúrtha, agus roinnt díobh a bhí dífhostaithe go fóill.

- Obair Integrate Ireland Language and Training (IILT) a chuir raon cúrsaí Béarla ginearálta, proifisiúnta agus acadúla ar fáil do dhídeanaithe fásta agus d'iarrthóirí tearmainn.¹³
- Ról láidir tacaíochta na gcomhlachtaí/institiúidí cultúrtha atá ionadaitheach do na príomhreasanna teanga (sa bhreis ar an nGaeilge) atá bainteach le hoideachas, go háirithe an Fhraincis, an Ghearmáinis, an Spáinnis, an Iodáilis agus an tSeapáinis.
- An tiomantas a léirigh roinnt mhaith eagraíochtaí bainteach leis an nGaeilge.

Ar bhonn níos ginearálta thug an Grúpa Saineolaithe ar aird na gnéithe seo mar ghnéithe dearfacha:

- Tionscnaimh oifigiúla na Roinne Oideachais agus Eolaíochta i bhfabhar mhúineadh teanga iasachta agus éagsúlaithe ag an leibhéal bunscoile agus iar-bhunscoile; léirigh na tionscnaimh seo go soiléir, má bhíonn coinníollacha leordhóthanacha ann, go mbeidh tacaíocht ag nuálaíochtaí dá leithéid ó mhic léinn, múinteoirí, lucht riaracháin agus tuismitheoirí.
- Ról tábhachtach agus bunaidh an NCCA, a bhfuil baint aige le gach earnáil (ach teagasc tríú leibhéal) den chóras scoile agus a bhfuil d'aidhm aige teacht ar thairiscintí comhthoilíochta maidir le curaclam agus treoirlínte do mhúinteoirí, le linn dó dul i mbun athbhreithnithe doiciméadaithe ar fheidhmiú clár nua nó staidéir speisialta agus plépháipéir a choimisiúnú.
- An tsuim a cuireadh i dtaighde agus i mbailiú sonraí i réimse an oideachais: tá staidéar déanta ar nuálaíochtaí agus ar thionscnaimh a bhaineann le nuatheangacha trí thionscadail taighde agus suirbhéanna eolaíoch, go háirithe ag an leibhéal bunscoile. Bhí sé seo amhlaidh freisin do mhúineadh, úsáid agus seachadadh na Gaeilge. Tá méid shuntasach sonraí ó fhoinsí éagsúla bailithe mar seo agus d'fhéadfadh go mbeadh tionchar aige ar chinntí polaitiúla¹⁴.
- Suim an phobail i gceisteanna a bhaineann le teangacha. Tá áit bainte amach dóibh féin sna meáin ag an nGaeilge agus ag teangacha iasachta agus is ábhair díospóireachta anois iad lasmuigh den scoil agus de chiorcail phroifisiúnta. D'fhéadfadh sé ar ndóigh go n-eascródh saobhadh nó drámú míchuí dá bharr, ach is comhartha freisin é ar chur chuige daonlathach i leith bheartais teanga, réimse nach bhfuil teoranta do líon beag speisialtóirí.

2.3 Staid na Gaeilge

2.3.1 Cothabháil agus athbheochan

Ní raibh aon amhras ann ach gurb í staid na Gaeilge i sochaí na hÉireann agus sa chóras oideachais, an phríomhíomnóir a cuireadh i láthair fhoireann Chomhairle na hEorpa arís agus arís eile. Luadh nathanna ar nós 'tromchúiseach i ndáiríre' agus 'ar tí a bánaithe'.

Ní haon ionadh é seo nuair a chuirtear luach siombalach agus oidhrechtúil na Gaeilge san áireamh. Agus aghaidh á thabhairt ar mheath mall ach síoraí in úsáid agus i seachadadh an teanga náisiúnta, ceantair Ghaeltachta san áireamh, áit a bhfuil líon na gcainteoirí Gaeilge

¹³ Is cuideachta campais de chuid Choláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath é IILT, á maoiniú go hiomlán ag an Roinn Oideachais agus Eolaíochta.

¹⁴ Ar ndóigh is féidir tuilleadh a lorg i gcónaí: tá easpa staidéar ann (sochtheangeolaíoch, anailís dioscúrsa) ar a bhfuil ag tarlú iarbhair i seomraí ranga (códmhalartú, cineálacha nósanna curtha i bhfeidhm do theangacha éagsúla, láimhseáil leasúcháin, etc.). Ar leibhéal níos ginearálta, cé go raibh ITÉ ag plé le taighde a raibh impleachtaí aici do bheartas teanga, bhí baint níos lú ag ranna teangeolaíochta nó teangacha na n-ollscoileanna leis an gcineál seo taighde.

nach cainteoirí ó dhúchas iad ag méadú de shíor, tá na húdaráis pholaitiúla tar éis dul i mbun beartais chothabhála agus athbheochana a chuimsíonn comhphárteanna éagsúla:

- Beart dlíthiúil agus normatach, is é sin glacadh Acht na dTeangacha Oifigiúla i 2003.
- An tacaíocht a thugtar d'eagraíochtaí agus do chomhlachais neamh-rialtais a bhfuil mar aidhmeanna acu an teanga a chothabháil agus a leathnú amach trí fheachtais eolais agus bholscaireachta a eagrú agus trí urraíocht a dhéanamh ar chláir speisialta chun ábhar teagaisc agus léitheoireachta a chur ar fáil.
- An chabhair a thugtar d'oscailt agus d'fheidhmiú scoileanna trí mheán na Gaeilge lasmuigh de cheantair Ghaeltachta.

2.3.2 Torthaí teoranta?

In ainneoin na dtionscnamh agus na n-iarrachtaí éagsúla comhchlaonta agus dearcadh fabhrach go maith ón bpobal go ginearálta i leith na Gaeilge, tá na torthaí pas beag teoranta agus níl an chuma orthu go bhfuil siad ag aisiompú na gluaiseachta a choinníonn an teanga náisiúnta i ról dara teanga. In achoimre ghairid is iad na fíricí seo a leanas a luaitear go minic chun béim a leagan ar na deacrachtaí atá roimh chur chun cinn na Gaeilge. Deimhnítear iad i staidéir agus i dtuarascála taighde, ar nós na cinn a d'ullmhaigh John Harris agus a chomhghleacaithe.¹⁵

- Tá líon na gcainteoirí dúchasacha Gaeilge ag dul i léig¹⁶.
- Tá athdháileadh á dhéanamh ar gheografaíocht agus ar dhéimeagrafaíocht na teanga¹⁷.
- Tá céatadán mór den daonra a mhaíonn go bhfuil eolas acu ar an nGaeilge, eolas éighníomhach den chuid is mó, comhdhéanta de mhic léinn ar ghá dóibh staidéar a dhéanamh ar an teanga sa scoil.
- Tá an ganntanas deiseanna chun an teanga a úsáid ar cheann de na dúshláin is tromchúisí roimh athbheochan shochaíoch na Gaeilge i gcónaí.
- Tá úsáid iarbhír na Gaeilge labhartha ina measc siúd a bhfuil eolas acu uirthi mar dara teanga, annamh go maith.
- Is cúis imní é an staid maidir le caighdeáin sa Ghaeilge toisc go mbraitheann todhchaí na teanga cuid mhór ar an gcaoi ina múintear agus ina dtógtar í sna scoileanna. Tá an comhthéacs sóisialta ina mbíonn an Ghaeilge agus teangacha eile thar a bheith tábhachtach i ndeireadh na dála agus beidh tionchar nach beag aige ar an teanga i gcomhthéacsanna oideachasúla. Dar le tuarascáil a tháinig amach le deireanaí (2005) ar scoileanna sa Ghaeltacht is í an phríomhcheist ná staid leochaileach oideachais Ghaeltachta.¹⁸ Tá meath trom tagtha ar mhéid na Gaeilge a úsáidtear i scoileanna. Tá

¹⁵ An ceann is deireanaí, J. Harris et al, *Irish in Primary Schools: Long-Term National Trends in Achievement*, An Roinn Oideachais agus Eolaíochta, 2006.

¹⁶ Ní mór miondífriochtaí a léiriú sa choincheap cainteoir dúchasach/neamh-dhúchasach. I roinnt mhaith cásanna ba chóir "éisteoir dúchasach" a lua freisin, daoine a bhí ann agus an teanga á labhairt sa teaghlach agus sa timpeallacht ach nach cainteoirí líofa iad féin ar chor ar bith agus nach gcuirfidh a dteanga 'dúchais' ar aghaidh chuig a leanaí siúd.

¹⁷ Tá an Ghaeilge mar dara teanga ag céatadán mór díobh siúd a mhaíonn go labhraíonn siad í. Tugann figiúirí náisiúnta le fios go bhfuil cobhsaíocht ann ach tá cothromú á dhéanamh ag patrúin chónaithe ar dháileadh traidisiúnta na Gaeilge. Go ginearálta tá sí ag dul i léig san iarthar agus ag dul i dtreise san oirthear ach tá an chosúlacht ann go bhfuil an treocht ag aistriú arís. Is maighnéad é Baile Átha Cliath don imirce inmheánach rud a fhágann gur de thionscnamh an iarthair cuid mhór cainteoirí Gaeilge i mBaile Átha Cliath. Tá éagsúlacht inscne ag teacht chun cinn sa lá atá inniu ann sa mhéid is gur mó mná ná fir atá i ngrúpaí níos óige, cé nach mar seo a bhíodh. Tá tús á chur le baineannú pobal ina labhraítear Gaeilge.

¹⁸ Mac Donnacha et al, *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta 2004*, An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta, 2005.

líon na scoileanna a bhaineann úsáid as an nGaeilge mar mheán teagaisc i ngach ábhar laghdaithe go mór.

- Maidir le teagasc na Gaeilge i scoileanna arbh é an Béarla an meán, tá míshástacht lena éifeachtúlacht costais: meastar nach leor na torthaí d'ainneoin an 1500 d'uireanta ranga a chaitear ag múineadh Gaeilge do dhalta.¹⁹
- Tuairiscítear nach mbíonn daltaí atá an-dearfach faoi fhoghlaim na Gaeilge nuair a théann siad isteach sa bhunscoil, chomh díograiseach céanna in imeacht na mblianta agus gur léir go minic go mbíonn siad bréan de.
- Tá claonadh ag tuismitheoirí atá i bhfabhar mhúineadh na Gaeilge go ginearálta agus áit ráthaithe na Gaeilge sa churaclam gan ach tacaíocht theoranta a thabhairt ag an am céanna dá bpáistí ina spreagadh agus sealbhú na teanga.
- Roghnaíonn tuismitheoirí a bhfuil suim láidir acu i bhfoghlaim na Gaeilge dá bpáistí iad a chur chuig scoileanna lán-Ghaelacha nuair is féidir. Ar an taobh eile de tá líon teaghlach atá ag fás a lorgaíonn díolúine ón gceanglas Gaeilge²⁰.
- I mbunscoileanna go háirithe bíonn a lán múinteoirí neamhdhaingean faoina n-inniúlacht féin sa Ghaeilge agus bíonn an claonadh acu dul i dtreo cur chuige traidisiúnta agus foirmiúil i leith na teanga scríofa in áit chleachtas gníomhach béil sa rang a chur chun cinn. Ní léir fós an mbeidh éifeacht leis an gcuraclam nua don bhunscoil, a dhéanann iarracht cur chuige cumarsáideach a chur chun cinn, ina leith seo.

Mar sin, maidir leis an nGaeilge sa chóras oideachais, is iad seo, is cosúil, na príomhfhadhbanna:

- Leibhéal íseal oilteachta sa teanga a bhaineann a lán daltaí amach ag an mbunleibhéal agus ag an dara leibhéal.
- Leibhéal íseal inspreagtha d'fhonn Gaeilge a fhoghlaim agus a úsáid i measc a lán daltaí sa bhunoideachas agus san oideachas dara leibhéal.
- Easpa oilteachta teangeolaíochta i measc múinteoirí áirithe, go háirithe ag leibhéal na bunscoile, a raibh easpa muiníne dá bharr²¹.
- An deacracht a bhíonn ag a lán múinteoirí oideolaíocht dhiongbháilte a chur i bhfeidhm agus an gá atá le tacaíocht forbartha phroifisiúnta leanúnach (CPD) chun cabhrú leo a leithéid a dhéanamh; chomh maith le heaspa ábhar nua-aimseartha oiriúnach agus soláthar ICT.
- Easpa chlár oiliúna múinteoirí, comhordaithe ar bhonn náisiúnta, a d'fheabhsódh soláthar múinteoirí dea-oilte a mbeadh cumas sách maith acu sa teanga agus iad ullamh b'fhéidir chun ábhair eile a mhúineadh trí mheán na Gaeilge, más go páirteach féin.

Cé go raibh an chuma ar an scéal go rabhthas ar aon fhocal faoi na pointí go léir thuas thar líon áirithe grúpaí ar bhuail an Grúpa Saineolaithe leo i nDeireadh Fómhair 2005, bhí dhá

---

¹⁹ Féach *Tuarascáil Tionscnaimh 2004*, Oifig an Choimisinéara Teanga, 2004, l. 7.

²⁰ Is pointe mór inní é seo d'oifigigh shinsearacha na Roinne Oideachais agus Eolaíochta. Tá méadú tagtha ar an éileamh ar dhíolúine le blianta beaga anuas agus ní bhaineann ach cuid acu le teaghlaigh de bhunadh iasachta.

²¹ I gceann amháin ar a laghad de na Coláistí Oideachais tá buíon mór go maith mac léinn ann, buíon atá ag fás, a roghnaíonn Gaeilge ghairmiúil in áit Ghaeilge acadúil ina gcúrsaí céime don Bhaitisiléir Oideachais Is cosúil go gcuirtear níos lú uaireanta teagaisc ar fáil don ábhar seo seachas don Ghaeilge acadúil. Bíonn sé deacair, is cosúil, feabhsúchán agus idirghabháil a fheidhmiú de bharr uimhreacha móra agus easpa acmhainní chun múinteoirí/léachtóirí cáilithe a aimsiú agus a fhostú leis an teanga a mhúineadh.

cheist eile a léirigh go raibh fadhbanna ann agus a bhféadfaí díospóireacht a dhéanamh fúthu:

- Bhí an t-imprisean ann go raibh polarú áirithe idir scoileanna lán-Ghaeilge agus Gaeltachta, ar thaobh amháin, agus ar an taobh eile, na scoileanna príomhshrutha arbh iad an móramh soiléir iad. Bhí tuairim amháin ann go raibh claonadh ag múinteoirí a raibh an inniúlacht ba láidre acu cur isteach ar phoist sna scoileanna lán-Ghaeilge agus Gaeltachta, rud a mheall ansin tuismitheoirí chun a bpáistí a chur go dtí na scoileanna seo agus ní go dtí an scoil áitiúil sa chomharsanacht áit a raibh an Béarla mar mheán.
- Tráth a raibh cuairt an Ghrúpa Saineolaithe ar siúl bhí díospóireacht leanúnach ar siúl faoi ar chóir curaclaim agus scrúduithe ar leith a bheith ann do dhaoine a bhféadfaí ‘foghlaimoirí’ Gaeilge a thabhairt orthu agus dóibh siúd a bhféadfaí ‘cainteoirí líofa’ a thabhairt orthu. Dúradh ansin dá dtabharfaí dhá chóras ar leith isteach, cá gcuirfí na daltaí ó scoileanna lán-Ghaeilge, i.e daltaí nárbh cainteoirí ó dhúchas iad ach a bhí tar éis freastal ar scoil lán-Ghaeilge agus a raibh ardlíofacht sa Ghaeilge acu ach nach raibh chomh líofa le daltaí ó cheantair Ghaeltachta go príomha ar dóigh go raibh an Ghaeilge mar chéad theanga acu? Ar an taobh eile, mura raibh ach córas amháin ann chaithfeadh sé a bheith solúbtha go maith le freastal ar an raon iomlán inniúlachta sa Ghaeilge i measc an daonra fhoriomláin scoile, ó scoileanna Gaeltachta go scoileanna príomhshrutha. Ó shin shocraigh an Roinn gan curaclaim agus scrúduithe ar leith a thabhairt isteach ‘d’fhoghlaimoirí’ agus do ‘chainteoirí líofa’.

2.3.3 Cúiseanna le deacrachtaí

Roinnt cúiseanna sochreidthe a mhíneodh b’fhéidir an t-údar go bhfuil cuma achrannach ar staid na Gaeilge.

- Ar an gcéad dul síos tá cúinsí sochtheangeolaíochta ann: tá úsáid na Gaeilge thíos leis ag éirí as an dearcadh “is leor Béarla”. Fiú má aithnítear an Ghaeilge cuid mhór mar chomhartha eitneach agus mar shiombal céannachta náisiúnta, is dóigh go nglacann formhór a húsáideoirí leis go bhfuil a breisluach feidhmiúil teoranta. Agus ainneoin ghníomhaíocht ardtiomanta eagraíochtaí ar nós An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta (COGG), Foras na Gaeilge agus Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge, braitheann athbheochan agus seachadadh caighdeán ar an gcóras oideachais don chuid is mó.
- Mar sin tá an fhreagracht a leagtar ar an scoil i bhfad níos tábhachtaí ná i gcomhthéacsanna sochtheangeolaíochta eile ar nós na Catalóine, Tír na mBascach nó Valle d’Aosta a bhféadfaí comparáid a dhéanamh leo²². An bhfuil an t-ualach rómhór don scoil ann féin?²³
- Is dóigh go mbíonn tionchar ag easpa measúnú béil éigeantach ag leibhéal an Teastais Shóisearaigh agus ag an tábhacht teoranta a thugtar don scrúdú béil ag leibhéal na

²² Ní hionann na cúinsí sochtheangeolaíochta ná na roghanna beartais teanga agus na roghanna eagraíochtúla agus oideolaíochta.

²³ Cruthaíodh éagsúlacht (cf. 1.2.) idir “iolteangachas” (eolas agus úsáid éagsúil duine ar chuid mhaith teangacha agus cineálacha teangeolaíochta) agus “ilteangachas” (teangacha éagsúla a bhfuil aitheantas oifigiúil acu de ghnáth, i limistéar tugtha). Ceann de na frithchosúlachtaí a bhaineann le hÉirinn is ea cé gur féidir a rá go bhfuil formhór na ndaoine a chónaíonn inti iolteangach sa mhéid is go bhfuil eolas míchothromaithe acu ar Bhéala, ar an nGaeilge agus ar theanga iasachta nó dúchasach eile, is é an beartas oifigiúil cineál “dhátheangachais” a chur chun cinn ar bhonn ilteangachais trí chaomhnú agus leathnú amach pobal cainteoirí dúchais nó nuachainteoirí Gaeilge. Ardaíonn an staid dhéfhíúsach seo an cheist cén chaoi ar féidir an dá dhearcadh éagsúla seo a thabhairt le chéile, más féidir é sin a dhéanamh. Ní féidir leis an scoil aghaidh a thabhairt ar an ndúshlán seo ina haonair. Is éard a bheadh i gceist ansin ná cineálacha nua phobal cainteoirí (nó éisteoirí, léitheoirí) Gaeilge a bhunú agus a fhorbairt.

hardteistiméireachta, ar mhodhanna múinte na Gaeilge sna blianta réamhscrúdaithe. I Márta 2007, d'fhógair an tAire Oideachais agus Eolaíochta go n-ardófaí na marcanna a bhí ag dul don scrúdú béil san Ardteistiméireacht ó 25% go 40%, agus ó 20% to 40% sa Teastas Sóisearach. Dúirt an tAire ar an ócáid chéanna gur mhaith léi dá ndéanfadh níos mó scoileanna a machnaimh faoi rogha an scrúdú béil ag leibhéal an Teastais Shóisearaigh, ag cur na marcanna breise a bhí ar fáil san áireamh agus le daltaí a ullmhú don úsáid bhreise ag leibhéal na hardteistiméireachta.

- Mar a luadh i gcuid mhór de na ráitis ó ghrúpaí ar bhuail na saineolaithe leo, d'fhéadfadh go gcuirfeadh gnéithe d'oiliúint múinteoirí agus d'inniúlacht múinteoirí sa Ghaeilge, arbh céimithe iad, go suntasach le fadhbanna ó thaobh caighdeán, ach tá na fadhbanna seo docheansaithe de bharr na struchtúr atá ann cheana, i.e. neamhspleáchas na n-institiúidí oideachais do mhúinteoirí agus easpa éigin comhordaithe agus idirphlé torthúil idir na coláistí oideachais, na hollscoileanna agus an Roinn Oideachais agus Eolaíochta (féach 2.8.4 agus cuid 3).
- Caithfidh sé gur ábhar neamhdhiongbháilteachta do na múinteoirí agus do na daltaí atá i gceist na díospóireachtaí maidir le curaclaim don Ghaeilge agus athrú béime, i bpáirt, idir bunscoileanna agus iarbhunscoileanna agus go bhfuil scoileanna atá an-éagsúil ceaptha an curaclam céanna a chur i bhfeidhm. Braitear i gcásanna áirithe go ndéanann an curaclam meastachán iomarcach ar acmhainní foghlaimeoirí, ag cur na timpeallachta agus an t-am a cheadaítear san áireamh, agus i gcásanna eile, nach ndéantar meastachán a ndóthain ar leibhéal teanga na ndaltaí, ag cur timpeallacht éagsúil agus nochtadh don teanga san áireamh anseo.
- Tá tiomantas eagraíochtaí Gaeilge páirt a ghlacadh i gcur chuige nuálaíoch do phleanáil teanga soiléir. Is cinnte go bhfuil na heagraíochtaí feasach ar na dúshlán atá roimh athbheochan na Gaeilge agus ar an easpa tromchúiseach ar mhúineadh na Gaeilge. Tá impleachtaí ag an easpa seo do phleanáil teanga os rud é gur cosúil go bhfuil iompú teanga shoचाíoch ag brath cuid mhór ar shealbhú teanga trí mhúineadh. Tá tuairimí áirithe suimiúla ag eagraíochtaí Gaeilge faoi phleanáil teanga, ach níl aon struchtúr comhordaithe foriomlán pleanála teanga chun a gcuid gníomhaíochtaí a cheangal leis na struchtúir oideachais.
- Ní mór cur agus cúiteamh a dhéanamh faoi impleachtaí Acht na dTeangacha Oifigiúla. Is léiriú é an tAcht, ar a lán bealaí, ar chéad chéim de phleanáil teanga lárnach nua, dírithe ar a chinntiú go ndéantar soláthar cuí ar riachtanais chainteoirí Gaeilge agus pobail Ghaeltachta a chur san áireamh in aon reachtaíocht, ach tarlaíonn sé ag tráth a bhfuil pleanáil teanga ina hiomlán níos díláraithe.

“I dtuarascáil a cuireadh ar fáil don Choimisiún Eorpach, (Grin, François & Moring, Tom, 2000, *Support for Minority Language in Europe*, Conradh de chuid an Choimisiúin Eorpaigh Uimh 2000-1288/001-001 EDU-MLCV) thug na húdair ar aird go bhfuil trí bhunchritéar riachtanach chun beocht theangeolaíoch agus éagsúlú teangeolaíoch a chaomhnú. Is iad seo an cumas teanga ar leith a úsáid, an deis í a úsáid agus an toil chun í a úsáid. Tá na trí cinn seo le chéile ní hamháin riachtanach do bhainistiú teangacha mionlaigh ach do thorthaí aon tionscadal scoile ar oideachas teanga freisin, cibé foirm a bheidh leis agus cibé teanga atá i gceist. Is iad na clocha coirnéil d'aon iarracht chun inniúlacht dhátheangach a chur chun cinn a chuireann na naisc idir an baile, an scoil agus an domhan níos leithne san áireamh.”²⁴

---

²⁴ Sliocht as aitheasc a thug Hugo Baetens-Beardsmore do Pharlaimint na hEorpa.

2.4 Staid teangacha iasachta

2.4.1 Treochtaí ginearálta agus tuairimí faoi oideachas iarbhunscoile

Is í Éire an t-aon tír san Eoraip – cé is moite d’Albain – nach bhfuil teanga iasachta éigeantach ag staid ar bith (ach amháin i nGairmchlár na hArdteistiméireachta agus san Ardteistiméireacht Fheidhmeach). Tairgtear teanga iasachta i measc roghanna a d’fhéadfadh a bheith i gceist sa tSraith Shóisearach ar feadh trí bliana. Bíonn an deis ann freisin staidéar a dhéanamh ar theangacha iasachta sa tSraith Shinsearach (dhá bhliain agus Idirbhliain roimhe b’fhéidir²⁵).

Glacann formhór na mac léinn teanga iasachta agus is fiú roinnt treochtaí a thabhairt ar aird:

- Is í an Fhraincis an teanga atá in uachtar, í go mór chun tosaigh, tagann an Ghearmáinis ansin. Is lú go mór an méid uaireanta a roghnaítear an Spáinnis agus an Iodáilis.
- Ní mór aghaidh a thabhairt ar cheist éagsúlú teangacha, ag cur ceannasaíocht na Fraincise san áireamh ag an leibhéal iarbhunscoile, an meath ar an éileamh ar Ghearmáinis agus an t-éileamh íseal ar nuatheangacha iasachta eile.
- Cuireann an laghdú suntasach ar líon na mac léinn a thógann níos mó ná an t-aon teanga iasachta amháin ag scoil dara leibhéal go mór leis an gcaoi ina bhfuil cúrsaí. Deich mbliana ó shin bhí a lán daltaí ann, cailíní go háirithe, a thóg dhá theanga ach tháinig laghdú mór ar fhigiúirí le gairid.²⁶
- Ina theannta seo thuig an Grúpa Saineolaithe gur tugadh teangacha eile, an Ghearmáinis go háirithe, isteach go rathúil sa bhunscoil ach mar gheall ar cheannas na Fraincise ag an dara leibhéal go raibh ar dhaltaí áirithe athrú go dtí an Fhraincis tar éis dul isteach san iarbhunscoil dóibh.
- Ach ina dhiaidh sin bhí méadú beag ar an Spáinnis agus ar an Iodáilis le cúig bliana anuas agus laghdú beag ar an bhFraincis agus ar an nGearmáinis. D’fhéadfadh sé gurb é an Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile (cf. 2.4.2.)²⁷ is cúis leis seo.
- Ach is é an t-athrú is mó ná an laghdú ar líon na mac léinn a thógann teanga iasachta mar ábhar scrúdaithe. I 2001 roghnaigh thart ar 94% de na mac léinn a rinne scrúdú na Teastais Shóisearaigh teanga mar cheann de na hábhair a ndéanfaí measúnú orthu. I 2005, don Teastas céanna, bhí níos lú ná 88.5%²⁸ i gceist. Is iad na figiúirí 79% (2001) agus 75.3% (2005) faoi seach a bhí ann do scrúdú na hArdteistiméireachta. Bhí níos lú mac léinn ag tógáil teanga iasachta ag an dá leibhéal seo ná mar a bhí 4 bliana roimhe sin agus bhí céatadán na mac léinn a thóg teanga sna scrúduithe níos ísle ag leibhéal na hardteistiméireachta ná ag leibhéal an Teastais Shóisearaigh²⁹. Tugadh ar aird agus b’ábhar inné i gceann nó dhó de scoileanna ar thug Cigirí cuairt orthu le deireanaí go

---

²⁵ Caithfear scrúdú a dhéanamh ar chúrsaí maidir leis an Idirbhliain roghnaíoch (nach bhfuil le fáil i ngach scoil iarbhuoideachais) chomh fada agus a bhaineann lena poitéinseal maidir le foghlaim teanga. Mar shampla is é seo an áit ar leag cuid mhór scoileanna an tSeapáinis *ab initio* laistigh den Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile.

²⁶ D’fhéadfadh sé go raibh roinnt fáthanna i gceist anseo, go háirithe deacracht teangacha, mar a fheictear do mhic léinn iad, i Sraith Shinsearach atá á treorú ag pointí.

²⁷ Is treocht ghinearálta i dtíortha eile freisin í.

²⁸ Is féidir mionshoiléiriú a dhéanamh ar an ráiteas seo sa mhéid is nach iad na mic léinn a dhéanann an rogha seo de ghnáth sa tSraith Shóisearach. Is í an scoil a dhéanann é. Sanntar teangacha in áit iad a chur san áireamh sa raon roghanna. Ach tá titim fós ar chéatadán idir 2001 agus 2005.

²⁹ Ainneoin gur leibhéal éilimh ard go maith é seo i gcomparáid le tíortha eile ina bhfuil an Béarla á labhairt iontu.

raibh suas le 50% de mhic léinn sa chéad bhliain nach raibh staidéar á dhéanamh acu ar theanga iasachta ar bith.

- Go dtí seo ní dhearnadh aon iarracht i ndáiríre úsáid a bhaint as na scálaí a chuir an CEFR ar fáil chun leibhéil na scrúduithe a shuíomh agus cumas mac léinn i dteangacha iasachta (nó sa Ghaeilge) a mheas.
- Níl sonraí suntasacha le fáil ar a bhfuil bainte amach i dteangacha cé is moite de staitisticí scrúduithe. Ach cheap cuid d'idirghabhálaithe ón nGrúpa Saineolaithe nár tugadh aird a ndóthain ar chumas béil agus nach raibh anseo i gcásanna áirithe ach foghlaim de ghlanmheabhair don scrúdú. Ach shéan ionadaithe ó Choimisiún na Scrúduithe Stát a bhuail leis an nGrúpa Saineolaithe go raibh leagan amach an scrúdaithe a bhí ann faoi láthair freagrach as an bhfoghlaim de ghlanmheabhair i pé scileanna a bhí á dtástáil, agus mhaígh siad go raibh agallaimh sna scrúduithe béil oscailte agus réadúil.
- D'fhéadfadh go bhfuil fadhb ríthábhachtach maidir le caighdeáin múineadh teanga, sealbhú teanga agus ullmhú múinteoirí sna hollscoileanna mar bhunús cuid mhór den inní a léiríodh le linn chuairt an Ghrúpa Saineolaithe. Tá an chuma ar an scéal go bhfuil céimeanna i dteangacha ag leibhéal Ollscoile á múineadh níos mó agus níos mó trí mheán an Bhéarla, agus dá bhrí sin nach bhfuil siad ag cur le hardleibhéil inniúlachta céimithe sa teanga iasachta (cf. 2.8.5). Tá an claonadh ann mic léinn iarchéimithe, nach gá go mbeadh cáilíocht nó taithí sa mhúinteoireacht acu, a chur i mbun gnéithe teagaisc teanga de chláir fhochéimithe. Go minic is múinteoirí páirt-aimseartha ar chonarthaí sealadacha a théann i mbun mhúineadh na teanga agus ní bhíonn siad ar chomhstádas nó gradam le léachtóirí a mhúineann cúrsaí sa litríocht. Mar sin, cé go bhfuil éileamh ar fhorbairt scileanna béil agus go n-aithnítear go gcaithfear aird a thabhairt ar an gcás, ní dháiltear acmhainní a ndóthain.
- Meastar go bhfuil tábhacht mhór le riachtanas máithreánach an tríú teanga ag Ollscoil Náisiúnta na hÉireann (NUI). Meastar go ginearálta i gciorcail mhúineadh teanga san am atá i láthair gur ionann imeacht an riachtanais seo, rud atá tarlaithe cheana féin i ndámha áirithe, agus tubaiste á tuar agus spreagadh chun teangacha iasachta a fhoghlaim á seargadh.³⁰
- Tugadh aird ar leith le deireanaí ar theangacha (Gaeilge agus Béarla san áireamh) ag an leibhéal iarbhunscoile. Mar a luadh níos luaithe scríobh David Little plécháipéis an-spreagthach a choimisiúnaigh an NCCA agus a pléadh laistigh den Chomhairle. Chuir an foilseachán seo tús le próiseas athbhreithnithe ar theangacha in oideachas iarbhunscoile. Cuireadh tuarascáil ar an gcéad chéim den athbhreithniú - *Review of Languages in Post-Primary Education: Report of the First Phase of the Review* - ar fáil in Aibreán 2005. Cuireann na doiciméid seo pléphointí agus moltaí ar fáil a chuirfear san áireamh i gcuid 4.

2.4.2 An Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile

Sheol an Roinn Oideachais agus Eolaíochta Tionscnamh i 2000 le múineadh teangacha i scoileanna iar-bhunoideachais a éagsúlú, a fheabhsú agus a leathnú. Bhí béim ar dtús ar chur chun cinn na Spáinnise agus na hIodáilise; cuireadh an tSeapáinis agus an Rúisis leis an tionscadal ina dhiaidh sin. Chuir an Tionscnamh roinnt ábhar bolscaireachta ar fáil, lena

---

³⁰ Tháinig an pointe seo faoi theangacha ag fáil tacaíochta bréige ó riachtanas máithreánach an NUI i gceist arís agus arís eile sa chaint a chuala an Grúpa Saineolaithe. Cé go bhféadfadh go bhfuil sé fíor, is smaointeoireacht fhrithghníomhach atá ann. Chiallóidh sé seo nach dtuigtear go ginearálta an luach a bhaineann le foghlaim teanga, ach ba chóir go mba léir é do gach páirtí san oideachas, na tuismitheoirí go háirithe.

n-áirítear fístéipeanna, dírithe ar scoileanna agus ar thuismitheoirí. D'fhéadfadh na scoileanna a bhí ag glacadh páirt ann cur isteach ar mhaoiniú breise agus feabhsaíodh oideachas múinteoirí trí chúrsa Teastas Iarchéime dhá bhliain i modhanna múinte teanga a chur ar bun, cúrsa a bhí á thairiscint in institiúidí trúú leibhéal éagsúla³¹. Cuireadh ábhair mhúinteoireachta ar fáil a thug modheolaíocht ghníomhach isteach. Tá sé suimiúil na pointí seo a leanas a thabhairt ar aird:

- Ghlac líon measartha scoileanna páirt sa tionscadal agus b'ábhar suntais an méadú ar líon na scoileanna a thairg ar a laghad ceann amháin de na teangacha a roghnaíodh, agus ar líon na mac léinn a bhí ag foghlaim na dteangacha sin, i gcomparáid leis an mbliain sular seoladh an Tionscnamh (méadú thart ar 40%, dar le Tuarascáil eatramhach 2003).³²
- Bhí éileamh ard ar an tSeapáinis go mór mór, mar theanga *ab initio* agus ábhar seachchuraclaim sa tsraith shinsearach. Ba léir ag an am céanna dá leanfaí ag tairiscint na teanga i roinnt scoileanna go dteastódh tacaíocht ó chomhlachtaí éagsúla agus go mbeadh gá le cór múinteoireachta taistil.
- Leathnaíodh an PPLI faoin bPlean Forbartha Náisiúnta nua, ach níor aithníodh aon ghníomhartha nua go dtí seo. Tá ábhair mhúinteoireachta a cuireadh ar fáil faoin Tionscnamh in úsáid go fóill agus is féidir na ceachtanna ó thaobh acmhainní agus critéir don éagsúlú a choinneáil in intinn d'fhorbairtí amach anseo (má táthar, mar shampla, leis an bPolainnis nó an tSínis a bhreithniú)³³.
- Ach tá scrúdú iomlán le déanamh go fóill ar impleachtaí phríomhshruthú éagsúlachta, cothabháil spreagtha agus soláthar curaclaim.

2.4.3 Tionscnamh Nuatheangacha i mBunscoileanna

Seoladh an Tionscadal Píolótach do Nuatheangacha i mBunscoileanna i 1998 ar feadh tréimhse tosaigh dhá bhliain agus cuireadh leis ina dhiaidh sin agus tugadh an Tionscnamh do Nuatheangacha i mBunscoileanna (MLPSI) air. Tugann an Tuarascáil Tíre mionchuntas ar an tionscadal, ar na cuspóirí, na gníomhaíochtaí agus na torthaí. Ní gá ag an bpointe seo filleadh ar an eolas sin os rud é go bhfuil anailís agus measúnú déanta ar MLPSI sa tuarascáil taighde substaintiúil a chuir John Harris agus Mary Conway ar fáil i 2002.³⁴ Mar a dúradh cheana sa Tuarascáil Tíre, d'fhreastail an Tionscadal ar leas áirithe agus rinneadh é a bhainistiú go maith.

Bhí torthaí an-dearfacha ann do dhaltaí ag foghlaim na teanga (dul chun cinn déanta i bhforbairt scoileanna tuisceana éisteachta agus inniúlacht thosaigh i gcumarsáid labhartha) agus i bhforbairt dearcaidh dhearfacha i leith fhoghlaim na teanga agus i leith lucht a labhartha chomh maith. Bhraith múinteoirí gur bhain siad leas go pearsanta as rannpháirtíocht sa tionscadal agus mheas siad go raibh tuismitheoirí báúil dá bpáistí ag foghlaim na teanga.

Liostaíodh roinnt pointí nach raibh chomh dearfach céanna in achoimre John Harris maidir le méid na húsáide den sprioctheanga, mar shampla, úsáid ICT, agus forbairt feasachta

---

³¹ Bhí an cúrsa seo saor in aisce faoin Tionscnamh. Ó cuireadh deireadh leis an maoiniú caithfidh múinteoirí atá ag iarraidh clárú, táillí a íoc.

³² C. Cunningham, *Post-Primary Languages Initiative: Interim Report*, PPLI, 2003.

³³ Luaitear an cheist freisin san *Review of Languages in Post-Primary Education: Report of the First Phase of the Review*, NCCA, 2005.

³⁴ Tá an tuarascáil seo bunaithe ar thaighde a rinneadh i 1999-2001. Rinne an fhoireann chéanna tuilleadh taighde, agus níor foilsíodh na torthaí go fóill.

cultúrtha. Ó foilsíodh tuarascáil Harris tá foireann tacaíochta MLPSI tar éis díriú ar na ceisteanna seo.

Is í an cheist anois “cad a tharlóidh don tionscnamh?” An bhfuil seans ann go ndéanfaí leathnú amach nó ginearálú ar mhúineadh teanga iasachta ag an leibhéal bunscoile? Tá an Roinn Oideachais agus Eolaíochta tiomanta cinneadh a dhéanamh ar áit nuatheangacha iasachta sa bhunscoil amach anseo nuair atá an Curaclam Bunscoile tugtha isteach ina iomlán. Táthar ag súil le comhairle ón NCCA go luath i 2008.³⁵

Ar thaobh amháin tá dóchas ag a lán go leanfar leis an tionscadal mar atá faoi láthair agus go dtairgfear do níos mó scoileanna é. Bhí an t-aiseolas ó na scoileanna an-dearfach; tá éileamh ó thuismitheoirí go leathnófaí an tionscnamh, éileamh atá ag fás; tá fianaise ann gur tugadh tacaíocht do mhúinteoirí; tá ionduchtú agus oiliúint inseirbhíse ar fáil agus tá éileamh air, go háirithe do mhóramh na múinteoirí nach bhfuil aon oiliúint faighte acu i múineadh teanga; tá Ceannairí an Tionscadail tar éis obair a dhéanamh ar cén chaoi leis an tionscadal a fhorbairt agus a leathnú amach chun scoileanna eile a chur san áireamh. Ullmhaíodh agus creidiúnaíodh Punann Teanga Eorpach nuálaíoch, baint dhíreach aige leis an Tionscnamh³⁶.

Ar an taobh eile tá an Grúpa Saineolaithe agus an Roinn Oideachais agus Eolaíochta go hiomlán ar an eolas faoi chastacht na ceiste.

- Is inní bhuan é ró-ualach an churaclaim, mar aon le dearcadh múinteora go bhfuil barraíocht tionscnamh nua ann.
- Tá naisc idir oideachas bunscoile agus iarbhunscoile tanaí go maith ar an lá is fearr. Tá fadhb leanúnachais agus éagsúlachta maidir le teangacha.³⁷
- Tá líon suntasach (gar do 75%) de na múinteoirí atá páirteach ann nach baill foirne na scoile iad.
- Bhí an Grúpa Saineolaithe ag déanamh iontais freisin an mbeadh deis ann tuilleadh forbartha a dhéanamh ar scileanna táirgiúla daltaí MLPSI (labhairt agus scríobh)³⁸, agus d’aontaigh siad leis an impleacht gur theastaigh tuilleadh taighde agus forbartha chun oideolaíocht níos comhtháite a aithint ina dtabharfadh gach ceann de na ceithre scil teanga, agus foghlaim idirchultúrtha daltaí, tacaíocht dá chéile.

---

³⁵ Idir an dá linn tá an Roinn tar éis gníomhú chun cead a thabhairt do scoileanna ar an liosta feithimh a bheith páirteach sa Tionscnamh, ar choinníoll go bhfuil ball foirne ann atá cáilithe an teanga a theastaíonn ón scoil a chur ar fáil, a mhúineadh.

³⁶ Is gá a thabhairt ar aird go dtugtar tacaíocht láidir do na Tionscnaimh maidir le teangacha iasachta ag deireadh staidéir a d’fhoilsigh an Grúpa Saineolaithe ar Riachtanais Scileanna sa Toghcháin i 2005 dar teideal *Languages and Enterprise. The Demand & Supply of Foreign Language Skills in the Enterprise Sector*:

- “Ba cheart an clár píolótach ar Nuatheangacha i mBunscoileanna a chomhtháthú leis an gcuraclam príomhshrutha agus é a chur ar fáil i ngach scoil;
- “Ar an mbealach céanna ba chóir an Tionscnamh Teangacha Iar-bhunscoile a leathnú agus ba chóir athbhreithniú a dhéanamh ar an soláthar teanga atá ann faoi láthair ag an leibhéal iar-bhunscoile i bhfianaise ceachtanna a foghlaimíodh, chun cáilíocht agus luach an chleachtaidh fhoghlaim teanga do mhic léinn a mhéadú.”

³⁷ Níor mhiste a thabhairt ar aird go bhfuil údarais in Aireacht Oideachais na Fraince ag cur mapa geografach ar fáil de na teangacha a thairgtear i mbunscoileanna agus in iarbhunscoileanna ar fud na tíre. Tá sé seo dírithe ar nasc comhchuí a chumasú idir tionscnaimh bunscoile ar theangacha agus a gcumas gníomhú mar fhriothálaigh do ghlacadh níos iomchuí na dteangacha céanna i scoileanna iar-bhunoideachais.

³⁸ Is toradh coiteann é seo a bhaineann le cuid mhór tíortha san Eoraip (c.f. Blondin, C., et al., *Foreign Languages in Primary and Pre-School Education: A Review of Recent Research within the European Union*. CILT, 1985).

Tar éis roinnt comhdhálacha ar an gceist d'fhoilsigh Cumann Múinteoirí Éireann plécháipéis ar cheist na dteangacha sa bhunscoil.³⁹ Déanann an tuarascáil seo, atá an-saibhir agus an-eolach, plé fada ar cheist nuatheangacha a thabhairt isteach i gcuraclam na bunscoile; tá a dtáil ar an bpointe sin cíortha go mion agus airdeallach:

“Is cosúil go bhfuil dea-mhéin dhearfach ag leanaí, tuismitheoirí agus múinteoirí i leith foghlaim nuatheanga go ginearálta ag leibhéal na bunscoile. Ina dhiaidh léiríonn taighde gur beag an buntáiste tosú go luath [...] Is cosúil go léiríonn an tuarascáil mheasúnaithe ar an tionscnamh píolótach (ITÉ 2002) go dtugtar tosaíocht don samhail inniúlachta ag an leibhéal bunscoile. Ach tá cuid mhór múinteoirí den tuairim gur fearr a d'oibreodh samhail íoghrúcháin sa mhéid is go gcuirfeadh sé cúinsí ama agus comhtháite san áireamh, chomh maith le roghanna múinteoirí dara teanga, agus taighde iomchuí. Is léir go dteastaíonn tuilleadh plé agus díospóireachta a mbeadh na páirtithe go léir rannpháirteach ann sula ndéanfaí cinntí maidir le ginearálú múineadh aon leagan nuatheangacha ag an leibhéal bunscoile.” (l. 89)

Agus seo é an tagairt deiridh:

“Idir an dá linn tá gá práinneach ann i gcónaí beartas teangacha foriomlán a fhorbairt maidir le teangacha i scoileanna, chun comhthéacs do réasún agus do chur chuige tabhairt isteach nuatheangacha i mbunscoileanna a chur ar fáil.” (idem)

Tá gá le soiléiriú ar an cóir, agus más cóir cén chaoi ar féidir nuatheangacha a ghinearálú tuilleadh i mbunscoileanna. Theastódh seo a leanas ó phleanáil bheartais maidir le ról nuatheangacha sa bhunscoil:

- ráiteas daingean faoi na cuspóirí agus na torthaí beartaithe;
- machnamh ar an ngaol le Béarla, leis an nGaeilge agus le céadteangacha eile;
- aithint agus forbairt comhstraitéisí do gach teanga atá in oiriúint d'fhoghlaiméoirí óga;
- machnamh ar cén chaoi ar féidir litearthacht ilteangach a fhorbairt;
- soláthar leordhóthain múinteoirí agus a bhforbairt phroifisiúnta leanúnach;
- aghaidh a thabhairt ar cheist leanúnachais ón mbunscoil go dtí iarbhunscoil (an teanga chéanna nó athrú go teanga difriúil?)⁴⁰;
- oiliúint do mhúinteoirí agus do bhainistíocht scoile ag an leibhéal iar-bhunscoile dírithe ar chur ar chumas na n-iarbhunscoileanna tógáil go láidir ar pé dul chun cinn i dteangacha atá déanta ag daltaí, óna dtaithí roimhe seo sa bhunscoil, sa bhaile, nó in áit éigin eile.

Is teist í an cheist seo ar chumas an chórais soláthar fadtéarmach leathnaithe nuatheangacha a chothabháil, ach tá an chuma ar an scéal go bhfuil scoilteadh agus easpa ceangail ann faoi láthair. Cé gur comharthaí spreagthachta iad an t-éileamh agus an t-aiseolas d'fheasacht atá ag fás faoi thábhacht teanga sa tsochaí, níor mhór aon mhúineadh teangacha iasachta sa

³⁹ *Language in the Primary School: An INTO Discussion Document*, 2004.

⁴⁰ Mheas foireann Chomhairle na hEorpa gur chóir aird ar leith a thabhairt ar cheist seo leanúnachais teanga ón mbunscoil go dtí an iarbhunscoil. Bhí an tuairim ann nár mhór an rud é athrú a dhéanamh os rud é gurb é cuspóir an MLPSI daltaí a íoghrú do theanga, dearcadh dearfacha a chruthú agus cuidiú leo straitéisí dearfacha ginearálta i leith foghlaim teanga a fhorbairt. Ar an lámh eile, níl an t-am a thugtar do dhaltaí ar an iomlán teanga iasachta a fhoghlaim sa bhunscoil agus san iarbhunscoil substaintiúil, agus ag cur san áireamh an teacht teoranta a bhíonn ar theanga iasachta ar bith lasmuigh den scoil, ansin d'fhéadfaí a rá nach raibh de dhóchas ag daltaí céim réasúnta inniúlachta a bhaint amach in aon teanga iasachta ach fanacht lena dteanga bunscoile le linn scolaíochta iarbhunoideachais agus teanga bhreise a chur leis ag an leibhéal sin nuair is iomchuí (cf. 3.4.2. freisin).

bhunscoil a bheith mar chuid dlúth den churaclam. Má fhanann sé lasmuigh den churaclam d'fhéadfadh go n-imeodh an dea-thoil agus an spreagadh sa deireadh thiar. Cibé cinneadh a bheidh ann faoi dheireadh, tá sé ríthábhachtach folús beartais a sheachaint a bhainfeadh óna bhfuil bainte amach ag MLPSI agus ón dinimic atá cruthaithe aige.

Is é an príomhdhúshlán don earnáil bunscoile cur chuige níos comhtháite do mhúineadh gach teanga ar an gcuraclam a fhorbairt, cibé an Béarla, an Ghaeilge nó teangacha eile (cf. cuid 3). Faoi láthair ní i gcónaí a fheiceann múinteoirí agus tuismitheoirí rudaí atá i gcoiteann i modheolaíochtaí agus i gcur chuige.

2.5 An Béarla mar chéadteanga agus mar theanga bhreise

Más í an Ghaeilge an teanga is “feiceálaí” sa díospóireacht maidir le hoideachas agus beartas teanga, is é an Béarla an teanga is discrídí, an ceann is lú a ndéantar plé faoi. Ní raibh beartas oifigiúil i leith theanga an Bhéarla sa Stát seo riamh. Thosaigh an Béarla ag tógáil áit na Gaeilge mar theanga gnó, trádála, riaracháin, oideachais agus chumarsáid laethúil in Éirinn ón ochtó céad déag ar aghaidh, ach go háirithe sa naoú céad déag. Sa lá atá inniu ann labhraíonn beagnach gach uile dhuine Béarla, agus níl aon tuairisc faoi dhaoine atá fágtha nach bhfuil acu ach an Ghaeilge amháin. Cé go dtugann an Ghaeilge rochtain go príomha ar chéannacht chultúrtha, tuigeann gach duine atá ina gcónaí in Éirinn, idir shaoránaigh agus inimircigh, dearfacht láidir an Bhéarla mar thairseach gach cineál rochtaine sóisialta agus eacnamaíochta. Féadtar an argóint a dhéanamh go n-eascaíonn an dúbailteacht seo de thoradh coilínithe nó caidreamh cumhachta neamhchothrom, ach is minice gur toradh é ar threochtaí eacnamaíochta agus gnó ó aimsir na Réabhlóide Tionsclaíche, lena n-áirítear fórsaí eacnamaíochta comhaimseartha. Is é fírinne an scéal go ndeachaigh smaointe, tuiscintí agus teannais a bhí fuaite leis an gcoimhlint chumhachta iomaíoch Béarla-Gaeilge i bhfeidhm ar thuiscintí faoi stádas teanga agus gur chuir siad agus cuireann siad i gcónaí – cinnteoireacht agus déanamh beartais ar an eolas faoin nGaeilge ach go háirithe.

Le linn chuairt an Ghrúpa Saineolaithe is ar éigean go ndearnadh plé ar bith faoin mBéarla, ach amháin nuair a bhí inimircigh i gceist. Tógadh ceist an Bhéarla mar dhara theanga le deireanaí, ag cur líon na ngasúr agus na ndaoine fásta de bhunú iasachta i scoileanna agus sa tsochaí go ginearálta, líon atá ag fás, ar chainteoirí teangacha eile iad. Tá gá áfach le cúpla rud a rá faoin mBéarla mar T1 sula n-ardaítear ceisteanna maidir le Béarla mar theanga bhreise.

2.5.1 An Béarla mar T1: an páirtí rúnda?

Ní cheapfaí b'fhéidir go raibh ceist faoin Béarla mar T1 mura dtógfaí ach tionscadail mheasúnachta chomparáideacha idirnáisiúnta, ar nós PISA⁴¹, san áireamh, áit ar scóráil Éire os cionn an mheáin d'inniúlacht léitheoireachta i 2003, mar a rinne sí i 2000, do dhaltá 15 bliana, gan aon mhórdhifríochtaí ó scoil go scoil.

Luadh ceist an Bhéarla mar T1 cúpla uair le linn na cuairte ach chuaigh sé amú sa phlé faoin nGaeilge nó faoi theangacha iasachta. Rinneadh an trácht go príomha agus tagairt á dhéanamh don leibhéal labharthachta, a measadh nár rinneadh cleachtadh a dhóthain uirthi sa seomra ranga agus nach ndearnadh measúnacht a dhóthain uirthi i scrúduithe.

Tugtar áit níos mó do cheist T1 i ndoiciméid a tháinig amach le deireanaí faoi bheartas teanga, ar nós phlécháipéis David Little agus tuarascáil an NCCA ar an gcéad chéim den aithbhreithniú ar theangacha san oideachas iarbhunscoile. Ba iad na príomhphointí a luadh, ar thaobh amháin, ceartú saothair agus a oiriúnacht théacsúil, agus, ar an taobh eile feasacht

---

⁴¹ An Clár do Mheasúnú Mac Léinn Idirnáisiúnta de chuid an OECD.

teanga maidir le gramadach agus leis na teangacha eile. In athbhreithniú an NCCA, bunaithe ar chomhairliúchán leathan le geallsealbhóirí, leagtar an bhéim ar norm agus ar fhoirm níos mó ná ar thuiscint shochtheangeolaíoch. Is cosúil go bhfuil an phríomhbhéim ag dul i dtreo an Bhéarla a bhreithniú mar theanga, a ndéanfar múineadh agus staidéar uirthi inti féin, agus ní mar fheithicil don ábhar amháin; is bealach é le smaointe a chur in iúl nó bealach le rochtain ar litríocht. Nuair a fhiafraítear de mhúinteoirí ábhar eile an faoi mhúinteoirí teanga atá an fhreagracht iomlán faoi theangacha freagraíonn siad go léir beagnach gur mar sin atá. Leagtar béim air seo mar shaincheist sa tuarascáil. Ina choinne sin, i gcomhthéacs eile, mar shampla gréasán na Scoileanna Eorpacha iolteangacha, ceapann gach múinteoir gur múinteoir teanga iad, cuma cén t-ábhar atá acu, cén leibhéal nó fócas teagaisc, mar go bhfuil siad ag obair i dtimpeallacht ina bhfuil na páistí go léir mar chuid de phróiseas iolteangach.

Cloíonn plécháipéis David Little agus an tuarascáil ar chéad chéim an athbhreithnithe le cúrsaí ag an leibhéal iarbhunscoile amháin. Ní raibh teacht ag an ngrúpa Saineolaithe ar dhoiciméid mar iad don leibhéal bunscoile, ach bheadh an claonadh ag duine a cheapadh, ar lámh amháin, go ndearnadh níos lú plé ar Bhéarla mar T1 ná Béarla mar theanga bhreise do pháistí iasachta, agus ar an lámh eile, ag cur feidhmiú churaclaim nua san áireamh, go bhféadfadh sé go bhfuil an díospóireacht ag díriú ar an am atá ar fáil agus ar thacaíocht do na múinteoirí, níos mó ná ar an gcaidreamh a d'fhéadfadh a bheith ag an mBéarla, laistigh den churaclam, leis an nGaeilge nó le teanga iasachta. Tiocfaimid ar ais chuig an cheist seo ar feadh píosa sa chuid dheireanach.⁴²

2.5.2 An Béarla mar theanga bhreise laistigh agus lasmuigh de na scoileanna

Is rud nua don tír seo, a bhfuil taithí níos mó aici ar imeacht an daonra ná le teacht isteach daoine nua ón iasacht, an aird atá tugtha d'inimircigh nua in Éirinn agus an líon páistí de bhunú iasachta atá ag freastal ar scoileanna na hÉireann, líon atá ag dul i méid. Tá an dá ghluaiseacht seo nasctha go stairiúil roinnt, sa mhéid is gur tháinig roinnt bheag de na hinimircigh a tháinig le deireanaí ó theaghlaigh a d'fhág Éire fiche nó tríocha bliain ó shin nó roimhe sin fiú, agus a mealladh ar ais ag forbairt eacnamaíochta na tíre a bhíodh ina tír dhúchais acu tráth.

Tá an inní atá ag dul i méid faoin gcaoi a ndéileáiltear le ceisteanna teanga do líon na n-imirceach seo, líon a bhfuil méadú ag teacht air. Ar scála níos lú caithfidh Éire aghaidh a thabhairt ar cheisteanna comhtháthaithe a raibh tíortha eile san Eoraip ag iarraidh a réiteach le daichead bliain anuas. Cé go bhfuil difríochtaí suntasacha idir na comhthéacsanna agus na cúinsí staire, d'fhéadfadh go mbeadh cuid den taithí a bailíodh sna tíortha eile seo úsáideadh d'Éirinn ar bhealaí éigean.

Tá fíor-ghá le hoiriúint d'éilimh theangeolaíochta an daonra nua seo. Tá iarracht á dhéanamh ag scoileanna lár na cathrach go háirithe, agus ag cuid mhór scoileanna eile, déileáil leis an dúshlán mic léinn nach Béarla ná Gaeilge a T1, a mhúineadh.

---

⁴² Le haghaidh torthaí an taighde is déanaí maidir leis an mBéarla mar T1 sna bunscoileanna féach, *An Evaluation of Curriculum Implementation in Primary Schools: English, Mathematics and Visual Arts*, An Roinn Oideachais agus Eolaíochta, 2005.

Literacy and Numeracy in Disadvantaged Schools: Challenges for Teachers and Learners, An Roinn Oideachais agus Eolaíochta, 2005.

Primary Curriculum Review, Phase 1: English, visual arts and mathematics, An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta, 2005.

E. Eivers, G. Shiel, R. Perkins and J. Cosgrove, *Succeeding in reading? Reading standards in Irish primary schools*. Baile Átha Cliath, Oifig an tSoláthair, 2005.

E. Eivers, G. Shiel, R. Perkins, and J. Cosgrove, *The 2004 National Assessment of English Reading*. Baile Átha Cliath, Foras Taighde ar Oideachas, 2005.

Ceaptar múinteoir tacaíochta teanga má bhíonn íosmhéid 14 páistí nach labhraíonn Béarla i láthair. Is féidir múinteoirí tacaíochta breise a cheapadh, ag brath ar líon páistí dá leithéid sa scoil, suas go dtí uasmhéid seisear múinteoir do os cionn 121 dalta. Is múinteoirí cáilithe iad seo ach gan aon oiliúint ar leith acu don jab atá idir lámha, cé is moite de na cúrsaí inseirbhíse a chuireann IILT ar fáil. Tá an córas tacaíochta teanga curtha in oiriúint don oideachas trí mheán an Bhéarla amháin. Déantar freastal ar pháistí go laethúil d'uasthréimhse dhá bhliana. Ceadaíonn an Phunann Teanga Eorpach go ndéanfaí obair leantach nuair a bhogann na páistí seo ar aghaidh toisc gur minic iad ag taistil.

Chuir an Grúpa Saineolaithe an-suim san obair a rinne IILT le lucht iarrtha tearmainn fásta agus teifigh ó chlár a dteastaíonn cúrsaí sa Bhéarla uathu. Tá an clár iomlán bunaithe ar an bPunann Teanga Eorpach. Tá sé dírithe ar inimirceigh fhadtéarmacha nó bhuana. Tá aiseolas dearfach ó mhúinteoirí a oibríonn an Punann chomh maith le gné bheag den chomhtháthú agus aitheantas do chéadtheanga páiste. .

Is léiriú sonrath é seo ar dhea-chleachtas, ina bhfuil na forbairtí is deireanaí san Eoraip á nascadh le riachtanais shainiúla mír ar leith de dhaonra na hÉireann: Is é an Punann an prionsabal oideolaíochta agus an creat teorach do gach gníomhaíocht ranga agus d'fhorbairt foirne. Tá an tseirbhís thacaíochta agus an cúltaca an-suntasach ó thaobh creat teoiriciúil uileghabhálach bunaidh agus machnamh leanúnach. Tá fianaise áirithe ag teacht chun cinn go bhfuil daoine a tháinig isteach ag foghlaim na Gaeilge go maith freisin. Ní mór é seo a iniúchadh agus a fhiosrú. B'fhiú an tsamhail seo, a cruthaíodh laistigh de chomhthéacs Éireann ilteangach, ilchultúrtha nua, a scrúdú féachaint an bhféadfaí macasamhail a dhéanamh de ar bhealach éigin d'fhoghlaimoirí ag leibhéal na bunscoile agus ag an leibhéal iarbhunscoile.⁴³

Seo dhá cheist eile atá nasctha le cás na bpáistí nach í an Béarla ná an Ghaeilge a gcéadtheanga:

- Ar chóir go mbeadh curaclam ar leith ann don Bhéarla mar theanga bhreise? Tá an cheist seo ar aon dul beagnach leis an gceann maidir le tábhacht idirdhealú a dhéanamh, idir an Ghaeilge mar T1 agus an Ghaeilge d'fhoghlaimoirí dara teanga, trí churaclaim éagsúla. Níl aon chinneadh deiridh tógtha i gcás an Bhéarla mar theanga bhreise, ach táthar ann a deir gur chóir an cás a shoiléiriú.
- Cén chaoi ar féidir teangacha eile a chur san áireamh sa churaclam chun freastal ar riachtanais phobal nua agus a n-oidhreachtáí teangeolaíochta, agus ag an am céanna leas a bhaint as na teangacha "allmhairithe" mar acmhainn náisiúnta d'Éirinn? Is féidir líon beag teangacha ón daonra inimirceach a thógáil mar ábhar ag leibhéal na hardteistiméireachta, fiú murar cuid den churaclam iad⁴⁴. Soláthraíonn Coimisiún na Scrúduithe Stáit raon ábhar sa réimse teanga a dtugtar teangacha neamhchuraclam an AE orthu. Is iad seo na teangacha ar féidir le mic léinn a roghnú chun go ndéanfaí scrúdú orthu má shásaíonn siad critéir áirithe. Dá bhféadfaí an soláthar seo a leathnú is comhartha dearfach a bheadh ann⁴⁵.

---

⁴³ Thug an Grúpa Saineolaithe ar aird freisin, agus chuir siad suim ann, gur chuir an NCCA treoirínnte ar fáil do mhúinteoirí (i gcomórtas le múinteoirí tacaíochta teanga) ar thacaíocht teanga do mhic léinn nárbh í an Béarla a gcéadteanga. Tá siad seo ar fáil ar ghréasán an NCCA. Tá na treoirínnte idirchultúrtha ina leith sin sonrath freisin.

⁴⁴ Toisc gur teangacha tíortha a bhaineann leis an Aontas Eorpach iad, nó toisc gurb ábhar tionscnaimh ar leith iad (an Rúisis mar shampla).

⁴⁵ Faoi láthair ní bhailíonn an Roinn Oideachais agus Eolaíochta sonraí faoi mháthairtheanga daltaí atá i dteideal tacaíocht theanga sa Bhéarla.

2.6 Teangacha na n-inimirceach

Tháinig méadú rialta ar líon na n-inimirceach in Éirinn le blianta beaga anuas⁴⁶, ag éirí as cúinsí éagsúla: éilimh ó gheilleagar atá ag forbairt go tapa, tíortha nua tagtha isteach san Aontas Eorpach, agus lonnú cuideachtaí in Éirinn ar nós lárionaid ghlaonna idirnáisiúnta a fhostaíonn cainteoirí dúchais.

Eascraíonn roinnt gnéithe ón staid nua seo ar ábhar suime iad do bheartas teanga:

- Is acmhainn agus is sóchmhainn don tír seo iad éagsúlú nuatheangacha iasachta a “allmhairíodh” mar seo.
- Ardaíonn sé ceist an Bhéarla mar dara teanga do líon áirithe de na hinimircigh seo agus dá dteaghlach (cf. 2.5.2. thuas). Baineann sé freisin le ceist mhúineadh na Gaeilge do pháistí de bhunús iasachta: tá roinnt fianaise ann go bhféadfadh na páistí sin a bheith go maith ag foghlaim na Gaeilge.
- Is buncheist í caomhnú a dteanga dúchais d’inimircigh a bhfuil fúthu fanacht in Éirinn. D’fhéadfadh go gceapfadh daoine den daonra atá i gceist gur ceart nó dualgas é an teanga a chothú agus a sheachadadh, agus mar bhuntáiste don tír ó thaobh teagmhálacha idirnáisiúnta. Ach is féidir freisin go mbreathnódh idir inimircigh agus chuid de phobal na hÉireann uirthi mar chonstaic in aghaidh imeasctha nó mar chomhartha neamh-imeasctha.
- Is eol go maith ó thaithí tíortha eile gur féidir go dtiocfadh athrú mór agus athrú tapa ar dhearcadh i leith inimirceach (áirithe) agus a dteangacha, ag brath ar roinnt mhaith cúinsí (an tír as a dtáinig siad, athruithe sa mhargadh saothair, cúinsí polaitiúla, gnéithe cultúrtha agus creidimh etc.). D’fhéadfadh go n-éireodh cineálacha éadulaingthe, ciníochais agus diúltú do “éagsúlacht” phobal iasachta as athruithe dá leithéid ar dhearcadh.
- Tá ról tábhacht ag na meáin, eagraíochtaí éagsúla (cultúrtha, reiligiúnacha) ceardchumann phroifisiúnta agus fórsaí polaitiúla maidir le cúnaimh a thabhairt chun na teannais a luadh a chosc nó a laghdú. Agus tá seasamh lárnach ag an scoil chun an bealach a réiteach d’aitheantas teangeolaíochta agus cultúrtha agus d’imeascadh sóisialta páistí de bhunús iasachta. Braitheann sé ní hamháin ar cad tá le tairiscint aige do na páistí seo ach ar an gcaoi a dtagann daltaí a bhaineann leis an móramh ar thuiscint faoi iolracht theangeolaíochta agus chultúrtha.
- Is féidir cothabháil teangacha agus cultúir inimirceach a spreagadh ar bhealaí éagsúla nach ionann i gcónaí agus ualach trom ar scoileanna iontu féin. Ar an iliomad bealaí do shochaí ilchultúrtha glacadh leis féin agus feidhmiú go socair sásta, áirítear glacadh leis na teangacha iasachta seo mar ábhair scrúdaithe (cé nach cuid den churaclam iad), cuidiú le tionscnaimh ó bhun aníos de chuid cumann, eagraíochtaí pobail agus údarais áitiúla. Maidir leis seo is fiú a thabhairt faoi deara go gcuireann an Roinn Oideachais agus Eolaíocht maoiniú ar fáil do ranganna máthairtheanga a eagraíonn pobail inimirceacha do pháistí na bpobal sin. Cuirtear an tacaíocht seo ar fáil trí IILT a dhéanann monatóireacht freisin ar sheachadadh na ranganna seo. Go dtí seo is iad pobail na Síne agus Vietnam amháin a bhfuil leas baint as an tacaíocht seo. Tionóltar na ranganna lasmuigh d’am na scoile ach tionóltar iad uaireanta i bhfoirgnimh scoile. (cf. Tuarascáil Tíre, 4.2.5).

---

⁴⁶ Meastar go leanfaidh an claonadh seo: Meastar riachtanais go hoifigiúil ar 50,000 inimirceach in aghaidh na bliana sna cúig bliana atá romhainn.

Spreag roinnt imeachtaí ar fud an domhain, le gairid, freagairtí eitnealárnacha náisiúnacha agus foréigneacha. Ach leagan an réaltacht seo béim ar an ngá atá le feasacht ghníomhach ar cad tá i gceist chomh fada agus a bhaineann le luacha i sochaí oscailte dhaonlathach.

2.7 Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

Is réimse í comharthaíocht teanga a bhfuil suim inti ag dul i méid i measc oideoirí agus teangeolaithe tráth a bhfuil maolú cuid mhór tagtha ar an dearbhú roimhe seo gur chóir cloí le cúrsaí béil d'fhorbairt páistí atá bodhar.

Léirítear é seo i bhforbairtí sa chomhthéacs Eorpach níos leithne. Mar shampla, i Moladh ar chosaint teangacha comharthaíochta sna ballstáit (2003) ó Chomhthionól Parlaiminteach Chomhairle na hEorpa, spreagtar na ballstáit 'chun oideachas i dteangacha comharthaíochta a thabhairt do bhodhair'; 'teangacha comharthaíochta a áireamh mar cháilíocht acadúil bhailí i scoileanna iar-bhunoideachais príomhshrutha agus iad ar chomhchéim le teangacha eile a múintear'; an ceart a thabhairt do na bodhair rogha a dhéanamh go héasca idir córais scoile béil agus córais dhátteangach.'

Áirítear go bhfuil thart ar 5,000 duine i bpobal na mbodhar in Éirinn a bhaineann úsáid as Teanga Chomharthaíochta na hÉireann mar chéadteanga, agus go bhfuil 50,000 eile nach bhfuil bodhar a úsáideann Teanga Chomharthaíochta na hÉireann (ISL) a bhfuil difríocht idir í agus comharthaíocht an Bhéarla⁴⁷.

Cé gur ann do roinnt beart praiticiúil chun ISL a chur chun cinn sa chóras oideachais, dúradh leis an nGrúpa Saineolaithe go bhfuil ganntanas múinteoirí cáilithe ann. Tuairiscítear go bhfreastalaíonn thart ar 90% de pháistí Bodhra ar scoileanna áitiúla áit a bhfaigheann siad tacaíocht bhreise ó sheirbhís na múinteoirí cuartaíochta. Is é an gnáthsholáthar gur féidir le múinteoirí acmhainne agus/nó múinteoirí cuartaíochta oibriú le páistí a nglactar leo i ngnáthscoileanna.

Tá cúrsaí mar atá in Éirinn coitianta go maith san Eoraip mar a fheictear i dtuarascáil de chuid Chomhairle na hEorpa *The Status of Sign Language in Europe* (Foilseachán Chomhairle na hEorpa 2005). Áirítear sa Mholadh a luadh thuas, aitheantas go bhfuil gá chun dul i mbun anailís Eorpach níos leithne chun ceisteanna gan réiteach a shoiléiriú maidir le cosaint úsáid theangacha comharthaíochta.

2.8 Ceisteanna Trasnaithe

Cé nach bhfuil aon ghá forbairt fhada a dhéanamh ar ghnéithe de staid na teanga a thagann i gceist arís agus arís eile i ndoiciméid áirithe, i dtuarascálacha agus i ndíospóireachtaí, tá diminsin áirithe de bheartas teanga atá an-tábhachtach i gcomhthéacs ar bith agus tá an chuma orthu go mbaineann siad go mór le hábhar in Éirinn:

- leanúnachas
- forbairt churaclaim
- measúnú agus scrúduithe
- oideachas múinteoirí
- freagrachtaí institiúidí tríú leibhéal

---

⁴⁷ Figiúir ó L. Leeson, *The Irish Language and the Irish Deaf Community. Brief Overview of the Current Situation*, Centre for Deaf Studies, Ollscoil Bhaile Átha Cliath, Coláiste na Tríonóide, 2005.

2.8.1 Leanúnachas

Féadfaidh foghlaimoirí teacht ar fhadhbanna leanúnachais i gcásanna éagsúla:

- Ní bhíonn an teanga ar thosaigh an mac léinn leis i leibhéal nó i sraith 1 ar fáil níos mó sa chéad sraith eile;
- Ní chuireann an tsraith ina dhiaidh sin an méid a foghlaimíodh roimhe sin san áireamh agus i gcásanna áirithe tosaíonn sé as an nua arís;
- Nó measann an tsraith ina dhiaidh sin go bhfuil caighdeán inniúlachta i bhfad níos airde bainte amach ag na daoine nua atá ag teacht isteach ná mar a bheadh acu sna ranganna roimhe sin.
- Laistigh den aon tsraith amháin ní thairgeann an siollabas go leor ábhair nua nó ábhar spreagthach agus bíonn foghlaimoirí dubh dóite leis an athdhéanamh, mar a fheictear dóibh é, ar a bhfuil déanta cheana (“tuilleadh den stuif céanna”);
- Fiú má thairgeann an curaclam níos mó féidearthachtaí laistigh de shraith áirithe, bíonn an obair ar fad dírithe ar ullmhú ábhar scrúdúcháin.

Sna cásanna go léir thuas, ní hamháin go bhfuil éifeachtúlacht costais an chórais íseal, ach tá an baol ann go mbeidh titim mhór ar spreagadh na bhfoghlaimoirí. Níor mhiste d’aon athbhreithniú ar theangacha in oideachas na hÉireann aird speisialta a tharraingt ar na pointí seo, ní hamháin do theangacha iasachta ach don Ghaeilge agus don Bhéarla freisin.

2.8.2 Forbairt Churaclaim

Is ceist í forbairt an churaclaim do roinnt de na réimsí a scrúdaíodh cheana:

- Curaclam na Bunscoile agus an gaol atá aige le MLPSI;
- bainistiú éagsúlú teangacha iasachta laistigh de leibhéal ar leith den churaclam;
- leanúnachas idir bunscoil agus iarbhunscoil mar aon le leanúnachas idir sraitheanna sóisearacha agus sinsearacha laistigh den iarbhunscoil.

Ar scála níos leithne, beidh, nó d’fhéadfadh go mbeadh, tionchar ag gnéithe de churaclam na scoile ar bheartas teanga:

- áit agus ról na hIdirbhliana sa churaclam ginearálta (c.f. 2.4.1, fonóta 25);
- an fhorbairt leanúnach atá ar siúil maidir leis an Sraith Shinsearach, agus an bhéim nua atá á cur ar na príomhscileanna agus ar na príomhinniúlachtaí; moltar go mbeadh réimse solúbtha de roghanna curaclaim ar fáil, le hábhair, cúrsaí gearra agus aonaid idirbhliana curtha san áireamh.

Féadfar breathnú ar na pointí éagsúla seo go léir mar chodanna de cheistiúchán domhanda maidir le curaclam teanga comhtháite.

2.8.3 Measúnacht agus scrúduithe

Is diminsin bhunúsacha de bheartas teanga iad measúnacht agus scrúduithe maidir leis an gcóras oideachais. Leagadh béim ar seo i bplé agus i bpáipéir maidir le:

- comhréir measúnachta agus scrúduithe leis an gcuraclam;
- measúnacht ar inniúlacht béil don Ghaeilge, do theangacha iasachta agus don Bhéarla;
- leagan amach scrúduithe agus an tionchar diúltach a d’fhéadfadh a bheith aige ar mhúinteoireacht;
- bailíocht leagan amach na scrúduithe maidir le cumais chumarsáide na mac léinn a mheas;

- measúnacht ar fheasacht ar theangacha agus ar fheasacht chultúrtha;
- an fhéidearthacht úsáid a bhaint as leibhéal Chomhcreat Tagartha na hEorpa chun sainmhíniú a thabhairt ar leibhéal oilteachta agus cur síos a dhéanamh orthu;
- measúnacht ar inniúlachtaí páirteacha i dteangacha iasachta.

Maidir leis na comhlachtaí éagsúla a bhfuil baint acu le measúnacht, scrúduithe agus deimhniúchán bhí an Grúpa Saineolaithe ag déanamh iontais an raibh an comhordú ab fhearr ann idir an NCCA, an Roinn Oideachais agus Eolaíochta agus Coimisiún na Scrúduithe Stáit.

2.8.4 Oideachas múinteoirí

Léirigh cuid mhór de na faisnéiseoirí míshásamh le hacmhainneacht oideachais thosaigh agus oideachais leanúnaigh múinteoirí teanga. Ar an lámh eile, léiríodh sástacht leis an soláthar i dtrí réimse de CPD an mhúinteora: an Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile, Tionscnamh na Nuatheangacha i mBunscoileanna agus na cúrsaí inseirbhíse a chuir an IILT ar fáil do mhúinteoirí an Bhéarla mar theanga bhreise. Sa trí chás seo, agus tá siad éagsúil óna chéile, is é an comhainmneoir an soláthar speisialta chun cuidiú le múinteoirí atá ag plé le tionscadal nuálaíoch. Agus, chomh fada agus a bhaineann leis an dá Thionscnamh, is soláthar teangeolaíochta agus oideolaíochta é ar féidir teastas tríú leibhéal a bhaint amach dá bharr.

Ní chiallóidh sé seo ar ndóigh nach mbeadh múinteoirí cáilithe agus cumasach i réimsí eile. Ach léiríonn roinnt meastachán agus fianaise atá ag teacht lena chéile cuid mhór, go soiléir, go gcuireann múinteoirí míshástacht nó neamhdhiongbháilteacht maidir le múineadh teanga in iúl.

- Dearbhaíonn breis agus 20% de mhúinteoirí bunscoile nach bhfuil siad inniúil a ndóthain leis an nGaeilge a mhúineadh go maith.
- Ceapann a lán múinteoirí teangacha iasachta, céimithe nua san áireamh nach bhfuil siad ullamh a ndóthain leis an gcuraclam a chur i bhfeidhm.
- Tá an bhallraíocht ag dul i léig i gcumann múinteoirí de réir ábhair, (ar eagraíochtaí deonacha iad) go háirithe líon na múinteoirí óga.
- Is iomaí múinteoir teanga nach bhfuil ar an eolas faoi na forbairtí is deireanaí i múineadh teanga e.g., Comhchreat Tagartha na hEorpa nó an Punann Teanga Eorpach.
- Dar le hionadaithe na gcumann go bhfuil easpa físe i measc múinteoirí. *“Teachers are gardening in a gale”* gan mórán tuisceana acu faoi cén fáth go bhfuil teangacha ar an gcuraclam.
- Ag cur na gcúinsí seo san áireamh, thug cumainn múinteoirí tuairisc tráth a raibh an Grúpa Saineolaithe ar cuairt, go raibh easpa meanma ar a lán múinteoirí teanga agus gur airigh siad nach raibh tacaíocht á thabhairt dá ndeá-thoil. Ach ó shin tá DES tar éis scéim phiólótach a thabhairt isteach le maoiniú forlíontach a chur ar fáil chun tacú le hobair ghréasáin phroifisiúnta múinteoirí (TPNanna) go ginearálta, cumainn múinteoirí teanga san áireamh.
- D’ainneoin an maoiniú atá anois ar fáil do TPNanna deonacha, a bhfuil fáilte roimhe, níl aon phlean go fóill le haghaidh CPD ar bhonn foirmiúil do mhúinteoirí teangacha iasachta iarbhunscoile, cé go ndearna an tAire Oideachais agus Eolaíochta cinneadh le deireanaí tacaíocht a chur ar fáil do CPD do mhúinteoirí Gaeilge ag an dara leibhéal. Tá Comhordaitheoir Náisiúnta agus foireann Oifigeach Forbartha Réigiúnach earcaithe agus oibreoidh siad mar chuid den tSeirbhís Tacaíochta Dara Leibhéal.

- Tá fianaise shoiléir ann faoin tacaíocht a thugann Institiúidí Cultúrtha iasachta do mhúinteoirí teanga; d'fhéadfaí leas níos fearr a bhaint as an tsuim agus an dea-thoil seo tríd an gcomhoibriú idir cumainn múinteoirí agus an Roinn Oideachais agus Eolaíochta a neartú.

Fiú más cinnte nach bhfuil na heasnaimh, a ndearnadh cur síos orthu, aontaobhach, is cosúil gur chóir ullmhú múinteora agus forbairt mhúinteora a scrúdú go mion, ag an leibhéal tosaigh agus leibhéal na hinseirbhíse araon, chun pleanáil don todhchaí. Tá an Roinn Oideachais agus Eolaíochta ag obair faoi láthair ar chontanam nua d'oideachas múinteoirí – oideachas tosaigh, ionduchtú agus inseirbhíse. Sa chomhthéacs seo tá cuid mhór oibre curtha i gcrích cheana ar fhorbairt samhail nua CPD do mhúinteoirí.⁴⁸

2.8.5 Freagrachtaí institiúidí tríú leibhéal

Ní dhearna an Grúpa Saineolaithe agallamh ná ní dheachaigh siad i gcomhairle lena lán ionadaithe ó ranna teanga ollscoile le linn na cuairte i nDeireadh Fómhair 2005. Ach chuala siad ó fhianaisí eile, go raibh an chosúlacht ann go raibh roinnt easnamh sa chóras.

Meastar go ginearálta go bhféadfaí ról ollscoileanna, coláistí oideachais agus institiúidí teicneolaíochta a fheabhsú maidir le gnéithe éagsúla de bheartas teanga.

- Tugtar ar aird gur tháinig titim ar líon na mac léinn a rinne speisialú i dteangacha ag an ollscoil.
- Tá athrú tagtha ar an gcreat ina ndéantar staidéar ar theangacha le blianta beaga anuas. Déantar staidéar ar theangacha níos mó agus níos mó mar chuid de chomhchreat le disciplín eile e.g., an dlí, gnó. Cé go meallann agus go n-earcaíonn na cúrsaí seo mic léinn a bhfuil pointí níos airde acu, ní hionann sin agus go gcuireann siad múinteoirí teanga ar ard-inniúlacht ar fáil mar go roghnaíonn céimithe ó na cúrsaí seo gairm sa ghnó, sa dlí nó san innealtóireacht de ghnáth seachas gairm an mhúinteora teanga.
- Faoi láthair ní léir go bhfuil íomhá dhearfach ag teangacha iasachta i measc mac léinn tríú leibhéal. Mar a tharlaíonn in a lán tíortha Eorpacha eile, ní mheallann ranna teangacha na mic léinn is fearr i gcónaí ná iad siúd a bhfuil ardleibhéal inniúlachta bainte amach acu cheana sa teanga iasachta atá i gceist.
- Ní gá mar sin go mbeadh mic léinn a théann isteach in ollscoil agus a roghnaíonn speisialú a dhéanamh i dteanga iasachta, an-líofa, go háirithe do chumarsáid cluaise/béil⁴⁹. Ón méid atá cloiste ag an nGrúpa Saineolaithe, tugtar roinnt mhaith cúrsaí fochéimithe mar sin i mBéarla seachas sa teanga iasachta.
- D'fhéadfadh mar sin go mbeadh íslíú ar chaighdeán inniúlachta mac léinn teanga ag an leibhéal ollscoile. Níl oiliúint BA do speisialtóirí teanga ag cur go leor múinteoirí inniúla teanga ar fáil.
- Ceapann daoine áirithe sna hollscoileanna go n-eascraíonn an staid seo de bharr níos lú mac léinn a bheith ag staidéar teangacha ar an scoil iar-bhunoideachais.

⁴⁸ Sa chomhthéacs seo bheifí ag súil atheagar a dhéanamh ar sholáthar CPD do mhúinteoirí ag an dara leibhéal ar bhealach go mbeadh líon 'cuailí' ar nós cuaille Eolaíochta agus Teicneolaíochta agus cuaille teanga. Cheadódh sé seo tacaíocht leanúnach do gach múinteoir teanga ag an dara leibhéal.

⁴⁹ Is é C3 ag an Leibhéal Sinsearach san Ardteistiméireacht (55-59%) an grád iontrála atá riachtanach faoi láthair do chúrsaí fochéimithe áirithe sa Ghaeilge agus i dteangacha iasachta. Ní hionann an grád seo agus ardleibhéal inniúlachta teanga agus mar sin ní gá go mbeadh sé fíor go bhfuil inniúlacht go leor ag iarrthóirí a bhfuil an grád seo bainte amach acu le dul chun cinn a dhéanamh i gclár tríú leibhéal. Go ginearálta, éiríonn níos fearr le mic léinn a bhfuil gráid níos airde acu ag dul isteach dóibh.

- Aontaíonn speisialtóirí teanga ollscoile le geallsealbhóirí eile a cheapann “Go mbeadh tréigean riachtanas máithreánach tríd teanga an NUI tubaisteach”.
- Chomh fada agus a bhaineann le hullmhú tríd leibhéal do mhúinteoirí na Gaeilge, bíodh an leibhéal bunscoile nó iarbhunscoile i gceist, bíonn inniúlacht sa teanga íseal go minic, fiú ag céimithe sa Ghaeilge.
- D’fhéadfadh sé go leagan an cúrsa léinn sna coláistí oideachais, a ullmhaíonn múinteoirí do bhunscoileanna, béim ró-mhór ar luach na dtorthaí don Ghaeilge a fhaigheann mic léinn i scrúdú na hardteistiméireachta.
- Níl aon oiliúint dhóthanach do mhúinteoirí iarbhunscoile in ábhair eile, trí mheán na Gaeilge.
- Maidir leis na Tionscnaimh atá seolta ag an Roinn Oideachais agus Eolaíochta do nuatheangacha, tá roinnt coláistí, institiúidí agus ollscoileanna tar éis cláir teastais a chruthú do mhúinteoirí a bhíonn i mbun na dtionscadal píolótach sin. Léiríonn sé seo, ar lámh amháin, nach raibh cláir tacaíochta tríd leibhéal mar seo ar fáil roimhe seo, cé go raibh ga leo, agus, ar an lámh eile, gur féidir comhordú a fhorbairt idir institiúidí tríd leibhéal agus an Roinn, agus urraim á thabhairt don neamhspleáchas acadúil ag an am céanna.
- Mar a tharlaíonn i roinnt tíortha eile, ní dhéantar sainmhíniú go leor ar an gcaidreamh idir ranna teanga ollscoile agus lárionaid teanga ollscoile a bunaíodh le gairid – a dhéanann cúram de mhic léinn nach speisialtóirí teanga iad de ghnáth agus ar féidir an tairiscint i dteangacha a éagsúlú – agus is féidir coimhlint a bheith ann ar uairibh. Is cinnte go ndéanfar mionscrúdú ar bhealaí nuálaíochta don chomhoibriú éifeachtach, ag cur na héilimh go bhféadfadh institiúidí ardoideachais a bhreithniú i réimse teangacha.
- Dar le roinnt oideoirí tríd leibhéal, cuirfidh an bhéim ar chlár ceathrú leibhéal-iarchéime, forbairt institiúidí nua taighde, brú breise ar mhúineadh teanga ag an tríd leibhéal. D’fhéadfadh sé go gcuirfí níos lú béime ar an múinteoireacht de réir mar a chuirtear níos mó acmhainní ar fáil don taighde iarchéime.

3 Gnéithe i leith Beartais Teanga Uileghabhálaigh

3.1 Beartas Teanga i gComhthéacs

Tagairt a thagann aníos arís agus arís eile i ndoiciméad agus a tháinig aníos chomh maith le linn chuarite an Ghúpa Saineolaithe ná an gá atá le beartas teanga uileghabhálach. Is í sin an tsaincheist lárnach. Tagann “comhtháthú” aníos go minic faoin gceannteideal sin ar pholasaí uileghabhálach mar smaoinemh a chaithfear a fhorbairt agus a shoiléiriú.

Ba chóir roinnt áirithe prionsabal soiléir a athshonrú:

- **Ní gnó den chóras oideachais amháin an beartas oideachais náisiúnta teanga.** Braitheann sé go mór ar an gcomhthéacs sochaíoch ina bhfuil sé suite, an stair a ghabhann leis, a chuid luachanna, a fhoirm chomhtháthaithe agus a mhodhanna eagrúcháin. I gcás na hÉireann, luíonn stair, geografaíocht, éabhlóid eacnamaíoch agus déimeagrafach go trom ar staid reatha na teanga agus ar na hathruithe a bhfuil tionchar acu uirthi. Baineann beartas teanga le roghanna polaitiúla, ní hamháin ó thaobh gnó, post, agus cumarsáid idirnáisiúnta de, ach le saoránacht, daonlathas, caidrimh le mionlaigh, uilechuimsitheacht shóisialta agus rochtain ar agus rannpháirtíocht sa chultúr freisin. Cuireann beartas teanga le meanma an náisiúin agus le hathrú an náisiúin agus tá baint aige le haitheantas, ag leibhéal aonair agus comhchoiteann araon. I measc na n-iliomad tionchar ciallaíonn sé sin go dteastaíonn níos mó ná **tionscnamh agus gníomh ó aon aireacht ar leith nó ó**

aon chomhlacht speisialaithe chun beartas nua teanga a shainmhíniú agus a fheidhmiú, ná díreach a bheith ag iarraidh cibé beartas teanga sothuigthe atá ann a mhionléiriú. Dá mbeadh straitéis náisiúnta teangacha teoranta don earnáil oideachais amháin, bheadh srian le haon rath a bheadh ag baint leis mar go bhfuil cuid mhaith de na príomh-shaincheisteanna/dúshlán a gcaithfear díriú orthu ó thaobh na Gaeilge agus nuatheangacha iasachta araon, sochaíoch chomh maith le bheith oideachasúil ina nádúir.

- Ní laghdaíonn sé sin ar bhealach ar bith an ról fíorthábhachtach a chaithfidh an córas oideachais a fheidhmiú in aon pholasaí teanga i gcomhar le teaghlaigh, na meáin, eagraíochtaí agus comhlachtaí éagsúla a bhaineann le hearnálacha éagsúla den tsochaí shibhialta. **Cuidíonn an tslí a ndéileáil an scoil le teangacha le glúnta a ullmhú don todhchaí agus le todhchaí na sochaí a mhúnlú.**
- Ní mór do bheagnach gach córas oideachais i saol an lae inniu, b'fhéidir níos mó ná riamh an Eoraip, **coimheá a aimsiú idir sheachadadh agus teacht chun cinn aitheantas comhchoiteann ar láimh amháin agus ar an láimh eile dul in oiriúint go dinimiciúil do shaol atá ag athrú go tapa san áit a gcaithfidh féiniúlachtaí indibhidiúla forbairt thar roinnt céimeanna le bheith níos iltaobhaí laistigh de shochaithe ilchultúrtha.** Ní mór na teannais a bhfuil tionchar acu ar pholasaí teanga a chur laistigh de na treochoitaí sin atá níos ginearálta: mar go bhfuil Éire i measc na dtíortha atá tar éis forbairt go tapa go heacnamúil agus go cultúrtha sa líonra domhanda sin atá ilpholach, difreálach, mar atá an domhan, ní haon ionadh go bhfuil teangacha “idir dhá cheann na meá” freisin.

Ceann de láidreachtaí shochaí na hÉireann ag an am tábhachtach seo ná nach bhfuil treochoitaí a bhaineann le teangacha curtha i bhfolach ar aon bhealach ach go n-aithnítear, go bpléitear agus go gcuirtear i láthair go poiblí iad. Léirítear roinnt deacrachtaí agus mífheidhmithe sa Phróifíl seo sna leathanaigh roimhe seo. Ag tógáil san áireamh an dúshlán atá idir lámha, ní mór do dhuine a bheith chomh díreach agus is féidir, gan a bheith ag maíomh gur féidir freagraí deifínídeacha a thabhairt ach in ionad sin na bealaí a léiriú ina bhféadfaí díospóireachtaí a thosú.

3.2 Díchatagóiriú

Faoi láthair breithnítear agus caitear ar leithligh le teangacha. Tá an Ghaeilge Éigeantach chun tosaigh rud a tharraingníonn cuid mhaith aird agus inní. Déantar iarracht aird a tharraingt ar nuatheangacha iasachta ach cuireann teora an méid spáis atá ar fáil sa churaclam atá “ró-lán” as dóibh, maraon le méid áirithe easpa aitheantais agus éagsúlú. Tá an Béarla i ngach uile áit agus níl sé in áit ar bith, uileláithreach agus gan aird. Cloistear teangacha na n-inimirceach i bhfad níos minice lasmuigh den scoil ná mar a chloistear iad laistigh. D'fhéadfaí an cás sin a scigléiriú mar seo a leanas: tír atá dhátteangach go hoifigiúil agus atá ag éirí go ffrinneach níos ilteangaí, le daonra a bheadh sásta glacadh leis go héasca gur pobal aonteach iad ag labhairt Béarla.

Ag féachaint don leagan amach sin:

- **an chéad chéim is tábhachtaí ná díchatagóiriú a dhéanamh ar an mbealach a smaoinítear ar theangacha,** staid na teanga a bhreithniú ina hiomláine, san áit ina bhfuil méid áirithe idirspleáchais i measc na gcomhphárteanna éagsúla, cibé cé chomh difriúil is atá siad;⁵⁰

---

⁵⁰ Mar a léirigh taighdeoir agus oideachasóir Éireannach go bríomhar, “Is mó faoi chosaint agus faoi athghiniúint na Gaeilge atá pleanáil teanga in Éirinn, in ionad a bheith ag feidhmiú beartas teanga atá soiléir agus a bhfuil deachuma air agus a ionchorpraíonn Béarla, Gaeilge agus teangacha eile na hÉireann. Dá bhrí

- ciallaíonn sé sin ná teangacha ar fad a chur in aon réimse amháin pleanála beartais, ar an mbonn go bhfuil bonnacmhainn amháin ag gach duine i leith teanga agus gurb í an mhóraidhm ba chóir a bheith ag an mbeartas ná inniúlacht aonair iolteanga (cf. 1.2.), a spreagadh i ngach saoránach aonair seachas mar atá léirithe faoi láthair, is é sin sraith inniúlachtaí mionacha gan baint acu le chéile agus atá neamhiomlán.
- tugann sé sin le tuiscint gur chóir athbhreithniú a dhéanamh ar an mbeartas teanga lárnaithe léirmhínte atá ann faoi láthair agus atá teoranta go rialacháin maidir leis an nGaeilge mar theanga náisiúnta ag leibhéal ginearálta polaitiúil, le teangacha eile a chur san áireamh;
- **tugann sé sin le tuiscint freisin gur chóir gach teanga a chur san áireamh laistigh den chóras oideachais:**
  - o mar mhodh cumarsáide, chur in iúl, eolais, bhailiú agus sheachadadh eolais, meas agus cur i bhfeidhm aeistéitiúil;
  - o **agus** gach ceann acu sin ag cuidiú le fás agus le forbairt fhéiniúlachtaí éagsúla aonair agus chun dílseachtaí comhchoitianta a dhearbhu laistigh de shochaí;
- ach is léir nach dtugann sé sin le tuiscint gur féidir le teangacha a bheith ar chomhchéim in aon sochaí ná in aon chóras oideachais, ná i gcás aon duine amháin ach oiread, cibé go “hiomlán” dhátheangach nó nach ea.

I ndáiríre tagraíonn “Díchatagóiriú” do chur chuige i leith teangacha i gcomhthéacs atá dírithe ar mheas agus ar bhainistiú a n-iolrachta agus a n-éagsúlachta le sraith de phrionsabail chomhleanúnacha le súil agus go rachaidh sé cun foráis agus chun leasa gach duine lena mbaineann—foirmlíú a bhféadfaí breathnú air mar shainmhíniú (coincheap áirithe) pholasaí teanga, mar chuid de roghanna polaitiúla níos leithne.

Ar ndóigh déileálann cuid mhaith de na roghanna polaitiúla sin le feabhsú a chur ar an gcumas náisiúnta reatha ó thaobh teangacha trí ghlacadh go fonnmhar le teangacha, ní hamháin san oideachas ach i ngnó agus sa tsochaí go ginearálta. Ina theannta sin tá roinnt de na roghanna sin cónastha le uilechuimsitheacht shóisialta agus le rannpháirtíocht an tsaoaránaigh i ndaonlathas ilchultúr atá ceangailte lena stair agus lena luachanna, chomh maith le rannpháirtíocht ghníomhach i dtimpeallacht Eorpach agus domhanda atá níos leithne.

I gcás Éire atá ag athrú, is é an **príomhdhúshlán i dtéarmaí físe don todhchaí b’fhéidir ná athrú de réir a chéile ón dátheangachas atá oifigiúil ach bacach (Béarla/Gaeilge) go haitheantas iomlán próifílí iolteangacha difreálaithe (le teangacha agus cineálacha inniúlachtaí éagsúla ag leibhéal éagsúla), áit a mbeadh áit faoi leith ag an nGaeilge agus a mbeadh ról lárnach ag an mBéarla agus áit a n-aithneofaí teangacha eile mar chuid d’acmhainní agus sócmhainní cultúir agus eacnamaíocha na tíre chomh maith le beith cónastha le féiniúlachtaí indibhidiúla agus le dílseachtaí comhchoitianta. Le difríochtaí sa chomhthéacs a thabhairt san áireamh, cuid acu nach bhfuil tábhachtach, b’fhéidir go bhféadfaí an téarmaí agus nóisean an *éducation bi-/plurilingue* atá in úsáid i Valle d’Aosta go hidirthréimhseach, áit gurb í an Iodaláis an teanga cheannasach agus go bhfuil an Fhraincis, a bhfuil seasamh aici i gcomhfhéiniúlacht stairiúil, éigeantach de réir an dlí sna scoileanna ón gliabhán ar aghaidh, a úsáid. Ach aithnítear freisin an leagan áitiúil de Francoprovençal agus Walser (canúint Ghearmánach) agus tá Béarla á thabhairt**

---

sin tá an beartas teanga débhríoch agus ad-hoc in ionad a bheith mar idé-eolaíocht shochoilaitiúil nua. Má bhí a leithéid de beartas ann roimhe seo, léiríonn iarrachtaí le gairid dearcadh atá níos spriocdhírthe le déiléal le héagsúlacht oideachas teanga in Éirinn nua na hinimirce agus an ilchultúir atá ag dul i méid, a chuid lochtanna ”.

isteach go córasach agus de réir a chéile ag leibhéal na bunscoile mar chomhpháirt éigeantach den churaclam.

3.3 Comhtháthú

Dá bhféadfaí an phríomhchomhairle a thabharfaí do na húdaráis náisiúnta a achoimriú in aon mholadh amháin, **is é sin ná scrúdú a dhéanamh ar fhéidearthacht ó thaobh teanga comhtháite comhleanúnach sa bheartas oideachais.**

Ach cad a chiallaítear le “Comhtháthú”? D’fhéadfaí gnéithe nó leibhéil dhifriúla i leith comhtháthaithe teanga i mbeartas oideachais a aithint mar:

- oideachas comhtháite
- comhtháthú le gníomh sóisialta
- comhtháthú idir agus trasna teangacha
- comhtháthú leis an CLIL.

3.3.1 Oideachas Comhtháite

Ar an gcéad dul síos, is féidir teangacha a chomhtháthú go hiomlán mar chomhpháirt shoiléir den phróiseas oideachais. Mar shampla, is cineál comhtháthaithe a lua gur áit í an scoil ina bhfaigheann mic léinn oideachas iolteangach agus/nó oideachas don iolteangachas⁵¹. Faoi láthair, mar ábhar éigeantach, tá an Ghaeilge mar chuid den tionscadal oideachais agus tá sí comhtháite ar an tslí sin⁵². Ní mar sin do na nuatheangacha iasachta, cé go bhfuil siad mar ghné roghnach ar an gcuraclam⁵³. Mar sin is í an cheist a gcaithfear díriú uirthi ná cén bealach ina ndéanfar teangacha a chomhtháthú sa tionscadal oideachais.

Ní féidir an comhtháthú sin a bhaint amach trí réasúnaíocht a dhéanfadh, mar shampla, idirdhealú idir teangacha i dtéarmaí a n-úsáide amháin: “Ní féidir leat déanamh gan Béarla agus b’fhéidir go dteastódh teangacha iasachta uait chun taisteal thar lear nó le rochtain a bheith agat ar chineálacha áirithe post”. Is é seo an chúis nach bhfeictear mórán fiúntais i bhfoghlaím na Gaeilge thar chéim nó thar aois áirithe.

Ní béim ar ról “cumarsáide” amháin i saol an lae inniu an bealach le cur le feasacht an phobail i leith thábhacht teangacha san oideachas. Osclaíonn an coincheap a bhaineann le teangacha mar “scileanna saoil” cur chuige níos leithne (scileanna proifisiúnta, acadúla, aeistéitiúla, agus sóisialta) agus cuireann sé i gcuimhne do dhuine teideal ón tuarascáil oifigiúil faoin mBéarla a bhfuil eolas maith air: *A language for life*.⁵⁴ Ach amháin, ar ndóigh, go dteastaíonn iolra sa lá atá inniú ann: *Languages for life*, agus bhíodh go bhfuil siad tábhachtach agus éagsúil, tá rudaí níos tábhachtaí ná scileanna sa saol.

⁵¹ Tá an idirdhealú déanta sa *Guide for the Development of Language Policies in Europe*.

⁵² Fiú mura bhfuil aidhm an chomhtháthaithe sin cruinn go hiomlán do chomhpháirtithe éagsúla an phobail oideachais, ar a n-áirítear tuismitheoirí agus mic léinn.

⁵³ Roghnaíonn an chuid is mó de mhic léinn teanga iasachta amháin dá gclár scoile (atá éigeantach do Ghairmchlár na hArdteistiméireachta agus don Ardteistiméireacht Fheidhmeach). Ardaíonn sé sin an cheist maidir leis na hábhair atá, nó, ba chóir a bheith éigeantach. Tá sé spéisiúil a thabhairt ar aird os rud é nach bhfuil staidéar teanga iasachta ag teastáil ach amháin don LCVP agus don LCA, go mbeathnaíonn sé go bhfuil comhtháthú sa tionscadal oideachais teoranta do chúrsaí staidéir a bhfuil gnó praiticiúil agus proifisiúnta ag baint leo agus b’fhéidir stádas sóisialta nach bhfuil chomh maith i súile na dtuismitheoirí agus na mac léinn. Treisítear íomhá sin na nuatheangacha sa bhealach nach n-éilíonn roinnt ollscoileanna nuatheanga iasachta do chlárú.

⁵⁴ Tuarascáil de chuid Rialtas na Ríochta Aontaithe a foilsíodh i 1975, ar a dtugtar an Bullock Report chomh maith. An príomh-mholadh a bhí ann ná gur chóir do gach meánscoil beartas teanga a fhorbairt ar fud an churaclaim.

Mar institiúid shóisialta táthar ag súil go gcuirfidh an scoil níos mó agus níos mó le hoideachas eiticiúil agus shibhialta na nglún a chaithfidh fás, maireachtaíil agus glacadh le hathruithe i dtimpeallacht atá domhanda ach atá fós mionaithe. Ní hionann teangacha agus cuid den trealamh atá riachtanach ar nós (deis fanacht beo) nó b'fhéidir úsáideach (giuirleíd bhreise) le tabhairt faoi dhúshlán nua. Tá siad anois ina ngné comhdhéanmhach de ghníomh, d'idirchaidreamh agus d'fhorbairt daonna i gcomhthéacsanna ina bhfuil iolteangachais agus ilchultúr.

Ní gá d'oidreachas a chomhtháthaíonn teangacha ina thionscadal iarracht a dhéanamh mic léinn a bheith iolteangach ná fiú amháin, “dhátheangach go hiomlán”⁵⁵. Is iad a chuid aidhmeanna agus a chuid freagrachtaí daoine óga a chumasú trí oideachas a n-éiríonn leis san iolteangachas, ar a n-áirítear oideachas don ioltheangachas agus oideachas i leith fheasacht ar an iolteangachas araon.

Mar a luaitear sa *Guide for the Development of Language Policies in Europe*, a mholann go láidir comhtháthú an iolteangachais sa tionscadal oideachais:

Ní mór an t-iolteangachas a chur chun cinn go gníomhach chun fórsaí an mhargaidh atá claonta i dtreo homaiginiú teanga, agus a chuireann teorainn le hacmhainneacht an duine aonair, a chothromú. Soláthraíonn an t-iolteangachas na coinníollacha riachtanacha soghluaisteachta do chuspóirí chaitheamh aimsire agus oibre laistigh den Eoraip, ach tá sé ríthábhachtach d'uilechuimsitheacht pholaitiúil agus shóisialta gach Eorpaigh is cuma cén cumas teanga atá acu, agus do chruthú féiniúlachta Eorpaí. Mar sin ba chóir do bheartais oideachais teanga san Eoraip a chur ar chumas gach duine a bheith iolteangach trí fhorbairt nó tríd an iolteangachas atá acu cheana a chothabháil nó trí chuidiú leo forbairt ó bheagnach a bheith aonteangach (nó dhátheangach) chun a bheith iolteangach.⁵⁶

Tá míniúcháin agus prionsabail an tseasaimh sin achoimrithe sa *Guide* mar a leanas:

- *is cuid de chearta daonna iad cearta teanga*: ba chóir go n-éascódh polasaithe oideachais úsáid na gcineálacha ar fad teangacha a labhraíonn saoránaigh ar fad na hEorpa, agus go n-aithneodh gach duine cearta teanga daoine eile: tá réiteach na gcoimhlintí sóisialta ag brath cuid mhaith ar aitheantas cearta teanga;
- *braitheann feidhmiú an daonlathais agus na huilechuimsitheachta sóisialta ar pholasáí oideachais teanga*: tá úsáid na hacmhainneachta agus na deise chun an stór iomlán teanga atá ag an duine a úsáid ríthábhachtach do rannpháirtíocht sna próisis dhaonlathacha agus shóisialta agus dá bhrí sin ríthábhachtach do pholasaithe uilechuimsitheachta sóisialta;
- *braitheann deiseanna eacnamaíochta agus fostaíochta don duine aonair agus forbairt caipitil daonna sa tsochaí cuid mhaith ar pholasáí oideachais teanga*: éascaíonn an t-iolteangachas soghluaisteacht aonair do chuspóirí eacnamaíochta; tá iolteangachas an fhórsa saothair mar chuid ríthábhachtach de chaipiteal daonna sa mhargadh iolteangach, agus mar choinníoll do

⁵⁵ Cf. 1.2. do shainmhíniú ar iolteangachas. Le brí an iolteangachais a léiriú, seo a leanas cur síos ar an stór teangacha a mbeifí ag súil a bheadh ag duine fásta ón Eoraip ag aon tráth ar leith:

- teanga labhartha agus scríofa 'náisiúnta'/oifigiúil' de réir mhodhanna caighdeánacha na tíre a fuarthas sa chóras oideachais;
  - leagan den chéad teanga labhartha de réir mhodhanna caighdeánacha an réigiúin/nó na glúine lena mbaineann sé/sí;
  - teanga réigiúnach nó mionteanga a labhraíonn nó a scríobhann sé/sí de réir mar a oireann maraon le teanga náisiúnta/oifigiúil;
  - tuiscint ar cheann nó ar níos mó de theangacha iasachta mar thoradh ar oideachas agus/nó taithí ar na meáin agus/nó ar thurasóireacht ach ní gá go mbeifí in ann iad a labhairt ag leibhéal bunúsach;
  - máistreacht go leibhéal níos airde ar theanga iasachta eile le cumas labhartha agus scríofa.
- D'fhéadfadh sé go mbeadh na teangacha agus na cineálacha a labhraítear agus/nó a scríobhtar éagsúil, mar thoradh ar bhreisoideachas nó ar thaithí ó thaobh oibre nó caitheamh aimsire.

⁵⁶ Leagan Feidhmitheach 2003, l. 9.

shaorghluaiseacht earraí, faisnéise agus eolais;

- *tá iolteangachas aonair ina thionchar suntasach ar fhorás an aitheantais Eorpaigh*: ó tharla go bhfuil an Eoraip ina ceantar iolteangach ina hiomláine agus go mbraitheann muintearas leis an Eoraip agus an glacadh le haitheantas Eorpach ar an gcumas idirghníomhú agus cumarsáid a dhéanamh le hEorpaigh eile ag baint leasa as repertoire iomlán stór teanga an duine;
- *ciallaíonn iolteangachas iolrach*: de bharr an éagsúlacht iolteangachais i bpáirteanna éagsúla den Eoraip, ní mór d'iolteangachas an duine aonair a bheith oiriúnach don cheantar ina bhfuil siad ag maireachtáil; níl aon samhail tosaíochta ná mholta d'iolteangachas ann agus d'fhéadfadh iolteangachas an duine aonair athrú le soghluaiseacht agus trí fhoghlaim ar feadh an tsaoil; ní bhaineann iolteangachas le hinniúlacht agus sin amháin ach le spéis agus oscailteacht i leith teangacha agus cineálacha teangacha den uilechineál freisin;
- *tá iolteangachas praiticiúil*: tá sé cruthaithe go bhfuil an cumas ag gach duine a bheith iolteangach, tá acmhainneacht theicniúil ar fáil chun iolteangachas a fhorbairt i modheolaíocht teagasc teanga agus á bhaint amach cheana féin sa chleachtas cé nach bhfuil sé forleathan fós [...];
- *tá oideachas ilteangach praiticiúil*: tá polasaithe oideachais, patrúin churaclaim, modhanna teagaisc ann cheana a thugann deis ar athbreithniú coincheapa atá ann cheana faoin gcéad, dara, tríú teanga srl., agus d'fhorbairt inniúlacht ilteangach a chuireann ar chumas an duine aonair fáil a bheith acu ar cibé teanga atá ag teastáil uathu nó gur spéis leo ag am ar bith.

3.3.2 Comhtháthú le gníomh sóisialta

Teastaíonn tuilleadh tionscnamh a dhéanamh laistigh de thimpeallacht na sochaí chun cur chuige comhtháite a thógáil i leith teangacha i gcóras oideachais daonlathais. As seo amach beidh an t-éileamh ar pholasaí teanga bunaithe ar anailís leathan ar riachtanais teanga na hÉireann faoi láthair agus sa todhchaí. Tá a leithéid sin d'éileamh ag teacht go príomha ó earnálacha beartais oideachais agus curaclaim, áit a bhfuil beartas intuigthe 'fála' ann cheana (e.g., tá Gaeilge agus Béarla á dteagasc i scoileanna ar feadh x líon uaire i rith na seachtaine, á dteagasc ó thús an oideachais bunscoile go deireadh iar-bhunoideachais, srl.) agus is ar éigean atá tada ag teacht ó earnálacha eile mar an earnáil phríobháideach⁵⁷. Tá an beartas pleanála agus teanga fite fuaite le gnéithe eile sa réimse sóisialta. Bíonn na fórsaí fuinniúla sin ag feidhmiú i ngníomhaíochtaí laethúla na bpobal teangacha agus is minic go mbíonn siad níos cumhachtaí ná polasaithe a bhíonn spreagtha go coinsiasach ag idé-eolaíocht⁵⁸.

⁵⁷ Tugann an staidéar fíorspéisiúil a d'fhoilsigh an Grúpa Saineolaithe ar Riachtanais Scileanna Amach Anseo i 2005 dar teideal *Languages and Enterprise. The Demand & Supply of Foreign Language Skills in the Enterprise Sector* léargas ar na gnéithe sin den réimse teanga.

⁵⁸ Liostaíonn an *Guide for the Development of Language Policies in Europe* (An Leagan Feidhmitheach) roinnt de na cineálacha gníomhartha a theastaíonn ag leibhéal na sochaí chun teangacha (iasachta) a chur chun cinn.

“- feachtas fhógraíochta le go n-athródh an pobal i gcoitinne an t-éileamh poiblí ar theangacha agus na míthuiscintí maidir le tábhacht, úsáideacht agus leibhéal deacrachta teangacha sainiúla; eolas poiblí maidir le cur chuige agus modhanna comhaimseartha i leith fhoghlaim teangacha trína mbíonn toradh tapa orthu maidir le húsáid teanga agus le deireadh a chur le míthuiscint gur don scothghrúpa acadúil amháin foghlaim teanga;

- chun beartas poiblí do theangacha agus d'fhoghlaim teangacha a fhorbairt sa tír lena dtacaíonn polaiteoirí a bhfuil próifíl ard acu, ceadchumainn, lucht spóirt agus lucht siamsaíochta agus daoine eile aitheanta;

- na hollmheáin chumarsáide a spreagadh le heolas a sholáthar i dteangacha eile, fotheidil a úsáid in ionad na dubála agus tacú le beartas poiblí i leith éagsúlachta agus iolteangachais;

- léiriú éagsúlacht teangacha a spreagadh in institiúidí poiblí, i gcomharthaí sráide, i bhfógraíocht agus i bhfaisnéis phoiblí;

- rannpháirtíocht chumainn fostóirí agus fostaithe, agus cumann tuismitheoirí agus mac léinn i bhforbairt beartais agus i ngníomhaíochtaí praiticiúla ar nós Lá na hEorpa do Theangacha;

- rannpháirtíocht na bpolaiteoirí agus daoine eile aitheanta sa phobal agus sna meáin ó thaobh meastóireacht

Dá bhrí sin tá sé suntasach agus tábhachtach go léiríonn na meáin agus an saol fiontraíochta inní faoi theangacha sa lá atá inniú an cibé acu Gaeilge nó teangacha iasachta (agus amanna Béarla?). D'fhéadfadh níos mó bainte a bheith acu le tionscnaimh agus le feachtais maidir le teangacha (cf. 3.1.). Ach arís eile ba chóir mionú a sheachaint chomh fada agus is féidir. Ní mór cuspoirí, clár oibre agus comhordú a bheith ann. I raoin teanga, d'fhéadfaí ceachtanna a fhoghlaim ó cad atá bainte amach nó nach bhfuil bainte amach ag an líon mór eagraíochtaí atá ag feidhmiú cheana féin chun an Ghaeilge a chosaint, a chur chun cinn agus a athghiniúint, na slite agus an costas (cf. 2.3.).

Maidir le teangacha í ngnó bheadh straitéis náisiúnta bunaithe ar fhianaise a léireodh:

- cén leas a bhaineann gnóthaí Éireannacha as iolteangachas a gcuid fostaithe nó an gcailleann siad airgead de bharr aonteangachas institiúideach;
- cén bealach a bhféadfadh gnóthaí Éireannacha cur lena gcuid brabúsachta trí ICT a úsáid. Mar shampla tá taithí shuntasach cheana féin ag roinnt gnóthaí Éireannacha ar an “e-Content localisation”, i.e. ní hamháin i gcur i láthair a gcuid láithreán gréasáin i dteangacha éagsúla ach ag cur ábhar cultúir i láthair ar a gcuid láithreáin ghréasáin i dteangacha ar leith na dtíortha sin ar a bhfuil siad ag díriú;
- bealaí a léiriú gur féidir le dea-chleachtas iolteangachais do theangacha i gcúrsaí gnó a chur in oiriúint don chóras oideachais agus ar an tslí sin cuidiú le teangacha a bheith ábhartha agus spreagúil⁵⁹.

3.3.3 Comhtháthú idir agus trasna teangacha

Is é an toradh a bhí i gcuid mhaith tíortha inar déileáladh le teangacha éagsúla mar “ábhair” éagsúla sa scoil, i dtraidisiúin teagaisc agus i bhforbairt stairiúil an churaclaim ná deighilt a chruthú idir teangacha. Tarlaíonn sé sin ar dhá bhealach:

- scoilt iomlán idir an “mháthairtheanga” nó an phríomhtheanga teagaisc (an teanga náisiúnta go ginearálta) agus na teangacha iasachta chomh maith le teangacha clasaiceacha⁶⁰;
- cuspoirí, siollabais agus modhanna comhchosúla do theangacha iasachta éagsúla go comhthreomhar agus gan tagairt ná gluaiseacht ó cheann go ceann eile sa phróiseas teagaisc.

Tá an cás beagán níos casta in Éirinn, mar go bhfuil an Ghaeilge agus an Béarla, mar dhá theanga oifigiúla deighilte go dian ní hamháin ó theangacha iasachta ach óna chéile⁶¹.

---

dhearfach a dhéanamh ar iolteangachas agus ar pháirtinniúlachtaí le deireadh a chur le míthuiscintí go gcaithfear teangacha a bheith ar a dtoil ag daoine agus go dteastaíonn go leor ama a chur isteach ann.” (leathanach 43).

⁵⁹ Ba díol spéise don Ghrúpa Saineolaithe torthaí mholtaí an staidéir atá luaite thuas (fonóta 57). D'fhéadfaí iad sin ar fad a lua anseo, ach tá an chuid is tábhachtaí le feiceáil sna chéad mholtaí ginearálta:

- “Is féidir le hinniúlacht i dteangacha iasachta cur go mór le cumas sna hiarrachtaí le suim sa gheilleagar eolasbhunaithe a thabhairt chun fire;
- Is scileanna saoil iad scileanna teanga iasachta, agus ní cáilíocht fostaíochta amháin;
- Léiríonn an cás ó thaobh scil saoil an réasúnaíocht a bhaineann le teangacha iasachta a fhoghlaim.” (l. 39)

Is fiú an gaol atá idir an “geilleagar eolasbhunaithe” agus an smaoineamh “scil don saol” a thabhairt ar aird maidir leis an réasúnaíocht i leith beartais teanga.

⁶⁰Ní raibh sé sin fíor i gcónaí: is maith atá a fhios go raibh teangacha clasaiceacha, an mháthairtheanga agus teangacha iasachta níos fite fuaite sa churaclam sa naoú haois deág ná mar a bhí níos deireanaí.

⁶¹ Ar bhealach amháin, tá sé sin fós fíor i gcásanna, atá de réir dealraimh neamhchoitianta, ina n-úsáidtear an Béarla mar fheithicil chun Gaeilge nó teanga iasachta a theagasc.

I gcás an fhoghlaimeora áfach tá an taithí foghlama teanga níos domhandaithe agus dá réir sin is féidir a bheith thíos leis an gcineál sin díchatagóirithe agus mionaithe a fhaightear sa churaclam agus in oiliúint mhúinteoirí teanga speisialaithe go ginearálta

Seachas béim a chur ar ábhair aonair le siollabais chomhthreomhara, d'fhéadfadh an smaoinemh 'cleachtas agus beartas domhanda oideachas teanga' bunaithe ar an bhfís d'oideachas ioltheangachais a bheith ann. D'fhéadfadh sé go gciallódh sé sin uasmhéid na n-uaire teagaisc iomlán a bheadh leithroinnte don fhoghlam teanga ar fad ina bhféadfadh mic léinn a gcuid ioltheangachais a fhorbairt laistigh de ó leibhéal na bunscoile ar aghaidh. Sin é an treoshuíomh atá molta, mar shampla, i gComhchreat Tagartha na hEorpa i dtéarmaí chur chun cinn curaclaim éagsúlaithe amháin do theangacha, le hidirdhealú laistigh, in ionad curaclam i dtoll a chéile le haghaidh teangacha difriúla, agus atá molta freisin i bplécháipéis David Little.

Áirítear ar na bealaí ina bhféadfaí comhleanúnachas agus solúbthacht ingearach agus thrasnach a chur i bhfeidhm, coincheap an curaclaim mhodúlaigh, áit ina bhféadfaí teangacha éagsúla a thairiscint do leibhéil agus do chuspóirí éagsúla, in inniúlachtaí éagsúla agus ag céimeanna éagsúla le linn d'fhoghlaimeoirí a bheith ag dul trí churaclam an oideachais uachtaraigh éigeantaigh dara leibhéal —agus ina dhiaidh sin. Ó thaobh an dearcaidh sin, tuigtear gur próiseas comhtháite atá i bhfoghlaim teanga, ina bhféadfar an t-am ar fad atá leithroinnte d'fhoghlaim teanga den uile chineál a úsáid ar bhealaí éagsúla ag céimeanna éagsúla scolaíochta. Bítear in ann, ag amanna, níos mó béime a chur ar an gcéad teanga/an mháthairtheanga, agus ag amanna eile níos mó béime a chur ar an dara teanga/teangacha iasachta agus mar sin de. **Tugann cur chuige modúlach i leith dearadh curaclaim solúbthacht agus cinntíonn sé freisin go gcríochnaítear agus go meastar gach modúl agus go mbaineann gach modúl amach cuspóirí atá bailí agus sainmhínithe.** Tá deonú aitheantais/bailíochta gnóthachtála i gcuspóirí atá teoranta/srianta tábhachtach agus aithníonn tuismitheoirí, fostóirí agus daoine eile sa tsochaí shibhialta go mbíonn próifíl inniúlachtaí i roinnt teangacha do chuspóirí éagsúla agus ag leibhéil éagsúla luachmhar.⁶²

Tá bunús do leithéid sin de smaoinemh á thairiscint sa Chomhchreat Tagartha na hEorpa agus is uirlis í an Punann Teanga Eorpach lena chinntiú go ndéantar taifeadadh ar dhul chun cinn agus ar chomhleanúnachas agus go bhfuil siad sofheicthe, chomh maith le bealaí

---

⁶² Tugann G.Extra sampla d'aitheantas oifigiúil spéisiúil de gach teanga is féidir le leanaí a thabhairt ar scoil a léiríonn an cur chuige a ghlacann Stát Victoria san Astráil áit a gcuirtear beartas iolcultúir i bhfeidhm. Déanann Extra idirdhealú idir idirghabhálacha beartais ón mbarr anuas agus ón íochtar aníos mar is gcás ón mbarr anuas go nglactar idirghabhálacha ag dreamanna mar An Coimisiún Eorpach, Comhairle na hEorpa, rialtas náisiúnta agus réigiúnach, airí oideachais etc. Is iad na cinntí ón íochtar aníos na cinn a mbíonn tionchar orthu ag eagraíochtaí mionlaigh, lena n-áirítear cumainn tuismitheoirí, grúpaí mionlaigh etc. ie iad sin a bhíonn rannpháirteach go díreach mar thomhaltóirí agus cliaint oideachas teanga. Chomh maith le Béarla éigeantach bíonn ar gach duine teanga amháin eile ar a laghad a bheith acu is féidir a roghnú as aon teanga atá ar fáil i scoileanna príomhshrúthe, Scoil Vichteoireach Teanga nó scoileanna eitneacha éis-uaire. Is ionann sin le chéile agus 41 teanga éagsúil ar féidir cláir a dhearadh astu ag brath ar an éileamh. Léiríonn staitisticí do 2000 go dtairgeann 96% de na scoileanna íochtar teangacha seachas Béarla, mar a dhéanann na cinn ar fad ag an mbarr ach 6 cinn sa stát agus gurb iad na cinn is mó a roghnaítear ag dul síos de réir rogha Indonais, Iodáilis, Seapáinis, Gearmáinis, Fraincis agus Sínis, cuid acu is mórtheangacha imirce iad a labhraíonn go leor de na daltaí sa bhaile. Léiríonn an léaráid teacht le chéile na dtí pharaméadar ar tagraíodh dó níos luaithe (cf.2.3.3.), áit a gcuireann na húdaráis an *acmhainn* ar fáil teangacha difriúla a fhoghlaim, ach ina theannta sin daingnítear an *deis* agus an *mhian* an teanga a thairgtear a úsáid trí thacaíocht ón íochtar aníos ó thuismitheoirí agus pobail. Agus trí ualach chruthú eolais a chur ar chóras solúbtha a thugann le chéile soláthar agus éileamh tá tuilleadh tacaíochta ann d'éagsúlacht teanga. Extra, G. "De omgang met taaldiversiteit in multicultureel Europa" in Aarts, R., Broeder, P. & Maljers, A. (Ed.), Jong geleerd is oud gedaan. Talen leren in het basisonderwijs. (l. 17-29). Alkmaar: Europees Platform voor het Nederlands Onderwijs.

a sholáthar d'foghlaimeoirí chun athbhreithniú a dhéanamh ar fhoghlaim teanga sa mhéid atá déanta agus chun pleanáil don todhchaí. **Moltar chomh maith sa treoirleabhar, *Guide for the Development of Language Education Policies in Europe*, de chuid Chomhairle na hEorpa (caibidlí 5 agus 6) agus sna foilseacháin a théann leis gur chóir anailís a dhéanamh ar na bealaí ina bhféadfaí an curaclam a eagrú le hionteagachas a chur chun cinn, sa chás ina gcuirtear chur chuige modúlach i dteannta prionsabal ginearálta eile.**

Is ceist iad a leithéid sin de mhodúil, agus a bhfuil naisc éigin acu leis an gcuraclam atá ann faoi láthair, do pleanáil sa mheántearma agus beidh siad faoi réir coinníollacha áitiúla. Braitheann siad freisin ar theacht chun cinn múinteoirí teanga ag a mbeidh cáilíochtaí agus sárchaighdeáin a éilíonn a leithéid sin de sholúbthacht. Ach **i gcás tionscadal léirmhínteach d'fhéadfaí céimeanna forásacha a thógáil.** D'fhéadfadh éifeacht mhór a bheith ag athruithe beaga, chomh fada is nach ar an dromchla amháin atá siad ach go bhfuil siad ina gcuid de pholasaí fadtéarmach.

Chomh fada agus a bhaineann sé le teagmháil dhearfach agus thorthúil foghlama idir teangacha, is dóigh gurb é an leibéal **is bunúsaí a chaithfear a bhreithniú ná leibhéal na bunscoile**: is ansin a thógtar ar dhearcadh agus ar na scileanna bunúsacha i leith teanga, i leith teanga a fhoghlaim i dtionscadail oideachais; ina theannta sin, sin é an áit a bhféadfadh oideachas múinteoirí a bheith difreálaithe agus domhanda araon, ina bhféadfadh modheolaíocht teagaisc a bheith comhtháite agus éagsúil araon. Tugann sé sin le tuiscint gur ansin atá an phrionmhthosaíocht agus de réir na peirspictíochta sin go mbeidh **na cinntí a thógtar i leith athbhreithniú reatha leanta NCCA ar an gCuraclam Bunscoile ríthábhachtach.**

3.3.4 Comhtháthú le CLIL

Raoin eile ina bhfuil difríocht idir an réimse teanga seachas tíortha Eorpacha eile ná an ganntanas turgnaimh phíolótacha leis an CLIL (Foghlaim Chomhtháite Teanga agus Ábhair).⁶³

Tógtar an sainmhíniú ceadaithe don chineál sin oideachais dhátheangach ó thuarascáil *CLIL/EMILE—The European Dimension* a soláthraíodh don Choimisiún Eorpach: “Tagraíonn CLIL agus EMILE d’aon chomhthéacs défhócasach oideachais ina n-úsáidtear teanga bhreise, ní hiondúil gurb í céad teanga na bhfoghlaimeoirí a bhíonn páirteach a bheadh i gceist, mar mheán i dteagasc agus i bhfoghlaim ábhair nach teanga é.”⁶⁴

D’fhéadfadh sé gur rogha tábhachtach le breithniú a bheadh i CLIL mar go gcuireann sé leis an teagmháil leis an teanga iasachta a bhfuiltear ag díriú uirthi gan an curaclam a ró-uailú agus is comhartha soiléir é ar chomhtháthú trasnála le hábhair eile ar an gcuraclam ginearálta.

Chomh fada agus a bhaineann sé le Gaeilge agus Béarla, áfach, tá foirmeacha neamhfhoirmiúla agus foirmeacha institiúideacha tumoideachais ann: tógann

⁶³ Eisceacht is ea an tionscnamh píolótach bunscoile CLIL a chur an NCCA ar bun mar chuid den staidéar féidearthachta ar na nuatheangacha iasachta sna bunscoileanna.

⁶⁴ D. Marsh, *CLIL/EMILE—the European Dimension : Actions, Trends and Foresight Potential*, Na Comhphobail Eorpacha, 2002, l. 15. Soláthraíonn an staidéar sin samplaí daingne i dtíortha éagsúla na hEorpa agus clúdaíonn réimse leathan pobal scoileanna, ó oideachas réamhscoile, bunscoile, meánscoile, gairmoideachas agus oideachas teicneolaíochta, agus áit a bhfuil cuid den chineál teagaisc CLIL-EMILE rangaithe mar a bheith íseal (idir 5-15% d’am teagaisc), meán (idir 15-50% d’am teagaisc) agus ard (os cionn 50% d’am teagaisc). Léiríonn forbheathnú a rinneadh le gairid ar sholáthar na gclár sin san Eoraip sa *Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe*, 2006, An Coimisiún Eorpach, Eurydice. Is acrainm é EMILE do Enseignement d’une Matière par l’Intégration d’une Langue Étrangère, an leagan Francach atá cosúil le CLIL.

Gaelscoileanna lasmuigh de na ceantair Ghaeltachta isteach don chuid is mó (ach ní ar fad) leanaí ó theaghlaigh nach í an Ghaeilge a gcéad teanga. Ina theannta sin, níos gaire do “báthadh”, tá leanaí ó theaghlaigh a labhraíonn Gaeilge nó ó theaghlaigh inimirceacha nach é an Béarla a dteanga dhúchais i scoileanna atá ag teagasc trí mheán an Bhéarla. Ar ndóigh ní féidir a rá gur foirmeacha de CLIL é sin. Mar sin féin, b’fhéidir gur chóir aird níos fearr a thabhairt ar a leithéid sin d’fhoghlaim ábhair sa dara teanga maidir le comhtháthú teanga agus ábhar.

Breathnaíonn sé go bhfuil tuairimí i leith tumoideachais neamhchinnte. Tá roinnt tacaíochta (25%) do bhreis tumoideachais nó do thumoideachas iomlán i nGaeilge agus ag an am céanna breathnaíonn sé go bhfuil easpa tuisceana go ginearálta sa tsochaí faoi acmhainneacht tumoideachais ó thaobh phleanáil teanga chomhtháite a bhaint amach.

I ndáil leis sin, ba chóir a thabhairt ar aird nach n-aithníonn an Roinn Oideachais agus Eolaíochta tumoideachas iomlán trí Ghaeilge, ach go n-áitíonn teagasc an Bhéarla ag gach céim den oideachas.⁶⁵ Mothaíonn grúpaí leasmhara áirithe go bhfuil sé sin diúltach ó thaobh tumoideachais iomlán trí Gaeilge. Léiríonn ábhair inní den chineál sin go mbaintear úsáid go débhríoch as an téarma “tumoideachas” i bhformhór na gcomhráití. Ag glacadh leis go dtagraíonn sé do thumoideachas trí Ghaeilge do chainteoirí dúchais Béarla (rud nach mbíonn soiléir amanna), ní thugtar aon chúis sa litríocht taighde gur gá go gciallódh tumoideachas go cinnte sainmhíniúch an luathcineál iomlán i gcónaí⁶⁶.

Ba chóir go mbeadh fhios ag duine ar aon nó:

- **ní gá go gciallódh CLIL tumoideachas** (má shainítear tumoideachas mar an T2 a úsáid le rochtain a fháil ar an méid atá in ábhar): is bealach a d’fhéadfadh a bheith ann freisin ó thaobh *enseignement bilingue* (teagasc dhátheangach)
- Is gné thábhachtach de CLIL é oideachas múinteoirí agus fáil ar mhúinteoirí CLIL, go háirithe maidir le múinteoirí ábhar agus maidir lena n-oilteacht sa dara teanga nó sa teanga iasachta;
- **ach ní bhíonn ‘gach ní nó tada’ i gceist le CLIL riamh; tá céimeanna éagsúla agus an iliomad foirmeacha ann⁶⁷;**

⁶⁵ Féach imlitir 0044/2007 “Teanga agus Litearthacht i Ranganna Naíonán i scoileanna ina bhfuil an Ghaeilge mar mheán”.

⁶⁶ Mar shampla, soláthraíonn údaráis na mBascach trí shamhail oideachas dhátheangach ar féidir le tuismitheoirí roghnú astu: Samhail A, is í Spáinnis an teanga teagaisc agus nach ndéantar ach an Bhascais a theagasc ach amháin mar ábhar; Samhail B, is í an Bhascais agus an Spáinnis ar chomhchéim (50-50%) ; Samhail D is í an Bhascais an teanga teagaisc agus nach ndéantar ach an Spáinnis a theagasc ach amháin mar ábhar. (N.B. Níl an litir C sa Bhascais.) Tá Samhail A dírithe go príomha ar aonteangachas, teaghlaigh a labhraíonn Spáinnis, Tá samhail B dírithe go príomha freisin ar theaghlaigh a labhraíonn Spáinnis agus tá Samhail D dírithe ar theaghlaigh a labhraíonn an Bhascais. Seans gurb é réiteach na mBascach, atá dírithe ar an méid cainteoirí dhátheangacha agus is féidir a bheith inniúil i gcéad teanga náisiúnta Réigiún Féinrialaithe na mBascach agus go bhféadfadh an teanga is coitianta sa réigiún sin, an Spáinnis, ábhar macnaimh a sholáthar amach anseo do ról na Gaeilge agus an Bhéarla sa chóras oideachais in Éirinn, mar go bhfuil cosúlachtaí áirithe eatarthu. Ba ar mhaithe le heasaontas agus le héigeantas a sheachaint i measc na bpobal a bhí i gceist a sholáthraíodh na trí samhail sin le rogha a dhéanamh eatarthu agus le neart deiseanna a chruthú le rogha a sholáthar idir beagán, roinnt agus dhátheangachas iomlán do gach duine. Le himeacht aimsire tá laghdú tagtha ar an tóir atá ar shamhail A, ó thaobh léinn agus teanga de, tá samhlacha B agus D thar a bheith dearfach agus níos forleithne.

⁶⁷ Ó thaobh an phointe sin agus i leith dearcadh múinteora, is fiú a thabhairt ar aird go luann tuarascáil an NCCA sa chéad chéim den athbhreithniú ar theangacha in oideachas iarbhunscoile an tuairim cheannasach gur cás do mhúinteoirí teanga amháin í an teanga. Chiallódh comhtháthú agus feidhmiú iomlán teanga sa pholasáil oideachais a mhalairt mar go mbeadh na múinteoirí ar fad ar an eolas faoi ghné teanga a n-ábhar agus a ról —i measc nithe eile—mar mhúinteoirí teanga. B’fhéidir fiú go mbeadh gach múinteoir in ann tagairt a dhéanamh do —*si peu que ce soit*—don dara teanga nó do theanga iasachta ina gcleachtadh.

- ba chóir na roghanna maidir le cineálacha múinte dátheangaigh a dhéanamh laistigh de chreat ginearálta pholasaí teanga san oideachas agus níor chóir iad a úsáid mar ghiuirléid fhaiseanta agus imeallach; ní fheictear míniú iomlán an chineál comhtháthaithe a sholáthraíonn CLIL ach amháin mar chuid de thionscadal oideachais domhanda comhtháite.

3.4 Leanúnachas, trasnaíocht, éagsúlacht agus difreálú

3.4.1 Comhtháthú idir teangacha agus trasnaíocht

Sna doiciméid a lorgann beartas teanga uileghabhálach in Éirinn, déantar **an smaoineamh maidir le comhtháthú ag leibhéal scoile a léirmhíniú go ginearálta i dtéarmaí comhtháthú idir agus trasna teangacha** (cf. 3.3.3). Mar shampla, ag leibhéal bunscoile d'fhéadfaí gur saincheist a bhaineann le teagmháil, crostagaírt agus trasnaíocht atá ann; is féidir le múineadh na Gaeilge tagairt shonrach a dhéanamh don Bhéarla (rud nach gciallaíonn an Béarla a úsáid go córasach, áfach, chun an Ghaeilge a mhúineadh), is féidir le múineadh teanga iasachta tagairt a dhéanamh don Ghaeilge nó don Bhéarla, agus is féidir le múineadh an Bhéarla tagairt a dhéanamh do theangacha eile chomh maith, ionas nach mbeadh sé dúnta isteach.

Feictear go bhfuil roinnt éifeachtaí dearfacha ag an modh comhtháthaithe seo. Féadfaidh sé:

- deighilt a choinníonn teangacha óna chéile agus a chuireann bac ar inniúlacht ioltheangach domhanda a sheachaint (3.2.);
- cur le teacht chun cinn feasacht ar theangacha trí bhreithmheas níos géire a dhéanamh ar na cosúlachtaí agus na difríochtaí eatarthu agus ar an gcaoi a n-oibríonn siad;
- foghlaim a éascú agus a thapú trí eolas ginearálta ar theangacha agus straitéisí foghlama a aistriú ó theanga amháin go dtí teanga eile;
- mar sin féinriail an fhoghlaimeora a fhorbairt trí eolas, feasacht agus scileanna a charnadh;
- dearcaí dearfacha i leith foghlaim teangacha, i leith teangacha eile agus i leith na ndaoine a labhrann na teangacha sin a chruthú (féach deireadh 3.3.3.).

Ní ábhar muiníne agus creidimh amháin atá i gceist lena leithéid sin de thionchair dhearfacha. Breathnaíonn sé go bhfuil siad fíoraithe agus dearbhaithe ag taighde, ach, ós rud é go bhfuil an cineál cur chuige comhtháite sin i bhfad ó bheith ina threocht ghinearálta in aon tír ar leith, moltar leanacht leis i gcomhthéacs sainiúil ar bhonn trialach, trí thionscadail phíolótacha atá pleanáilte go maith.

Céard a chiallaíonn “ag tagairt” do theanga eile? Tá bríonna éagsúla le tógáil as:

- saintréithe teanga amháin a lua le linn teagaisc sa seomra ranga agus teanga eile á foghlaim (ó thaobh dearcadh teanga/nó sochtheangeolaíocha nó cultúrtha de);
- úsáid a bhaint as na catagóirí agus an mheititheanga céanna le teanga eile nó roinnt teangacha eile le linn a bheith ag teagasc graiméir i dteanga amháin⁶⁸;

⁶⁸ Chomh fada agus is féidir ag féachaint do thraidisiúin ghramadaí éagsúla agus struchtúir dhifriúla chóras teanga. Luaitear go minic ceist gramadaí ‘léirmhíneithí’ maidir le Béarla mar T1, agus deirtear go ndéantar failí i ngramadach agus T1 á múineadh, go dtí go gcuirtear ceist níos ginearálta : ‘An bhfeiceann múinteoirí Béarla iad féin mar mhúinteoirí teanga?’

- glacadh le curaclam agus le cur chuige ginearálta coitianta i leith gach teanga agus agus a chinntiú go bhfuil múinteoirí agus mic léinn ar an eolas maidir leis an saghas sin aonchineálachta;
- tógáil go sonrach ar theicníochtaí agus ar straitéisí a bhí in úsáid roimhse seo d'foghlaím le foghlaim teangacha nua a spreagadh, aistriú a éascú agus le dúbláil a sheachaint ar theagasc ar baineadh úsáid as agus atá ar fáil cheana.

Mar is léir is féidir leis na treoracha difriúla sin ar fad a bheith ag imeacht óna chéile. mar sin féin fanann an smaoineamh de mhéitheanga/nó comhchuraclam coitianta ag teacht ar ais sa díospóireacht agus tá taca curtha ar bhealach faoi ag chomh maith agus a d'éirigh le Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha (CEFR). B'fhéidir gurbh fhiú dhá chaídéis a fháil faoin bpointe sin.

- D'fhéadfaí féachaint ar an méitheanga a d'úsáid CEFR go deimhin mar shraith fhorluíoch catagóirí chun tuairisciú a dhéanamh ar fhoghlaim, theagasc agus measúnú teanga. Chuige sin a leagadh amach é. Maidir leis sin agus ag an leibhéal méiti seo is féidir leis a bheith ina ionstraim do chomhtháthú idir teangacha agus trasna eatarthu. Ach ní chiallaíonn sé ar chor ar bith gur féidir méiteatheanga gramadúl choitianta a fháil as an sraith sin catagóirí.
- I measc feidhmeanna eile soláthraíonn CEFR uirlis phraiticiúil le caighdeáin a shocrú a bheadh le baint amach ag céimeanna i ndiaidh a chéile maidir le foghlaim agus le luacháil a dhéanamh ar thorthaí ar bhealach inchomparáideach idirnáisiúnta. Ach ní fhorordaíonn sé ar bhealach ar bith cineál ar leith comhchuraclaim choitianta. Lena rá ar bhealach eile tugann na prionsabail atá leagtha amach le CEFR deis ar inchomparáideacht, dealaitheacht agus ag an am céanna cineál comhtháthaithe idir curaclaim (siollabais) do theangacha difriúla ach tugann deis freisin ar dhifreálú eatarthu; mar shampla maidir le leibhéal a bhíonn le baint amach nó i gcóimheá cumas—léirthuisicint vs cur in iúl, ó bhéal v scríofa, etc. (cf. 3.4.4.).

3.4.2 Leanúnachas, difreálú agus éagsúlú

Is téama arís agus arís eile é leanúnachas nó easpa leanúnachais i dteagasc agus foghlaim teanga go háirithe ó thaobh fhoghlaim teanga iasachta ar scoil. Ní haon eisceacht í Éire agus thug an Grúpa Saineolaithe ar aird ceisteanna faoi easpa leanúnachais idir bunscoil agus iarbhunscoil MLPSI (cf. 2.4.3.), agus idir an tSraith Shóisearach agus an tSraith Shinsearach freisin. I gcás na Gaeilge measann daoine áirithe go bhfuil an t-athrú ón mbunscoil go dtí an iarbhunscoil lochtach ach b'fhéidir gur cuid den údar leis sin ná gurb é an curaclam céanna atá ann do gach cineál foghlaimeora agus chomh maith leis sin go scaipeann daltaí as bunscoileanna go dtí cineálacha éagsúla scoileanna dara leibhéal, agus go bhféadann mar sin na leibhéal teanga a bheith an-éagsúil nuair a bhaineann siad scoil amach.

Ní chiallaíonn leanúnachas a chinntiú go gcaithfidh siollabas nó curaclam an cineál céann formáide nó cóimheá ar feadh an bhealaigh ar fad a leanúint. B'fhéidir go deimhin go gcuideodh athrú béime cuidiú le seachaint a dhéanamh ar 'tionchar síleála; a luaitear in 2.8.1. Mar shampla:

- D'fhéadfadh sé tarlú mar shampla i gcás gurb iad na chéad chéimeanna foghlama ó thaobh na teanga iasachta ná a bheag nó a mhór forbairt chomhthreomhar cumais 'chlasaiceacha' léirthuisicint, cur in iúl, idirghníomhú sna modhanna ó bhéal agus scríofa, ag dul i dtreo leibhéal áirithe líofachta agus go ndíreodh na céimeanna ina dhiaidh sin ar thuisicint scríofa ar mheáin chlóite.

- Faightear é sin freisin i gcúrsa a bhfoghlaímítear teanga ar dtús ‘ar mhaithe lena foghlaim’ le béim láidir abair ar thuiscint ó bhéal agus scríofa agus ansin forbairt chur chuige CLIL le heolas a tharchur agus a dhéanamh in ábhar scoile eile.
- De bhrí go bhféadfadh an scéal a bheith amhlaidh freisin i gcás eile a gcuirtear an bhéim ar mháistreacht a fháil ar dtús ar chruinneas fóneolaíochta na bhfuaimneanna agus ar ghnéithe prósadach na teanga iasachta, ar chleachtadh a fháil ar roinnt gnéithe den chóras scríofa agus ar roinnt eolas méititeangeolaíochta agus méiteacultúir agus ansin go minic tugtar isteach roinnt scileanna comhrá.⁶⁹

Sa dá shampla sin mionathraíonn an curaclam cuid éigin a fhormaid agus a chóimheá thar na bliana ach ag gach nóiméad agus sa dá chás is féidir an ní a bhfuiltear ag obair air agus is féidir a mheasúnú a thuairisciú leis na catagóirí agus na scálaí a mholann CEFR.

I bhfocail eile is féidir le duine curaclam teanga ginearálta a thógáil a sholáthraíonn

- deis i ngach teanga do leanúnachas agus éagsúlú ‘intratheanga’ (mar atá i ngach ceann de na trí shampla thuas),
- **agus, idir na teangacha dhifriúla, do chomhlántacht agus difreálú ‘intratheanga’** mar atá má fhéachtar ar na trí shampla mar thagairt do thrí theanga dhifriúla laistigh de churaclam scoile singil amháin,

agus ag an am céanna ag coinneáil an deis ar chomhleanúnachas agus comhtháthú ginearálta an churaclaim ar fad ó thaobh na leibhéil agus na scálaí atá molta ag CEFR⁷⁰.

3.4.3 Ag tógáil féiniúlachta agus tógáil curaclaim

Siúd is go bhfuil an-tábhacht le CEFR agus fiú má úsáidtear é chomh maith agus is féidir ó thaobh éagúlú agus difreálú – agus ní dhéantar sin tríd is tríd – ní panacea ann féin ná ní ionstraim leordhóthanach é don iomlán roghanna a chaitear a dhéanamh laistigh den teanga i mbeartas oideachais. Ní ceist leibhéil nó cóimheá **líofacht** cumarsáide do theangacha sainiúla iad éagsúlú agus difreálú. Caitear iad a bhreithniú freisin ag féachaint do na nithe ar cuireadh béim orthu thuas (3.2), ag léiriú an gá atá le féachaint ar theangacha ní amháin ‘mar mhodh cumarsáide, cur in iúl, eolais, foirgníú agus tarchur eolais, cruthú aesteiticiúil agus meas air sin’ ach mar ‘chuidiú freisin le forbairt agus fás féiniúlachtaí éagsúla daoine aonair agus mar dhaingniú ar chomhdhúlseachtaí laistigh den sochaí’.

Laistigh de thimpeallacht a bhíonn ag athrú níl na ceistanna maidir le beartas teanga teoranta go ceiseanna faoi acmhainní agus sócmhainní náisiúnta ná go riachtanais agus deiseanna daoine aonair. Baineann siad le foirgníú féiniúlacht ag leibhéil dhifriúla. Agus léiríonn na díospóireachtaí in Éirinn faoi láthair teannas i dtréimhse athraitheach. Siúd is go bhféachann sé go bhfuil siad ag díriú ar athchóiriú curaclaim agus torthaí scrúduithe.

D’fhéadfaí mar sin an cheist a chur: conas is féidir le duine a chinntiú, agus curaclam ginearála comhleanúnach á dhéanamh do theangacha san oideachas agus sa chás gurb é an comhaidhm forbairt a dhéanamh ar líofacht cumarsáidach iolteangachais, go gcuidíonn struchtúr agus dinimic an churaclaim sin le cibé aidhmeanna a leanann an córas oideachais ina iomláine ó thaobh saoránachta, uilechuimsitheacht shóisialta agus foirgníú féiniúlachta aonair?.

⁶⁹ D’fhéadfadh seo a bheith amhlaidh le cineál áirithe cur chuige (go deimhin ní hé an t-aon cheann a d’fhéadfadh a bheith ann) abair an tSínis.

⁷⁰ Ar ndóigh theastódh coigeartú beag ó na tagairtí do na leibhéil agus na scálaí seo nuair a thagann sé go CLIL (cuid de shampla 2) nó chuig scríobh córas (cuid de shampla 3) mar nach dtugtar aghaidh go sonrach ar na gnéithe sin i CEFR.

3.4.4 Éagsúlú agus difreálú laistigh de chomhleanúnachas

I dtéarmaí níos coincreítí agus níos chomhthéacsaithe an ní a mholtar anseo mar a dhéantar in 3.3.3. agus 3.4.2., **ná idirdhealú agus comhcheangal a dhéanamh maidir le comhtháthú feadh teangacha chomh maith le difreálú i measc teangacha nó éagsúlú laistigh de theanga amháin.**

- **Comhtháthú agus éagsúlú/difreálú maidir le líofacht cumarsáide** i dteangacha náisiúnta agus teangacha iasachta:
  - o Comhtháthú maidir le comhthagairt a d'fhéadfadh a bheith ann do CEFR, cibé ag baint le Béarla, Gaeilge nó nuatheangacha iasachta chomh maith le teangacha nua inimirceoirí (a mhéid is féidir iad a chur san áireamh trí úsáid Phunann Teanga agus arna measúnú i scrúduithe Stáit).
  - o Éagsúlú agus difreálú maidir le haidhmeanna intratheanga agus idirtheanga agus cláir. Maidir le leibhéil agus scálaí CEFR, féadfaidh duine a chinneadh mar shampla gurb é an aidhm líofachta:
    - do theanga X: C2 do thuiscint éisteachta, C1 do chur in iúl ó bhéal agus léirthuiscint scríofa, A2 do chur in iúl i scríobh;
    - do theanga Y: A2 do thuiscint éisteachta agus cur in iúl ó bhéal, B1 do thuiscint scríofa, A1 do chur in iúl scríofa;
    - agus mar sin de do theangacha eile.
  - o Agus an réasúnaíocht sin ann agus fós ag féachaint do líofacht cumarsáide b'fhéidir go bhféadfaí idirdhealú a dhéanamh idir Gaeilge T1 agus Gaeilge T2 nó idir Béarla T1 agus Béarla mar theanga bhreise leis an sraith chéanna uirlisí curaclaim agus laistigh den sraith chéanna leibhéil; ach ar ndóigh le 'pointí tosaithe' agus spriocanna níos airde go ginearalta agus b'fhéidir bealaí difriúla foghlama do T1 agus T2. Tá comparáid éigin idir Gaeilge T2 i scoileanna LánGhaelacha agus Béarla mar theanga bhreise i scoileanna arb é an Béarla an meán mar sa dá chás gur feithicil í T2 /teanga bhreise do mhúineadh ábhar eile; agus gur mó comparáid atá idir Gaeilge T2 i scoil arb é an Béarla an meán –an cás ina bhfuil an chuid is mó de na daltaí – leis an staid faoi nuatheangacha iasachta.
- **Difreálú** idir teangacha náisiúnta agus i measc teangacha iasachta **agus éagsúlú** laistigh de gach teanga aonair **ag tagairt d'aidhmeanna oideachais 'eile' agus gnéithe eile den churaclam**⁷¹, mar shampla
  - o maidir le hábhar cultúir agus acadúil;
  - o faoin tábhacht a bhaineann le heolas gramadaí léirmhínteach;
  - o maidir le cur chuige oideolaíochta
  - o , cineálacha ábhar agus cineálacha cleachtas seomra ranga.
- Rogha tábhachtach atá le déanamh socrú a dhéanamh faoin gcoimheá coibhneasta idir an chuid líofacht cumarsáide sa churaclam agus na 'codanna' eile. Agus ní bhaineann an cheist le Béarla agus Gaeilge amháin.

---

⁷¹ Féadann an difreálú ó taobh na mbealaí sin a bheith ann idir teangacha éagsúla agus an t-éagsúlú laistigh curaclaim sonrath teanga amháin.

3.5 Éagsúlú

3.5.1 Straitéis Teangacha agus éagsúlú

Ba chóir i ndáiríre go mbeadh **beartas fadtéarmach faoi thionchar eolais sonraí teangeolaíochta agus measúnú cruinn na n-acmhainní atá ann agus an leithroinnt acmhainní a d'fhéadfadh a bheith ann bunaithe ar fhianaise:**

- a d'aithneodh na fachtóirí casta sin a bhíonn ag feidhmiú sa tsochaí m.sh. faoin tuath agus i lár cathracha a thug ar chineálacha éagsúla daoine coinneáil leis nó éirí as, foghlaim nó filleadh ar úsáid teangacha áirithe, cén fáth, cá háit, cathain agus cén t-údar.
- a léireodh an chaoi a ndéanann teangacha sa tsochaí agus ar scoil tacaíocht agus taca a thabhairt dá chéile, agus ar an mbealach sin dinimic dearfach a chruthú d'athbhorradh agus d'fhás maidir le Gaeilge nó teangacha eile.

D'aithneofaí go sonrath laistigh den chóras oideachais:

- **cad iad na teangacha ba chóir a theagasc, ó na pointí tosaithe ba chóir a bheidh i gceist agus go dtí cé na leibhéil;**
- **conas ba chóir gach ceann a bheith léirithe sa chreat curaclaim náisiúnta;**
- **conas mar ba chóir go soláthrófaí soláthar leordhóthanach múinteoirí do gach ceann acu;**
- **conas ba chóir múinteoirí a oiliúint ar dtús agus tuilleadh tacaíochta a thabhairt dóibh go leanúnach ina ngairm;**
- **conas gur chóir do gach earnáil léiriú a dhéanamh leis na hearnálacha eile le deis a thabhairt do leanúnachas agus dul chun cinn ó thaobh fhoghlaim theanga ar leith agus le deis a thabhairt d'éagsúlú sholáthar teangacha.**

De ghnáth bíonn sé deacair straitéis ghinearálta den sórt seo a fheidhmiú go hiomlán. Is laistigh den chineál seo réasúnaíochta áfach is gá ceist éagsúlaithe a iniúchadh.

3.5.2 Éagsúlú agus oibleagáid

Ceann de na príomhcheisteanna a d'ardaigh geallsealbhóirí difriúla in Éirinn ná éagsúlú ó thaobh tabhairt faoi theangacha sa chóras scoile. Tabhair ar aird go dtairgeann an Tionscnamh Nuatheangacha i mBunscoileanna Fraincis, Gearmáinis, Spáinnis agus Iodáilis agus sa Tionscnamh Teangacha Iarbhunscoile bhí rogha breise de Sheapáinis agus Rúisis. Ina gcéad tuarascáil ar athbhreithniú teangacha san iarbhunoideachas dár tagraíodh thuas d'ardaigh an NCCA ceist critéar maidir le roghnú teangacha i gcomhthéacs éagsúlú agus soláthraíonn liosta spéisiúil de chritéir a d'fhéadfadh a bheith ann.⁷² Siúd is go nglactar leis an tsraith sin critéar d'fhéadfaí a chur

⁷² "Áirítear ar roinnt critéar a bhféadfaí féachaint orthu sa chomhthéac sin:

- An cuidiú a dhéanann an teanga a chur isteach le huilechuimsitheacht shóisialta
- An cuidiú a dhéanann sí le hoideachas ginearálta, le feasacht níos leithne cultúir agus éagsúlú
- An cuidiú le forbairt eacnamaíoch
- Na hoibleagáidí agus na freagrachtaí a thiofadh mar shampla as ballraíocht na hÉireann san Aontas Eorpach nó a stádas mar chomhshínitheoir le comhaontuithe agus coinbhinsiúin idirnáisiúnta.
- An t-éileamh (lín na ndaoine/iarrataí) ar theanga a chur isteach.
- Na fachtóirí agus na pointí praiticiúla a bhíonn i gceist, lena n-áirítear costais, múinteoirí a bheith ar fáil, cumas scoileanna etc (l. 11)
- Agus é luaite freisin 'gur ceist thábhachtach an t-ord tosaíochta a thabharfaí do na critéir sin agus na meáchain a chuirfí leis na critéir sin sna próisis déanamh cinntí.'

leis gurb í an chéad cheist le freagairt ná stádas baileach na dteangacha iasachta sa chóras agus an seasamh a thógfá maidir leis an mbeartas Eorpach ó thaobh cur chun cinn a dhéanamh ar ‘Máthairtheanga móide dhá Theanga Iasachta’.

An argóint a chloistear go minic ná go bhfuil sé deacair féachaint ar an gclaonadh seo in Éirinn nuair a fhéachtar ar an stádas atá ag Gaeilge agus Béarla.

Cloistear an argóint go minic go bhfuil an claonadh sin deacair le déanamh in Éirinn ag féachaint don stádas atá ag Gaeilge agus Béarla. Ach ní ceist fhalsa í sin, bunaithe ar léirmhíniú ródhocht ar mholtaí an Choimisiúin Eorpaigh? Tá an fhadhb chéanna ag réigiúin dhátheangacha eile san Eoraip ach ní dhéantar ceist sheiméinteach di. Sa Chatalóinia (Catalóinis agus Caistíleach), Tír na mBascach (Bascais agus Caistíleach), agus sa Bhruiséil (Ollainnis agus Fraincis), ní i gcónaí a aontaítear cé acu ceann an mháthairtheanga nuair a bhíonn péire i gceist, ní teanga iasacht í an dara teanga ach foghlaimítear í go minic ar an tslí a múineann tíortha eile nuatheangacha agus bíonn an tríú teanga éigeantach ag pointe éigin. I gcuid mhaith réigiún san Eoraip bíonn ar na daltaí ar fad aghaidh a thabhairt ag pointe éigin ar ‘Mháthairtheanga agus dhá theanga’ mar a thugtar orthu ach ní gá gurb iad an líon céanna uaire teagmhála do na trí theanga, ag brath ar a gclaonadh acadúil.

Sa leagan amach débhríoch atá in Éirinn níl ceist éagsúlachta teanga soiléir mar go dtagann an cheist chun cinn cé mhéad ceist is féidir a thairiscint nuair a bhíonn an dá thionscnamh teanga tagtha chun críche. **Ardaíonn na himpleachtaí d’éagsúlacht príomhshrutha, an borradh a choinneáil agus curaclam a sholáthar etc ceisteanna.** Cuireann an chuid is mó tíortha teorainn leis an raon teangacha a bhíonn ar fáil, ar mhaithe le cúiseanna pragmatacha nó scaipeann an raon a bhíonn ar fáil ar chritéir inbhuanaithe laistigh den daonra agus ghairm na múinteoireachta. Is sprioc fhadtéarmach an t-éagsúlú teanga a bhíonn á thairiscint.

D’fhéadfaí díriú go réasúnaíoch áfach ar an ‘sprioc fhadtéarmach’ seo laistigh de pholasaí teanga a thabharfadh isteach go córasach múineadh teanga iasachta ag leibhéal na bunscoile agus a thairgfeadh roghanna ar theangacha iasachta eile le linn scolaíocht iarbhunoideachais.

3.5.3 An bhunscoil mar chéad chéim d’éagsúlú?

I measc na bpointí le roghnú atá luaite i 3.5.1., baineann dhá cheann go díreach le cúrsaí bunscoile:

- cad iad na teangacha ba chóir a mhúineadh, ó cén cúlra teanga sa bhaile nó ó cén pointe tosaithe, chun cén críocha agus go dtí cén leibhéal;
  - an tslí ar chóir gach ceann a léiriú i gcreat curaclaim náisiúnta.
- **Chuir an Grúpa Saineolaithe an cheist an bhfuil sé níos fearr an dá theanga, Béarla agus Gaeilge, a “thosú” ag an am céanna agus an féidir moill bheag a chur ar mhúineadh Béarla i scoileanna Gaeilge agus/nó moill bheag a chur ar mhúineadh Gaeilge i scoileanna Béarla.** Baineann an cheist sin le tabhairt isteach foirm scríofa an dá theanga náisiúnta freisin, cibé an ndéantar sin go comhuaineach nó nach ndéantar⁷³.
- I scoileanna Béarla, d’fhéadfaí a fhiosrú arbh fhéidir an Ghaeilge a úsáid in éineacht leis an mBéarla chun ábhair eile a mhúineadh. D’fhéadfaí é sin a thabhairt isteach ar bhonn pólótach i ranganna bunscoile, laistigh de chineál de “**CLIL bog**” teoranta nó de chur chuige modúlach mar a chleachtaítear sa Ríocht Aontaithe do chuid de chúrsa

---

⁷³ Tuigtear, ar ndóigh, nach bhfuil an dá chás go díreach mar a chéile toisc go bhfuil seasamh ceannasach ag an mBéarla.

ábhair, e.g. i rith téarma amháin, agus dóthain ábhair agus tacaíochta á dtabhairt do mhúinteoirí.

- Maidir le teanga iasachta nua-aimseartha, braitheann an pointe tosaigh san Eoraip ar an tír. I roinnt cásanna, roghnaítear mar réiteach ginearálú a thosú agus a bhaint amach sa bhliain dheireanach den bhunscoil agus a shíneadh go dtí an dara ceann deireanach, de réir mar a bhíonn deis ó thaobh fáil ar mhúinteoirí agus a gcuid oiliúna.

Féadfar teangacha seachas na teangacha nua-aimseartha “traidisiúnta” a chur san áireamh ag leibhéal bunscoile:

- Ní gá teangacha an lucht inimirce nua, cibé an gcuirtear ar fáil iad do leanaí nach Éireannaigh iad laistigh nó lasmuigh den scoil, a mhúineadh go foirmiúil do na leanaí go léir le go nglacfar leo in áiteanna eile seachas san áit shúgartha. Agus ní gá go mbeadh na teangacha sin ar a dtoil ag múinteoirí chun iad a chur chun cinn sa seomra ranga nó sa scoil i gcoitinne.
- Áirítear ar ghníomhaíochtaí a ardaíonn feasacht ar theangacha eolas a chur ar éagsúlacht teangacha agus a gcainteoirí a aithint.
- D’fhéadfaí eolas bunúsach a thabhairt do dhaltáí maidir le roinnt gnéithe de Theanga Chomharthaíochta na hÉireann freisin, chun iad a chur ar eolas go bhfuil a leithéid de theanga ann, agus nach bhfuil tada “greannmhar” nó “aisteach” fúithi⁷⁴.
- Maidir leis an mBéarla agus an Ghaeilge, níl sé dodhéanta ag leibhéal bunscoile aird na leanaí a tharraingt ar éagsúlachtaí agus ar ghnáthaimh na dteangacha sin, gnáthaimh a bhíonn ag athrú, fiú mura ndéantar sin ach amháin i ndáil leis an Ríocht Aontaithe.

Go hachomair, agus comhthéacs sonrath na hÉireann á thabhairt san áireamh, b’fhiú breithniú cibé arbh fhéidir éagsúlú a thosú go luath agus foirmeacha éagsúla a thabhairt dó laistigh de churaclam comhtháite ina n-aitheofaí teangacha éagsúla agus a n-úsáideoirí. D’fhéadfaí gur bealach a bheadh ansin chun cúrsaí a fheabhsú maidir le dearcaí agus torthaí a bhaineann le múineadh na Gaeilge. Chomh maith leis sin, ní gá béim a chur anseo ar an nasc soiléir idir an cineál sin cur chuige agus na haidhmeanna ginearálta a bhaineann le tógáil féiniúlachta agus le huilechuimsitheacht agus comhtháthú sóisialta.

Maidir leis na leibhéil atá le baint amach faoi dheireadh na bunscoile sna teangacha a mhúinteoir — Béarla, Gaeilge agus b’fhéidir, nó táthar ag súil, teanga iasachta nua-aimseartha — agus maidir le cothromaíocht curaclaim, ní féidir, laistigh de théarmaí tagartha na Próifíle reatha, moltaí a cheapadh ach d’fhéadfaí an réasúnacht a thugtar i 3.4. a bhreithniú i ndáil leis na roghanna atá le déanamh. Cé go bhfuil impleachtaí ag na treoshuíomhanna a ndéantar cur síos orthu anseo d’ullmhúchán agus do thacaíocht múinteoirí, bheadh na hiarmhairtí ar an ualach curaclaim agus ar thráthchlár na scoile teoranta (féach freisin deireadh 3.3.3.).

3.5.4 Éagsúlú ag leibhéal iarbhunscoile

Scrúdaíodh éagsúlú ag leibhéal iarbhunscoile i ndoiciméid a luadh cheana, agus atá nasctha le pointí i 3.5.1. agus i 3.5.2. Seo a leanas roinnt tuairimí agus moltaí breise, a cheadódh d’fhoghlaimoirí an dara teanga iasachta dá rogha fein a roghnú:

- **Cúrsaí gearra a sholáthraíonn leibhéal dhifreálaithe inniúlachta maidir le gach teanga a thabhairt isteach, ar an gcoinníoll go leanfaí le teanga amháin ar a laghad**

---

⁷⁴ Níor luadh *Cant* Lucht Siúil na hÉireann go dtí seo. Tá alt faoi leith fúithi ina phlécháipéis ag David Little (Igh. 18-19). Ní eascraíonn aon cheist faoina múineadh go foirmiúil, ach i dtéarmaí cur chuige maidir le feasacht ar theangacha, d’fhéadfaí daltaí a chur ar an eolas go bhfuil an teanga seo ann agus nach mbaineann sí le haon tír eile.

go dtí an leibhéal oideachais is airde. B'fhiú a fhiosrú cibé an mbíonn gá i gcónaí a mholadh go ndéanfadh gach mac léinn staidéar ar na ceithre scil teanga go dtí ardleibhéal, i.e. cibé an mbeadh páirt-inniúlacht i gcuid de na ceithre scil dóthanach.

- **Féadann cineálacha comhtháthaithe idir teangacha cur le héagsúlú:** mar shampla, lean torthaí spéisiúla i dtíortha eile as trialacha maidir le hidir-tuiscint scríofa agus cluastuisceana i measc teangacha rómánsacha mar Spáinnis, Iodáilis, agus Fraincis.
- **B'fhiú tuilleadh machnaimh agus forbartha a dhéanamh ar ICT,** lena n-áirítear dea-chleachtas a aithint i dtíortha eile ina bhfuil an Béarla ceannasach agus ina n-úsáidtear ICT chun pobail fhíorúla foghlaimoírí agus úsáideoirí teanga a chruthú.
- Mar a tugadh ar aird cheana féin (cf. 3.3.4.), is réimse eile é CLIL a bhféadfaí machnamh agus forbairt a dhéanamh air, arna thabhairt go bhfuil dul chun cinn an-mhaith déanta ag roinnt tíortha eile san Eoraip **maidir lena gcineálacha CLIL féin a bheidh in oiriúint do chúinsí áitiúla a fhorbairt.**

3.6 Meastóireacht agus Measúnú

Luadh meastóireacht agus measúnú ó thaobh Chomhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha (CEFR). Níor úsáideadh an uirlis sin in Éirinn fós chun oilteacht chumarsáide a shainmhíniú agus a chalabhrú, ach éilíonn plécháipéis David Little agus doiciméid an NCCA go mbaineann tábhacht léi agus tá sé i gceist ag Coimisiún na Scrúduithe Stáit machnamh a dhéanamh an féidir í a úsáid⁷⁵.

Ní raibh sé go hiomlan soiléir don Ghrúpa Saineolaithe cén seasamh atá ag na scrúduithe do na teangacha éagsúla, lena n-áirítear an Ghaeilge agus an Béarla, i gcomparáid lena chéile, mar shampla maidir leis an idirdhealú idir “gnáthleibhéal”, “ardleibhéal” agus, i gcásanna áirithe, “bonnleibhéal”.

Ina theannta sin, mar a fuarthas amach ag cruinnithe le grúpaí éagsúla le linn chuairt an Ghrúpa Saineolaithe, tá ceisteanna ann fós maidir le bailíocht na scrúduithe deiridh don Ghaeilge agus do theangacha iasachta, go háirithe ag leibhéal na hArdteistiméireachta, faoin tslí a mbaineann siad leis an gcuraclam agus faoin tslí a ndéanann siad meastóireacht ar an bhfíor-oilteacht chumarsáide a bhíonn ag duine, go háirithe i ndáil le cur in iúl ó bhéal.

Má tá saincheist an ról a bhíonn ag scrúduithe i ndáil le foghlaim teanga chomh lárnach agus a dhealraíonn sé, éilíonn na ceisteanna sin breithmheas níos doimhne.

Laistigh den réasúnacht a chuirtear i láthair in 3.4.4., mar shampla, ní mór don chóras scrúduithe deis a thabhairt do dhifreálú. Má dhéantar scrúduithe i dteangacha a chur in oiriúint agus a ailíniú le Comhchreat na hEorpa san am atá le teacht, beidh sé riachtanach an pointe seo a scrúdú go cúramach i ndáil le féidearthacht.

Ní uirlis mheasúnaithe é An PunannTeanga Eorpach agus níor chóir a phríomhfheidhmeanna a mheascadh suas le feidhmeanna uirlisí measúnaithe institiúide. Mar sin féin, d'fhéadfaí an ról a d'fhéadfadh a bheith aige maidir le dul chun cinn in oilteacht a thairgeadh, forbairt ar fheasacht agus taithí cultúrtha, a bhreithniú.

---

⁷⁵ Tá eagrán píolótach de *Manual for relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages* foilsithe ag Rannóg Bheartas Teanga Chomhairle na hEorpa i Strasbourg d'fhonn cabhrú le ballstáit agus le soláthróirí scrúduithe náisiúnta agus idirnáisiúnta a gcuid teastas agus a gcuid dioplómaí a chur in oiriúint leis an CEFR.

3.7 Cur i bhFeidhm agus Féidearthacht

Ní féidir go n-éireoidh le beartas teanga san oideachas, fiú go pointe, mura gcomhlíonfar na coinníollacha a bhaineann lena chur i bhfeidhm agus lena fhéidearthacht. Maidir leis sin, d'fhéadfaí aird a thabhairt ar roinnt breithnithe ginearálta.

- Tá méid mór sonraí, anailíse agus athbhreithnithe ag Éirinn cheana féin maidir le cúrsaí teanga; tá na príomhshaincheisteanna aitheanta go soiléir agus is dócha go bhfuil an chuid is mó de na gnéithe is féidir a bheith mar fhaisnéis do roghanna agus do chinntí ar fáil.
- Tá feasacht ghinearálta ann go bhfuil sé in am anois beartas teanga uileghabhálach nach mbeidh teoranta do chás agus seasamh na Gaeilge mar theanga náisiúnta a shainmhíniú agus a chur i bhfeidhm.
- In ainneoin nach bhfuil an ITÉ, a sholáthair go leor suirbhéanna bunúsacha agus torthaí taighde sa réimse teangacha, i mbun gnímh níos mó⁷⁶, **is féidir le hÉirinn brath ar roinnt comhlachtaí agus gníomhaireachtaí atá thar a bheith inniúil, agus atá ábalta a bheith rannpháirteach i mbeartas teanga a chur i bhfeidhm. Ina theannta sin, tá go leor eagraíochtaí a bhaineann leis an nGaeilge agus comhlachtaí atá freagrach as curaclam, measúnú agus scrúduithe i bhfeidhm agus gníomhach.**
- Ainneoin chúlra na bhfachtóirí sin atá thar a bheith dearfacha níor chóir beag a dhéanamh den éifeacht a bhíonn ag deacrachtaí agus easpaí áirithe. Agus an easpa pholasaí teanga comhtháite a chur ar leataobh, **baineann na deacrachtaí sin go príomha le réamhsheirbhís, ionduchtú agus oiliúint agus oideachas inseirbhíse do mhúinteoirí**, i ndáil le leibhéil bhunscoile agus iarbhunscoile, agus maidir leis na codanna teangeolaíochta agus oideolaíochta de ghníomhaíocht ghairmiúil múinteoirí.
- **Ardaíonn an tsaincheist ríthábhachtach sin an cheist faoi na caidrimh idir an Roinn Oideachais agus Eolaíochta agus na hinstiúidí ardoideachais**, maidir lena rólanna faoi seach ó thaobh múinteoirí teanga a ullmhú agus tacaíocht a thabhairt dóibh. Cé go bhfuil sé riachtanach féinriail na n-institiúidí ardoideachais a chosaint, dealraíonn sé go bhfuil sé chomh tábhachtach céanna spriocanna agus ábhair shoiléire a bhunú chun múinteoirí teanga a ullmhú ó thaobh teangeolaíochta agus gairmiúlachta de agus chun teacht ar shlite chun an t-ullmhúchán sin a chur ar bhonn conartha le hinstiúidí ardoideachais.
- Dealraíonn sé freisin go bhfuil easpa comhordaithe ann i measc na gcomhlachtaí a thacaíonn le múinteoirí teangacha i scoileanna, go háirithe maidir le forbairt ghairmiúil leanúnach na múinteoirí.
- D'fhéadfaí mar sin athchóiriú a spreagadh laistigh d'oideachas tosaigh agus d'oiliúint inseirbhíse do mhúinteoirí agus ag an leibhéal ionduchtaithe. I dtuarascáil Kelly et al., Tuarascáil don Choimisiún Eorpach, moltar go láidir go dtabharfaí isteach córas meantóireachta do mhúinteoirí nua sa ghairm.⁷⁷

---

⁷⁶ D'aithin an Grúpa Saineolaithe ina Thuarascáil spéis, cáilíocht agus tábhacht na staidéar agus na suirbhéanna a d'fhoilsigh an Institiúid ar ghnéithe de chúrsaí teanga a bhaineann le saincheisteanna a phléitear sa phróiseas reatha. Cibé an luann sé úsáid agus tarchur teangacha nó féachaint ar thionscnaimh ar díol spéise don scoil iad, agus iad a mheas, éiríonn an cineál sin oibre lárnach maidir le beartas teanga a chruthú agus monatóireacht a dhéanamh air, beartas nach gá a bheith faoi threallús ag sonraí ach a mbeidh buntáiste aige má bhíonn sonraí mar fhaisnéis aige.

⁷⁷ M. Kelly, M. Grenfell et al., *European Profile for Language Teacher Education: A Frame of Reference*. Tuarascáil chuig an gCoimisiún Eorpach, Stiúrtóireacht Ghinearálta d'Oideachas & do Chultúr, 2004. Ar fáil ar láithreán gréasáin Europa.

- Níos ginearálta agus **b'fhéidir mar gheall ar easpa beartais teanga comhtháite, dealraíonn sé go bhfuil mionú agus neamhspleáchas ann maidir le gach ceann de na hearnálacha. Níl aon chomhordú foriomlán nó idirspleáchas ann, agus ní féidir athrú a chur i bhfeidhm sa chomhthéacs sin gan stró.** I roinnt cásanna, d'fhéadfadh go mbeadh mar thoradh air sin go mbeadh tráthchláir coinbhleachta ann⁷⁸. Arís, ní bhaineann an staid seo le hÉirinn amháin.
- Is dócha go mbainfeadh na heagraíochtaí náisiúnta éagsúla a bhíonn freagrach as teangacha, e.g. sa churaclam agus sna srcúduithe, leas as comhchainteanna leanúnacha, d'fhonn an méid is mó comhleanúnachais is féidir a chinntiú ar fud an chórais.
- **Bheadh gá le comhaltú idir eagraíochtaí lárnacha agus an leibhéal áitiúil i bhfianaise chur i bhfeidhm fíorúil pholasaí teanga.** Mar shampla, bheadh gá le tuismitheoirí agus comhpháirtithe eile a bheith rannpháirteach i bhfoirmlíú beartais teanga do gach scoil nó grúpa scoileanna ag leibhéal áitiúil, agus meas iomchuí a léiriú do na riachtanais dhúchasacha áitiúla laistigh de chreat náisiúnta ginearálta. Ceann de na slite chun beartas a bheadh comhtháite go sóisialta a fhorbairt, a bhuíochas don idirghníomhú idir foirmlíú cruthaíoch ón mbonn aníos agus polasaithe normatacha ón mbarr anuas.
- Tá tábhacht an mhéid a tharlaíonn ag leibhéal scoile agus pobail áitiúil léirithe go soiléir ag taighde san oideachas. **Is daoine lárnacha iad príomhoidí maidir le nuáil a chur i bhfeidhm.** Braitheann beartas ó thaobh teanga san oideachas go pointe ar a gcuid eolais maidir le cad é atá i gceist, ar a gcuid feasachta faoi threoshuíomhanna nua agus ar an méid a nglacann siad leo, agus ar a gcumas cumarsáid a dhéanamh leis an bpobal áitiúil.
- Baineann comhtháthú teangacha ar scoil leis an méid a fheictear nó a chloistear na dteangacha sin chomh maith:
  - o Is féidir an Ghaeilge, teangacha iasachta nó teangacha baile leanaí nua-thagtha a fheiceáil agus a chloisteáil lasmuigh den seomra ranga, fiú mura n-úsáidtear go rialta iad sa saol laethúil lasmuigh;
  - o **Féadfaidh an scoil a bheith ina “pointe fáis”, pointe i líonra nó i líonraí, cibé acu cinn fhisiciúla nó fhíorúla, de chuid foghlaimoirí agus nuachainteoirí teangacha; bíodh sin Gaeilge nó teangacha eile, is féidir grúpaí nua úsáideoirí a spreagadh agus a fhorbairt⁷⁹;**
  - o D'fhéadfaí éagsúlú agus comhtháthú teangacha i ngníomhaíochtaí scoile a bhaint amach trí chnuasaigh scoileanna, chomh maith le trí theagmhálacha agus malartuithe le scoileanna thar lear (arís, cinn fhisiciúla nó fhíorúla).
- **D'fhéadfadh an líonra Ionad Oideachais feidhm chinnte a bheith aige laistigh de straitéis ghinearálta, rud a thabharfadh ról do thionscnamh áitiúil agus éagsúlacht do chur i bhfeidhm pholasaí teanga comhtháite.⁸⁰**

Is ceann de na príomhdheacrachtaí a bhaineann le dul i dtreo beartais comhtháite teacht ar mhéid éigin “comhtháthaithe” i measc na n-institiúidí atá i gceannas ar an mbeartas sin a

⁷⁸ Mar shampla, an ndearnadh an comhordú ab fhearr idir curaclam bunscoile athchóirithe a thabhairt isteach agus an Tionscnamh Nuatheangacha i mBunscoileanna a sheoladh?

⁷⁹ Mar gheall ar staid na Gaeilge agus ar thábhacht shiombalach na Gaeltachta, d'fhéadfadh go mbíonn tionchar ag íde-eolaíocht críochachais ar an tslí a smaoiníonn Éire ar theangacha, níos mó ná mar a bhíonn i gcás tíortha eile, seans; feictear go mbíonn céannacht spáis agus gheografach ag teanga. Cé go bhfuil bunús stairiúil agus polaitiúil ag an íde-eolaíocht seo, níor chóir beag a dhéanamh den tábhacht a bhaineann le cianchumarsáid agus cianfhoghlaim, le ríomhphobail, le (hullmhúchán maidir le) soghluaiseacht.

⁸⁰ Féach Tuarascáil Tíre 2.2.4.

shainmhíniú, a chur i bhfeidhm, agus monatóireacht agus athbhreithniú a dhéanamh air. Agus ní chiallaíonn comhtháthú go mbeadh mearbhall ann, ach comhordú agus comhoibriú idir na comhchodanna, le gach ceann acu ag feidhmiú ina ról agus ina cháil féin, ach le comhaidhm acu. Tá Éire ullmhaithe níos fearr ná go leor tíortha eile faoi láthair chun gluaiseacht sa treo sin, de réir an Ghrúpa Saineolaithe.

Tá níos mó i gceist le beartas teanga ná foláireamh agus sin amháin. **Ní féidir athrú a fhorchur go tobann. I stáit dhaonlathacha, is cúis inní don phobal anois é, rud atá ceart. Beidh ráitis treoshuímh shoiléire agus sainmhíniú tosaíochtaí riachtanach ar dtús. Ansin, mar fhorbairt leanúnach, beidh straitéisí meántéarmacha agus fadtéarmacha riachtanach.**

4 Conclúid: Prionsabail Threoracha agus Tosaíochtaí Gnímh don Roinn Oideachais agus Eolaíochta

Sa bhliain 2004, agus an Roinn Oideachais agus Eolaíochta ar an eolas gur ghá aghaidh a thabhairt ar roinnt príomhshaincheistanna i réimse oideachais teangacha, thug siad cuireadh do Rannóg Bheartas Teanga Chomhairle na hEorpa Próifíl Bheartas Oideachais Teanga a dhéanamh d'Éirinn. Tá achoimre ar na saincheistanna sin in Alt 1.3 den Phróifíl seo; curtha le chéile léiríonn siad an gá le beartas uileghabhálach do theangacha san oideachas. Thug an próiseas Próifíle deis don Roinn machnamh a dhéanamh ar na saincheistanna sin le súil agus beartas den sórt sin a chur in iúl. Ní raibh sé beartaithe go dtáirgfeadh próiseas Próifíle é féin beartas teanga críochnaithe, ach go soláthródh sé anailís ar an staid faoi láthair (Cuid 2) agus go dtabharfadh sé imlíne ar roinnt gnéithe a d'fhéadfadh a bheith ann de pholasaí uileghabhálach (Cuid 3). Leagann an chuid dheireanach seo den Phróifíl roinnt prionsabal treorach agus tosaíochtaí gnímh amach don Roinn mar fhreagra ar an anailís agus na moltaí atá sna codanna roimhe seo.

Aithníonn an Plean Forbartha Náisiúnta 2007-2013, *Athrú Mór ar Éirinn*, infheistíocht i bhfoghlaim teanga mar sprioc thábhachtach, agus bunaíonn mar thosaíocht beartas teanga comhtháite a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm ag teacht le moltaí na Próifíle sin.⁸¹ Aithníonn sé mar chuspóirí náisiúnta tábhachtacha freisin foghlaim teanga a threisiú agus a dhifreálú. Is é an príomhdhúshlán d'Éirinn maidir leis sin gluaiseacht amach ó dhátheangachas atá oifigiúil ach lag le bheith mar shochaí ilteangach ar fad, ina mbeidh cumas ó thaobh dhá theanga agus níos mó a fhoghlaim agus a úsáid go normálta agus ina gcothófar an cumas sin ag gach céim den chóras oideachais agus le linn oideachais ar feadh an tsaoil. Tá an tiomantas sin mar thoradh loighciúil ar bhallraíocht na hÉireann san Aontas Eorpach agus i gComhairle na hEorpa.

Ní scil speisialta do “theangeolaithe” iad teangacha, is do gach duine iad. Is é an aidhm atá ag oideachas teangacha a chur ar chumas gach foghlaimeora a réimse scileanna teanga féin a fhorbairt in oideachas foirmiúil agus le linn foghlaim ar feadh an tsaoil, de réir riachtanais agus ábhair spéise an duine aonair. Tá sé sin fíor i gcás múinteoirí chomh maith le foghlaimeoirí.

D'fhonn beartas ó thaobh teangacha in oideachas a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm, éileofar ráiteas soiléir ar phrionsabail threoracha, sainmhíniú ar thosaíochtaí gnímh agus raon gníomhartha gearrthéarmacha go dtí meántéarmacha. Moltar an méid seo a leanas mar phrionsabail threoracha:

1. Cé go mbeidh ról lárnach i gcónaí ag an mBéarla agus ag an nGaeilge sa tsochaí agus san oideachas, tá teangacha eile mar chuid d'acmhainní cultúir, sóisialta agus eacnamaíocha na hÉireann, agus mar sin ba chóir go mbeadh áit iomchuí acu sa chóras oideachais.
2. Is é an aidhm atá ag oideachas teanga tacú le foghlaimeoirí teanga agus repertoire ilteangach á forbairt acu mar chuid dá n-oideachas pearsanta, sóisialta, cultúrtha agus sibhialta. Tá an Roinn Oideachais agus Eolaíochta tiomanta i gcónaí d'fhoghlaim teanga a éagsúlú agus a threisiú.
3. Beidh sé mar aidhm ag an Roinn Oideachais agus Eolaíochta rochtain a thabhairt do na foghlaimeoirí go léir ar chlár oideachais teanga a bheidh oiriúnach dá móitivéisean, dá gcumais agus dá n-ábhair spéise, agus beidh sé mar aidhm aici próifíleí gnóthachtála éagsúla maidir le foghlaim teanga a aithint agus a thaifeadadh.

⁸¹ *PFN 2007-2013 Athrú Mór ar Éirinn*, l. 205.

4. Soláthróidh beartas comhtháite ó thaobh teangacha san oideachas do leanúnachas agus comhtháthú i gcuraclam agus measúnú thar theangacha ag gach leibhéal den chóras oideachais, agus ó leibhéal go leibhéal freisin.
5. Aithníonn an Roinn Oideachais agus Eolaíochta an tábhacht a bhaineann le forbairt ghairmiúil mhúinteoirí teanga: ag an tús agus go leanúnach. Go sonrach, tabharfar spreagadh agus éascaíocht do mhúinteoirí teanga maidir le rochtain a fháil ar fhorbairt ghairmiúil leanúnach le linn a ngairmeacha.

Aithníodh na tosaíochtaí gnímh seo a leanas a tháinig chun cinn ó na príonsabail threoracha seo. Aontaíonn an Roinn Oideachais agus Eolaíochta le Grúpa Saineolaithe Chomhairle na hEorpa nach saincheist do roinn amháin rialtais í forbairt bheartais teanga. Dá bharr sin, beidh comhoibriú le ranna agus gníomhaireachtaí eile rialtais chomh maith le hidirghníomhaíocht leis an tsochaí shibhialta i gceist le roinnt de na gníomhartha sin.

1. Is í an chéad tosaíocht gnímh staid shoiléir beartais a shainmhíniú, i gcomhairle le ranna agus gníomhaireachtaí eile rialtais, de réir mar atá cuí, maidir leis an áit agus an ról atá ag teangacha i sochaí na hÉireann agus sa chóras oideachais. Is ar bhonn rogha beartais den chineál sin amháin a bheifear in ann beartas soiléir a chur le chéile i dtaobh teangacha san oideachas.

D'eisigh Rialtas na hÉireann Ráiteas maidir leis an nGaeilge i mí na Nollag 2006, inar dhearbhaigh sé a thiomantas do straitéis fiche bliain a fhorbairt, bunaithe ar 13 cuspóir. Cé nach ndéanann an Ráiteas tagairt ar bith do theangacha eile atá mar chuid den chóras oideachais agus den tsochaí ina hiomláine, d'fhéadfadh sé feidhmiú mar mhúnla le haghaidh ráitis a thabharfadh cinntí agus tiomantais chomhchosúla san áireamh maidir le teangacha go ginearálta.

D'fhéadfadh an Roinn Oideachais agus Eolaíochta grúpa oibre a bhunú mar chéad chéim, a mbeadh an tasc aige raon roghanna a dhréachtú agus a mholadh le cinneadh polaitiúil a dhéanamh fúthu. D'fhéadfadh an grúpa seo comhairle a iarraidh ar shaineolaithe de réir mar a bhíonn cuí, agus d'fhéadfaí cuireadh a thabhairt do dhaoine aonair agus d'eagraíochtaí chun aighneachtaí a dhéanamh. Le blianta beaga anuas, foilsíodh tuarascálacha (mar shampla, ag an Sainghrúpa ar Riachtanais Scileanna sa Todhchaí) a ghlac dearcaí soiléire i leith na staid faoi láthair agus a chuir moltaí le chéile chun gníomh a ghlacadh. Cé go gcomhaontaíonn a n-anailísí maidir le han-chuid saincheisteanna agus go n-easaontaíonn siad maidir le saincheisteanna eile, cuireann siad bonn eolasach ar fáil ar scor ar bith, lenar féidir dul chun cinn a dhéanamh. D'fhéadfadh an grúpa oibre dul i gcomhairle le daoine aonair agus comhlachtaí éagsúla de réir mar a bhíonn cuí. D'fhéadfadh sé teacht ar chomhaontú chun gníomh a ghlacadh i dtaobh roinnt réimsí, agus roinnt malairt bealaí nó malairtí a shainmhíniú i leith réimsí eile. D'fhéadfadh sé na cáipéisí éagsúla atá ann cheana a úsáid mar phointe tosaigh, go háirithe an Phróifíl Bheartais Oideachais Teanga seo.

Bheadh an méid seo a leanas mar chuid de shainordú an ghrúpa oibre, laistigh de theorainn ainmnithe ama:

- i. Togra a chur le chéile don Rialtas maidir le háit agus ról na dteangacha sa tsochaí agus san oideachas.
- ii. Mionléiriú a thabhairt ar réamhradharcra amháin leathan réalaíoch nó níos mó do chomhtháthú teangacha sa chóras oideachais—ag an leibhéal bunscoile agus iarbhunscoile—lena n-áirítear Béarla, Gaeilge, teangacha iasachta, teangacha clasaiceacha, teangacha inimirceach agus teanga chomharthaíochta;
- iii. Measúnú a dhéanamh, do gach ceann de na réamhradharcraí sin, ar na príomhimpléachtaí i dtéarmaí fhorbairt an churaclaim, oideachas mhúinteoirí,

measúnuithe agus deimhniúcháin, agus cinneadh a dhéanamh maidir leis na gníomhartha a bheadh riachtanach i dtaobh na gcomhlachtaí éagsúla lena mbaineann;

- iv. Comhairle a chur ar fáil maidir leis an soláthar reatha teanga ag an dara leibhéal agus an soláthar a bheidh ann amach anseo;
- v. Breithniú a dhéanamh ar na struchtúir nó na bearta a d'fhéadfadh a bheith riachtanach chun comhairle leanúnach a chur ar fáil maidir le beartas teanga i bhfianaise imthosca athraitheacha.

2. Is í an dara tosaíocht atá ann forbairt ghairmiúil (tosaigh agus leanúnach) na múinteoirí teanga, beag beann ar na cinntí a dhéantar maidir le háit na dteangacha sa tsochaí agus sa chóras oideachais.

Tá sé tábhachtach tús a chur le próiseas smaointeachais, gan é a bheith riachtanach feitheamh ar chríochnú Thosaíocht Ghníomh 1, d'fhonn an méid seo a leanas a bhaint amach:

- i. An ghaolmhaireacht idir an Roinn Oideachais agus Eolaíochta, an Chomhairle Mhúinteoireachta agus na hinstiúidí atá freagrach as oideachas tosaigh múinteoirí (ollscoileanna agus coláistí oideachais) a shainmhíniú agus shoiléiriú a mhéid a bhaineann sé le forbairt tosaigh ghairmiúil na múinteoirí teanga amach anseo. B'fhiú na deiseanna a bhainfeadh le foirm éigin comhaontais idir an Roinn Oideachais agus Eolaíochta, an Chomhairle Mhúinteoireachta agus na hinstiúidí sin a scrúdú i dtaobh ábhair agus torthaí cúrsaí—lena n-áirítear na leibhéil riachtanacha inniúlachta teanga do mhúinteoirí teangacha amach anseo, ach meas á léiriú ag an am céanna ar neamhspleáchas comparáideach na n-institiúidí tríú leibhéal.
- ii. A chinntiú, i gcomhthéacs cibé leasuithe a mholtar, go leathnófar le forbairt ghairmiúil leanúnach (CPD) an mhúinteora fiú tar éis do múinteoirí a bheith ullmhaithe do chláir nua nó le haghaidh rannpháirtíochta i dtionscadaíil phíolótacha. D'fhéadfaí an tacaíocht a chuirtear ar fáil do líonraí gairmiúla múinteoirí faoi láthair a leathnú chun go nglacfaí CPD chórasach san áireamh do mhúinteoirí teanga, laistigh den chreat do bheartas an DES a fhorbairt do CPD múinteoirí. Ba chóir breithniú a dhéanamh air sin i bhfianaise shainchúram na Comhairle Múinteoireachta maidir le forbairt ghairmiúil leanúnach agus na riachtanais leanúnacha cláraithe do mhúinteoirí amach anseo.

3. Baineann an tríú tosaíocht, a bhfuil dlúthghaol aici leis an gcéad agus an dara tosaíocht, leis an leibhéal bunscoile, agus ba chóir go mbeadh sé sin mar bhunchloch na foghlama teanga sa chóras oideachais.

Tá roinnt neamhchinnteacht shealadach ann maidir le teangacha san earnáil bhunscoile mar thoradh ar roinnt gnéithe comhtharlaithe: feidhmiú céimneach curaclaim nua, tionscadal píolótach do nuatheangacha iasachta, teacht líon mór leanaí inimirceacha, imeascadh líon méadaitheach leanaí a bhfuil riachtanais oideachais speisialta ag baint leo, modhanna éagsúla theagasc na Gaeilge (príomhshrutha, Gaelscoileanna, scoileanna ilchineálacha Gaeltachta). Beidh an Curaclam Bunscoile go hiomlán i bhfeidhm ag deireadh 2007, agus beidh comhairle faighte ag an Roinn Oideachais agus Eolaíochta ón gComhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnach (NCCA) maidir le todhchaí teangacha iasachta sa churaclam bunscoile go luath i 2008. Bheadh an DES in ann cinntí tábhachtacha beartais a dhéanamh ag an bpointe sin i ndáil le todhchaí na dteangacha ag an leibhéal bunscoile. D'fhéadfaí tabhairt faoi chleachtadh mionsonraithe pleanála mar chuid de Thosaíocht Ghníomh 1 thuas, d'oideachas teanga sa bhunscoil. D'fhéadfadh obair churaclaim na NCCA, taighde

John Harris agus a chomhghleacaithe ar réimsí na Gaeilge agus na dteangacha iasachta, agus smaointe Chumann Múinteoirí Éireann go léir cur go mór le cur chuige comhtháite a bhunú agus creat mionsonraithe curaclaim agus plean gnímh á chur le chéile.

4. Is í an ceathrú tosaíocht measúnacht agus deimhniú an ghnóthachain san fhoghlaim teanga.

Níl oilteacht chumarsáideach mar theorainn ar aidhmeanna na foghlama teanga i gcomhthéacs scoile: baineann fiúntas le gnéithe cultúir chomh maith—agus braitheann méid an fhiúntais sin ar an teanga atá i gceist. Tá sé tábhachtach, áfach, beag beann ar na roghanna a dhéantar faoi na teangacha atá le múineadh, go sonrúfar go soiléir sna cáipéisí curaclaim na leibhéil atá le gnóthú sna scileanna éagsúla teanga, ionas go mbeidh soiléireacht ann maidir le spriocanna agus torthaí foghlama. Ba chóir go léireodh bearta deimhnithe ag príomhphointí áirithe próifíl iolteangach aonair an dalta—is é sin, na teangacha a bhfuil staidéar déanta acu orthu agus na leibhéil a gnóthaíodh sna scileanna éagsúla i ngach teanga, lena n-áirítear páirt-inniúlachtaí iolteangacha.

Is uirlisí úsáideacha iad Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha (CEFR) agus Punann Teanga Eorpach chun inniúlacht chumarsáideach a shainmhíniú agus a thomhas agus chun gnóthachán foghlaiméoirí aonair a thaifeadh. Is cuid chaighdeánach anois iad scálaí Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha den CV Europass agus beidh siad mar bhonn chomh maith do Tháscaire na hEorpa um Inniúlacht Teanga atá le teacht amach go luath. Tá scrúdú á dhéanamh faoi láthair ag Údarás Náisiúnta Cáilíochtaí na hÉireann (NQAI) ar an ngaolmhaireacht idir CEFR agus Údarás Náisiúnta na gCáilíochtaí. Ba chóir cáipéisí teanga curaclaim amach anseo a thagairt don CEFR. Idir an dá linn, d'fhéadfadh an DES agus an NCCA—chomh maith leis an NQAI agus Coimisiún na Scrúduithe Stáit, de réir mar is cuí—tabhairt faoi chleachtadh tagarmharcála chun naisc a chruthú, nuair is féidir agus nuair is cuí, idir curaclaim agus scrúduithe reatha agus an CEFR.

5. Is í an cúigiú tosaíocht tuairim a fhorbairt sa tsochaí ina hiomláine “nach leor an Béarla”. Is é sin, teachtaireacht a léiriú go mbraitheann todhchaí eacnamaíochta, cultúir agus Eorpach na hÉireann ar luach an iolteangachais.

D'fhéadfaí an cúigiú tosaíocht a chur ar bharr an liosta freisin de réir tábhachtachta. Baineann sé go dlúth le cinneadh ardleibhéil polaitiúil a dhéanamh i dTosaíocht Ghníomh 1.i, agus tá sé riachtanach go mbeidh sé mar chuid de straitéis fhadtréimhseach agus mheántréimhseach domhanda agus plean gníomhaíochta a bhfuil an-mhachnamh déanta ina leith. Glactar le bailiúcháin leathana tacaíochta inti maidir leis an tacaíocht a thabharfar do thiomantas náisiúnta. Bhainfeadh ról sonrath an DES le gníomhartha atá le déanamh a aithint agus le tacaíocht a thabhairt dóibh.

Aguisín 1: Doiciméid ina ndéantar cur síos ar sheasamh Chomhairle na hEorpa ar bheartas oideachas teanga

Coinbhinsiúin:

- Coinbhinsiún Cultúrtha na hEorpa (19 Nollaig 1954)
- An Chairt Eorpach um Theangacha Réigiúnacha nó Mionlaigh, an Conradh réidh le síniú ar 5 Samhain 1992 [www.coe.int] - (Gnóthaí Dlí/ Daonlathas Áitiúil agus Réigiúnach – Nasc: http://www.coe.int/Regional_or_Minority_languages)
- Creatchoinbhinsiún do Chosaint Mionlaigh Náisiúnta, an Conradh réidh le síniú ar 1 Feabhra 1995 www.coe.int/minorities (Téacsanna). Nasc: http://www.coe.int/Minorities/Framework_Convention/FCNM_and_Explanatory_Report]

Moltaí Beartais:

- Rún (69) 2 a ullmhaíodh ag deireadh ‘Mórtionscadal’ CDCC a bunaíodh tar éis Chomhdháil na nAirí Oideachais Eorpacha (Hamburg 1961)
- Coiste Airí Chomhairle na hEorpa (www.coe.int/cm)
- Moladh R (82)18 bunaithe ar thorthaí Tionscadail CDCC Uimh 4 (‘Nuatheangacha 1971-1981’)
- Moladh R (98) 6 bunaithe ar thorthaí Tionscadail CDCC ‘Foghlaim Teanga do Shaoránacht Eorpach’ (1989 – 1996) – *Teangacha* [www.coe.int] (Coiste na nAirí / Cuardach Casta / Rec (98)6) - Nasc: <http://cm.coe.int/rec/1998/98r6>]
- Comhthionól Parlaiminte Chomhairle na hEorpa (<http://assembly.coe.int/> Nasc: <http://assembly.coe.int/AdoptedText/EREC1383>)
  - Moladh 1383 (1998) ar Éagsúlacht Teangeolaíochta agus (CM(99)97)
  - Moladh 1539 (2001) ar Bhliain Eorpach Teangacha 2001
  - Moladh 1598 (2003) ar chosaint teangacha comharthaíochta i mBallstáit Chomhairle na hEorpa

Cuireann na hionstraimí agus na moltaí seo an bunús dlíthiúil agus polaitiúil ar fáil do bheartais teanga ag gach leibhéal, a éascaíonn, ní hamháin sealbhú stór cineálacha teanga – éagsúlacht teangeolaíochta don duine aonair ilteangach – ach a chinntíonn freisin go dtugtar go leor aird ar éagsúlú na roghanna d’fhoghlaim teanga. Tagraíonn an ceann deireanach sin don ghá atá le spreagadh agus cumasú foghlaim réimse leathan teangacha, ní hamháin na cinn sin a bhí in uachtar i dtraidisiúin múineadh teanga, agus ní hamháin an t-éileamh comhaimseartha ar an mBéarla.

Díríonn na doiciméid atá i gceist go príomha ar theangacha a shonraítear mar ‘theanga mionlaigh’ nó nuatheangacha/‘langues vivantes’. De ghnáth fágann na téarmaí seo teangacha as an áireamh a mheastar gur teangacha náisiúnta agus/nó teangacha oifigiúla stáit iad agus beartais oideachais a dhéileálann le múineadh na dteangacha seo. Mar sin féin tá gá ann teangacha dá leithéid a chur san áireamh i mbeartais oideachas teanga toisc gur chuid de stór teangeolaíoch daoine aonair iad. Sa tríú cuid den Treoir seo, áireofar i measc roghanna d’fheidmiú beartais múineadh agus foghlaim teangacha náisiúnta/oifigiúla, arbh iad máthairtheanga/céadtheanga cuid mhór daoine aonair iad, ach ní gach duine aonair.

Aguisín 2: Ionstraimí Chomhairle na hEorpa: Cur i Láthair

1. *Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha: Foghlaim, Múineadh, Measúnacht (CEFR)*
2. *An Punann Teanga Eorpach (ELP)*
3. *Treoir d'fhorbairt bheartas oideachas teanga san Eoraip*

1. Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha: Foghlaim, Múineadh, Measúnacht (CEFR) www.coe.int/portfolio [doiciméadú]

Cuireann an doiciméad seo, a forbraíodh trí phróiseas taighde eolaíoch agus comhairlithe leathain, uirlis phraiticiúil ar fáil chun caighdeán shoiléire a leagan síos atá le baint amach ag céimeanna comhleantacha foghlama, agus chun torthaí a mheas ar bhealach a mbeadh glacadh leo go hidirnáisiúnta. Cuireann an creat bunús ar fáil d'aitheantas comhthoilíoch cáilíochtaí teanga, rud a éascaíonn soghluaiseacht oideachasúil agus gairme. Úsáidtear níos mó agus níos mó é i leasú curaclam náisiúnta agus do chomparáid teastas teanga ag cuibhreannais idirnáisiúnta. Is doiciméad é an Creat a dhéanann cur síos ar bhealach cuimsitheach ar

- na hinníúlachtaí atá riachtanach don chumarsáid
- eolas agus scileanna gaolmhara
- staid agus réimsí cumarsáide

Éascaíonn an Creat sainmhíniú soiléir ar chuspóirí agus ar mhodhanna múinte agus foghlama. Cuireann sí na huirlisí riachtanacha do mheasúnú oilteachta ar fáil.

Is ábhar spéise ar leith an CEFR do dhearthóirí cúrsa, scríbhneoirí téacsleabhar, tástálaithe, múinteoirí agus oiliúnaí múinteoirí – is é sin do gach duine a bhfuil baint dhíreach acu le múineadh agus tástáil teangacha.

Is toradh é ar thaighde fairsing agus obair leanúnach ar chuspóirí cumarsáide mar a thaispeántar leis an gcoincheap 'Leibhéal Tairsí' a bhfuil an-mheas air.

D'éirigh chomh maith sin leis an doiciméad a leag síos caighdeán go bhfuil sé in úsáid go forleathan ag gach leibhéal agus gur aistríodh é isteach in ocht dteanga déag: an Bhascais, an Chatalóinis, an tSeicis, an Béarla, an Fhionlainnis, an Fhraincis, an Ghailísis, an tSeoirsis, an Ghearmáinis, an Ungáiris, an Iodáilis, an tSeapáinis, an Mholdóivis, an Pholainnis, an Phortaingéilis, an Rúisis, an tSeirbis agus an Spáinnis (féach an láithreán gréasáin).

Tá Treoirínte agus Cás-Staidéir ar fáil ar láithreán gréasáin Chomhairle na hEorpa.

Leagan Béarla: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, 2001* - Cambridge University Press - ISBN: Clúdach crua 0521803136 Clúdach bog: 0521005310.

2. An Punann Teanga Eorpach (ELP) www.coe.int/portfolio

Rinne Rannóg Bheartas Teanga Chomhairle na hEorpa i Strasbourg forbairt agus píolótú ar an bPunann Teanga Eorpach ó 1998 go 2000. Seoladh é ar leibhéal pan-Eorpach le linn Bliain Eorpach na dTeangacha mar uirlis chun tacú le forbairt an iolteangachais agus an iolchultúrachais.

Cad is Punann Teanga Eorpach ann?

Is doiciméad é in ar féidir leo siúd atá ag foghlaim, nó a d'fhoghlaim teanga – sa scoil nó lasmuigh den scoil – taifead a choinneáil agus machnamh a dhéanamh ar fhoghlaim na teanga sin agus ar a dtáithí cultúrtha.

Tá trí chuid sa Phunann:

- **Pas Teanga** a ndéanann a úinéir uasghrádú rialta air. Cuirtear eangach ar fáil áit ar féidir cur síos a dhéanamh ar inniúlachtaí teanga de réir comhchritéar a nglactar leo ar fud na hEorpa agus ar féidir leis an bPas gnáth-theastais a chomhlánú.
- **Beathaisnéis Teanga** mhionsonraithe a chuireann síos ar thaithí an úinéara I ngach teanga agus atá ceaptha an foghlaimeoir a threorú i bpleanáil agus i measúnú an dul chun cinn.
- **Comhad** áit ar féidir samplaí d'obair phearsanta a choinneáil chun inniúlachtaí teanga duine a léiriú.

Cuspóirí

Féachann an Punann Teanga Eorpach le cuspóirí Chomhairle na hEorpa a chur chun cinn. Áirítear orthu seo forbairt na saoránachta daonlathaí san Eoraip

1. trí chomhthuiscint agus chaoifhulaingt i measc shaoránaigh na hEorpa a neartú;
2. trí éagsúlacht chultúrtha agus teangeolaíochta a chosaint agus a chur chun cinn;
3. trí foghlaim idirchultúrtha agus teanga don ilteangachas ar feadh an tsaoil a chur chun cinn trí fhreagracht an fhoghlaimeora agus neamhspleáchas an fhoghlaimeora a fhorbairt;
4. trí chur síos glan soiléir ar na hinniúlachtaí agus na cáilíochtaí chun comhtháiteacht agus soghluaiseacht i soláthar teanga san Eoraip a éascú.

Prionsabail

- Tá meas ar gach inniúlacht, cuma ar baineadh amach í taobh istigh nó lasmuigh den oideachas foirmiúil í.
- Is leis an bhfoghlaimeoir an Punann Teanga Eorpach.
- Tá sé nasctha le *Comhchreat Tagartha na hEorpa do Theangacha*.

Aontaíodh sraith *Prionsabail agus Treoirlínte* i gcoitinne do gach Punann (féach an láithreán gréasáin)

Creidiúnú samhailteacha ELP: féach an mioneolas ar an láithreán gréasáin

3. Ó Éagsúlacht Teangeolaíochta go hOideachas Iolteangach: Treoir d'fhorbairt bheartas oideachas teanga san Eoraip www.coe.int/lang -

Is í cuspóir na *Treorach* ionstraim anailíseach a thairiscint a fheidhmeoidh mar dhoiciméad tagartha d'fhoirmiú nó d'atheagar múineadh teanga sna Ballstáit. Tá sé d'aidhm aige freagra a sholáthar don riachtanas atá ann beartais teanga a cheapadh, chun iolteangachas agus éagsúlacht a chur chun cinn ar bhealach eagraithe, sa chaoi go mbíonn cinní nasctha go leanúnach. Déileálann sé, mar shampla, le sonraíocht prionsabal agus cuspóirí treoracha, anailís ar an staid agus ar na hacmhainní áirithe, ionchais, riachtanais, feidhmiú agus luacháil. Dá réir sin ní chuireann an Treoir aon bheartas oideachas teanga ar leith chun cinn ach déanann iarracht na dúshláin agus na freagairtí a d'fhéadfadh a bheith ann i bhfianaise na gcomhphrionsabal, a aithint.

Chun na críche seo tá an Treoir leagtha amach i dtrí chuid:

- a) anailís ar bheartais oideachas teanga reatha san Eoraip (comhthréithe bheartas ballstáit agus cur i láthair phrionsabail Chomhairle na hEorpa)

- b) eolas a theastaíonn d'fhonn foirmlíú bheartais oideachas teanga (modheolaíochtaí do dhearadh beartais, gnéithe/cúinsí atá le cur san áireamh sa chinnteoireacht)
- c) feidhmiú bheartas oideachas teanga (prionsabail threoracha agus roghanna beartais do dhaoine a dhéanfaidh cinneadh faoi sholáthar éagsúlachta i rogha na dteangacha a fhoghlaimítear agus faoi chur chun cinn forbairt inniúlachta iolteangachais; fardal bealaí teicniúla agus cur síos ar gach 'réiteach' mar aon le táscairí costais, an t-am le díriú isteach air, acmhainní, impleachtaí d'oideachas múinteora, riarachán etc.)

Chun go mbeadh na tograí atá á ndéanamh anseo inrochtana do léitheoirí a bhfuil riachtanais éagsúla acu, tá an *Treoir d'Fhorbairt Bheartas Oideachas Teanga san Eoraip* ar fáil i dhá leagan chun freastal ar riachtanais ghrúpaí leithleacha léitheoirí:

- *Príomhleagan* (leagan tagartha) a dhéanann plé, argóint agus a thugann samplaí de na prionsabail, na hanailísí agus cur chuige chun eagar a chur ar bheartais oideachas teanga na hEorpa, mar a cheaptar iad i gcreatlach Chomhairle na hEorpa. Tá an leagan seo ceaptha do léitheoirí a bhfuil suim acu i ngach gné de na saincheisteanna seo, na diminsin theicniúla san áireamh. Cuireann sé na slite chun freagra a thabhairt ar an gceist seo leanas ar fáil: *cén chaoi ar féidir beartais oideachas teanga atá dírithe ar an iolteangachas a thabhairt isteach iarbhír.*

Leathnaítear an leagan seo féin amach trí shraith staidéar Tagartha (féach an láithreán gréasáin) a chuir speisialtóirí sna réimsí iomchuí ar fáil go speisialta don Treoir. Cuireann siad sintéis nó glacadh níos mion ar fáil ar na saincheisteanna a ndéileáiltear leo sa leagan seo. Foilsítear iad astu féin;

- *Leagan Feidhmiúcháin* a scríobhadh dóibh siúd a bhfuil tionchar acu ar bheartais oideachas teanga, a fhoirmíonn iad agus a chuireann i bhfeidhm ag leibhéal ar bith iad, e.g. institiúid aonair, rialtas áitiúil, córas oideachais náisiúnta, nó institiúid idirnáisiúnta phríobháideach nó phoiblí. Is doiciméad é, ní do speisialtóirí teanga ach do lucht déanta beartas nach gá go mbeadh aon saineolas sonrath ar chúrsaí teicniúla in oideachas teanga acu.

Tá mionsaothrú déanta ar an *Treoir* mar dhréacht agus tá próiseas comhairliúcháin ar siúl.

Tá an dá leagan den Treoir chomh maith leis na staidéir Thagartha ar fáil ar an láithreán gréasáin

Aguisín 3: Grúpa Saineolaithe Chomhairle na hEorpa

Hugo Baetens Beardsmore, An Bheilg.

Université Libre de Bruxelles & Vrije Universiteit Brussel
20 avenue Alphonse XIII
1180 Bruxelles. An Bheilg
Teil/Faics: +32.2.374.97.80
hbb@skynet.be

Daniel Coste, An Fhrainc (rapóirtéir)

Professeur émérite, Ecole normale supérieure Lettres et Sciences humaines
17, rue Plumet, F – 75015 Paris. An Fhrainc
Teil./Faics : +33 1 56 58 18 60
dlcoste2@wanadoo.fr

Dagmar Heindler, An Ostair

Dr. Dagmar Heindler
Trattfelderstrasse 56, A-8054 Graz
tel+fax: ++43316 286781 mobil: 0699 11752437
e-mail: heindler@cpweb.at

Richard Johnstone, Albain

Vice-Dean (Research) Faculty of Human Sciences
Director, Scottish Centre for Information on Language Teaching & Research
Institute of Education, University of Stirling
FK9 4LA Albain
Teil: (0)1786 46 6296 / 6290 / 6294, Faics: (0)1786 46 6291
r.m.johnstone@stir.ac.uk

Muiris Ó Laoire, Éire

Léachtóir Sinsearach
IRCHSS Ánra Taighde Rialtas na hÉireann,
An Roinn Gnó agus Daonnachtaí,
Institiúid Teicneolaíochta,
Trá Lí, Co. Chiarraí. Éire
+353-66-7191852
muiris.olaoire@staff.ittralee.ie

Joseph Sheils, Comhairle na hEorpa

Ceann na Rannóige Beartas Teanga
Comhairle na hEorpa
F-67075 Strasbourg Cedex. An Fhrainc
joseph.sheils@coe.int

Teagmháil leis an Roinn Oideachais agus Eolaíochta

Paul Caffrey,

Cigire Sinsearach,
Seomra G-19, Bloc 3,
An Roinn Oideachais agus Eolaíochta,
Sráid Maoilbhríde,
Baile Átha Cliath 1.
Fón: +353 1 889 2034
Faics: +353 1 889 6523
paul_caffrey@education.gov.ie

Aguisín 4: Clár na Cuairte, Deireadh Fómhair 2005

PRÓIFÍL BHEARTAS OIDEACHAS TEANGA CHOMHAIRLE NA hEORPA, ÉIRE

CLÁR DO CHUAIRT NA SAINÉOLAITHE 10 – 14 DEIREADH FÓMHAIR 2005

Dé Luain 10 Deireadh Fómhair: An Roinn Oideachais & Eolaíochta, Sr. Mhaoilbhríde, Baile Áthah Cliath 1..		
10.00-10.30	Cruinniú cúirtéise le comhaltaí de bhainistíocht shinsearach na Roinne	Eamon Stack (Príomhchigire), Pat Burke (Rúnaí Cúnta), Peter Baldwin (Rúnaí Cúnta)
11.00-12.30	Foireann Chigireachta, Bunscoil	Seán Ó Floinn, (Príomhchigire Cúnta), Deirdre Lyddy (Roinnchigire, Béarla agus curaclam bunscoile), Eoghan Ó Súilleabháin (Roinnchigire, an Ghaeilge agus Nuatheangacha i mBunscoileanna)
14.00 -15.30	Foireann Chigireachta, Iarbhunscoil	Maura Clancy (Príomhchigire Cúnta), Maria Lorigan (Cigire, an Ghearmáinis), Suzanne Dillon (Cigire, an Béarla), Lily O'Donovan (Cigire, an Fhraincis), Oilibhéar de Búrca (Cigire, an Ghaeilge)
16.00-17.30	Rannóg Oideachas Múinteoirí (TES) agus Rannóg Bheartas Cáilíochtaí, Curaclaim agus Measúnachta (QCAP)	Lynda O'Toole (Cigire Sinsearach, TES), Barry Conroy (Príomhoifigeach Cúnta, TES), Jimmy Malone (Ardoifigeach Feidhmiúcháin, TES), Margaret Kelly (Príomhoifigeach, QCAP), Doreen McMorris (Príomhoifigeach Cúnta, QCAP)
Dé Máirt 11 Deireadh Fómhair, ar maidin: An Roinn Oideachais & Eolaíochta		
9.00-10.00	An Chomhairle Um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta (COGG) ⁸²	Muireann Ní Mhóráin (Príomhfeidhmeannach), Breandán Mac Cormaic (Cathaoirleach na Comhairle)
10.00– 11.00	Comhlachtaí Gaeilge	Pádraig Ó Ceithearnaigh (Stiúrthóir Feidhmeach, Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge), ⁸³ Seosamh Mac Donncha (Foras na Gaeilge), ⁸⁴
11.30-13.00	Coimisiún na Scrúduithe Stáit (SEC) ⁸⁵	Peadar Ó Máille (Ceannaire Cúnta Scrúduithe agus Measúnachta), Joan Sutton, (Bainisteoir Scrúduithe agus Measúnachta, An Spáinnis), Dónal Mac Diarmada (EAM, An Ghaeilge), Anne Clark (EAM, An Iodáilis), Sheila Smyth (EAM, An Ghearmáinis)
Tráthnóna Dé Máirt: Integrate Ireland Language & Training (IILT), Bóthar Pembroke, Droichead na Dothra		
14.30- 16.00	Integrate Ireland Language and Training ⁸⁶ (IILT)	Barbara Lazenby Simpson (Leas-Stiúrthóir), múinteoirí, mic léinn
16.30-17.30		David Little
Dé Céadaoin 12 Deireadh Fómhair, ar maidin: An Roinn Oideachais & Eolaíochta		
9.00-11.00	An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim & Measúnachta (NCCA) ⁸⁷	Anne Looney (Príomhfeidhmeannach), John Hammond (Leas-Príomhfeidhmeannach), Hilary Roche (Stiúrthóir, Curaclaim & Measúnachta)
11.30-12.15	Nuatheangacha sa Bhunscoil	Tanya Flanagan (Comhordaitheoir Náisiúnta), Pádraig Mac Fhlannchadha (DES Cigire, Cathaoirleach an Ghrúpa Bhainistiú Tionscadail), John Harris (Comhalta den Ghrúpa Bhainistiú Tionscadail agus údar na tuarascála measúnachta)
12.15-13.00		John Harris
Tráthnóna Dé Céadaoine: Dáil Éireann, Teach Laighean		

⁸² Is foras reachtúil í An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta a bunaíodh faoin Acht Oideachais 1998 agus freagrachtaí ar leith uirthi maidir le scoileanna Gaeltachta agus Gaeilge agus múineadh na Gaeilge i ngach scoil. Láithreán Gréasáin: www.cogg.ie.

⁸³ Is comhlacht é Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge a bhfuil freagracht air úsáid na Gaeilge mar theanga bheo sa tsochaí a chur chun cinn. Is bratchomhlacht é agus breis agus scór eagraíocht san earnáil dheonach páirteach ann. Láithreán Gréasáin: www.gaelport.com.

⁸⁴ Is comhlacht forfheidhmithe Thuaidh/Theas é Foras na Gaeilge, a bunaíodh faoi Chomhaontú Aoine an Chéasta chun úsáid na Gaeilge sa dá chuid d'Éirinn a chur chun cinn. Is cuid dá ról é comhairle a chur ar na húdaráis riaracháin, Thuaidh agus Theas, chomh maith le comhlachtaí poiblí agus grúpaí eile sna hearnálacha príobháideacha agus deonacha ar fud oileán na hÉireann. Láithreán gréasáin: Website: www.forasnagaeilge.ie.

⁸⁵ Is comhlacht poiblí neamhrannach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit faoi choimirce DES, agus freagracht air as scrúduithe Stáit dara leibhéal. Láithreán gréasáin: www.examinations.ie.

⁸⁶ Bhunaigh DES Integrate Ireland Language and Training ar dtús mar Aonad Tacaíochta Teanga do Theifigh. Freastalaíonn sé ar riachtanas daoine atá tar éis teacht trí ranganna a chur ar fáil do dhaoine fásta agus trí thacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí Béarla mar dara theanga i mbunscoileanna agus in iar-bhunscoileanna. Tugann sé tacaíocht freisin d'fheidmiú chur chuige do mhúineadh agus d'fhoghlaim teanga trí chlár leanúnach taighde agus forbartha. Láithreán gréasáin: www.iilt.ie.

⁸⁷ Is comhlacht reachtúil é an NCCA a bhfuil freagracht air comhairle a chur ar an Aire Oideachais agus Eolaíochta maidir le gach a bhaineann le curaclam agus measúnachta. Láithreán gréasáin: www.ncca.ie.

14.30-15.30	An tAire	Mary Hanafin, An tAire Oideachais agus Eolaíochta
An Roinn Oideachais & Eolaíochta		
16.30-18.00	Ranna teanga tríú leibhéal agus Cumann Teangeolaíocht Fheidhmeach na hÉireann (IRAAL)	Anne Gallagher (Stiúrthóir, an Lárionad Teanga, Ollscoil Náisiúnta na hÉireann, Maigh Nuad), Mary Ruane (Stiúrthóir, An Lárionad Teanga, Coláiste na hOllscoile, Baile Átha Cliath), Miriam Broderick, Institiúid Teicneolaíochta Bhaile Átha Cliath)
Déardaoin 13 Deireadh Fómhair, ar maidin: cuairteanna scoile, an fhoireann roinnte		
9.00	Coláiste Pobail Larkin, Ascaill na Seaimpíní, Baile Átha Cliath 1. Iarbhunscoil, measccha, faoi Choiste Gairmoideachais Chathair Átha Cliath)	9.00 Scoil Chaitríona – Cailíní, An Chulóg, Baile Átha Cliath 5. (bunscoil do chailíní). Príomhoide: Moira Bennett
11.30	Coláiste Belvedere, Sráid na Danmhairge, Baile Átha Cliath 1. (Meánscoil dheonach do bhuaicailí faoi bhainistíocht na nIosánach)	10.45 Gaelcholáiste Reachrann, Domhnach Míde, Baile Átha Cliath 13. Iarbhunscoil lánGhaelach faoi Choiste Gairmoideachais Chontae Bhaile Átha Cliath. Príomhoide: Fionnuala Ní Chaisil
Príomhoide: Gerard Foley		
Tráthnóna Dhéardaoin: An Roinn Oideachais & Eolaíochta		
14.30- 16.00	Cónaidhm Ghnólachtaí agus Fhostóirí na (IBEC) agus Forfás ⁸⁸	Siobhan Golden (IBEC), Eamonn Cahill (Forfás)
	An Chomhairle Náisiúnta Tuismitheoirí (NPC)	Fionnuala Kilfeather (Príomhoifigeach Feidhmiúcháin, NPC, Bunscoil)
16.30 -18.00	Cumainn múinteoirí nuatheangacha iasachta Oideoirí múinteoirí	Sean McDermott (An Fhraincis), Kate McCarthy (An Ghearmáinis), Ursula Zimmerman (An tSeapáinis), Silvia Bertoni (An Iodáilis) Sean Devitt (Roinn Oideachais, Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath), Jacinta McKeon (Roinn Oideachais, Ollscoil Náisiúnta na hÉireann, Corcaigh), Gay Barry (Roinn na Fraincise, Coláiste Phádraig, Droim Conrach, Baile Átha Cliath), Nóirín Ní Nuadháin (Coláiste Phádraig, Droim Conrach – Modheolaíocht na Gaeilge)
Dé hAoine 14 Deireadh Fómhair: An Roinn Oideachais & Eolaíochta		
9.30-11.00	Ceardchumainn na Múinteoirí	John Mac Gabhann (Oifigeach Oideachais/Taighde, Aontas Múinteoirí Éireann, TUI), Sheila Parsons (Uachtarán, Cumann na Meánmhúinteoirí, Éire, ASTI), Deirbhile Nic Craith (Oifigeach Sinsearach don Oideachas agus d'Fhorbairt Phroifisiúnta, Cumann Múinteoirí Éireann, INTO)
	Institiúidí Cultúrtha	Miguel Miguel (Comhairleoir Teanga, Consejería de Educación), Georgia Herlt (Ceann Roinne Teanga, Goethe-Institut), Bruno Busetti (Stiúrthóir, Istituto italiano di cultura), Laure Ecker-Tripiet (Service Culturel), Serge François (Attaché de Coopération pour le Français), Josef Rutzel (Comhairleoir Gearmánach don DES), Hisami Shimba (Comhairleoir Seapánach don DES)
11.30-13.00	Múinteoirí Teangacha Clasaiceacha Teanga Comharthaíochta	Denis Murphy (Laidin, Coláiste Mhuire, Ráth Maoinis)
14.00 – 15.00	Pádraig Ó Riagáin	Lorraine Leeson (Stiúrthóir, Lárionad do Léinn na mBodhar, TCD), Seán Ó Murchú (Roinnchigire, DES)
15.00 -	Cruinniú den Ghrúpa Saineolaithe	

Aguisín 5: Clár na cuairte comhlántaí (Daniel Coste, Bealtaine 22, 2006)

Dé Luain 22 Bealtaine: An Roinn Oideachais & Eolaíochta

9.30-11.30	Comhaltaí de bhainistíocht shinsearach na Roinne	Doreen McMorris (Príomhchigire Cúnta, QCAP), Emer Egan (Príomhchigire Cúnta, Beartas Oideachas Teanga), Barry Conroy (Príomhoifigeach Cúnta, TES), Paul Caffrey (Cigire Sinsearach)
14.00-15.30	Institiúidí tríú leibhéal	David Barnwell (An Spáinnis, NUI Maigh Nuad), Patrick O'Donovan (An Fhraincis, NUI, Corcaigh), Eoin Mac Cárthaigh (An Ghaeilge, TCD) agus Ciarán Mac Murchaidh (An Ghaeilge, Coláiste Oideachais Naomh Pádraig, Droim Conrach)
	le Paul Caffrey agus Muiris Ó Laoire	

⁸⁸ Is bord comhairleach beartas náisiúnta é Forfás don fhiontar, trádáil, eolaíocht, teicneolaíocht agus nuálaíocht. Feidhmíonn sé faoi choimirce na Roinne Fiontair, Trádála agus Fostaíochta. Láithreán gréasáin: www.forfas.ie. Láithreán gréasáin IBEC: www.ibec.ie.

